

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND

Eraõiguse osakond

Evert Nõlv

**TARBIJATELT NÕUTAVATE SISSENÕUDMISKULUDE HÜVITAMINE JA
SEADUSEST TULENEVAD PIIRANGUD**

Magistritöö

Juhendaja
dr. iur. Karin Sein

Tartu
2026

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1. SISSENÕUDMISKULUDE INSTITUUT JA KUJUNEMINE	8
1.1. Sissenõudmiskulud Euroopa Liidus.....	8
1.2. Sissenõudmiskulude regulatsioon Eestis	15
1.2.1. Olukord enne 2011. Aastat.....	15
1.2.2. 2011. aasta seadusemuudatus: mõistlike sissenõudmiskulude põhimõtte kodifitseerimine	17
1.2.3. 2015. aasta reform: VÕS § 113 ² vastuvõtmine	20
1.3. Sissenõudmiskulude regulatsioon Lätis	22
2. SISSENÕUDMISKULUDE HÜVITAMISE EELDUSED JA PIIRMÄÄRAD	25
2.1 Sissenõudmiskulude hüvitamise eeldused	25
2.1.1. Sissenõudmiskulude hüvitamise eeldused Eestis.....	25
2.3.2. Sissenõudmiskulude hüvitamise eeldused Lätis	29
2.2. Sissenõudmiskulude piirmäärad	31
2.2.1. Sissenõudmiskulude piirmäärad Eestis.....	31
2.2.2. Sissenõudmiskulude piirmäärad Lätis	33
2.3. Sissenõudmiskulude piirmäärad lepingu kehtivuse ajal	35
2.3.1. Eesti õigus ja kohtupraktika (lepingu kehtivuse ajal).....	35
2.3.2. Läti õigus ja kohtupraktika (lepingu kehtivuse ajal).....	40
2.4. Sissenõudmiskulude piirmäärad pärast lepingu lõppu.....	42
2.4.1. Eesti õigus ja kohtupraktika (pärast lepingu lõppemist).....	42
2.4.2. Läti õigus ja kohtupraktika (pärast lepingu lõppemist)	49
2.5. Meeldetuletuskirjade ja muude kulude tõendamine	53
2.5.1. Meeldetuletuskirjade ja muude kulude tõendamine Eesti kohtupraktikas.....	53
2.5.2. Meeldetuletuskirjade ja muude kulude tõendamine Läti kohtupraktikas	58
2.6. Sissenõudmiskulude suurendamine	60
2.7. Sissenõudmiskulude vähendamine	63
KOKKUVÕTE	68
REIMBURSEMENT OF DEBT COLLECTION COSTS CLAIMED FROM CONSUMERS AND STATUTORY LIMITATIONS	74
LÜHENDITE LOETELU	81
Kasutatud allikad	82
I. KASUTATUD KIRJANDUS	82
II. KASUTATUD MUUD ALLIKAD	83

III. KASUTATUD ÕIGUSAKTID	85
IV. KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA	86
V. MUU.....	89
LISAD.....	91
Lisa 1. EESTI JA LÄTI KOHTUPRAKTIKA ANALÜÜSIMISE MEETOD	91

SISSEJUHATUS

Võlgade sissenõudmine on olnud oluline küsimus kogu inimkonna ajaloo vältel, sealhulgas ka enne kapitalismi tekkimist.¹ Euroopas ulatuvad tõendid selle kohta tagasi Rooma impeeriumini, kus võlgade sissenõudmise teenuseid telliti avalikelt äriühingutelt (*societas publicanorum*), kes ostsid riiginõudeid ja kasutasid nende sissenõudmiseks kohtuväliseid vahendeid.² Nagu ajalooüringud rõhutavad, ei pidanud tagasimakset otsivad võlausaldajad kohtu teenuseid otsima, vaid nad lihtsalt kõndisid oma võlgnike kodudesse ja võtsid kõik, mis neile meeldis.³ Seetõttu tekkisid juba Vana- Roomas esimesed eeskirjad võlgnike kaitsmiseks kuritahtlike võlgade sissenõudmise tavade eest.⁴

Hiliskeskaja majapidamiste krediidi- ja võlasuhted olid tihedalt seotud võlgade sissenõudmisega ning sellest kujunes välja karm sundi kasutatav õiguslik süsteem.⁵

Tänapäevased majandusliku sunni vormid, nagu vara arestimine, väljatõstmised ja võlgade sissenõudmise praktikad, ei ole ajalooliselt uued nähtused, vaid on varasemates võla sissenõudmise praktikates sügavalt juurdunud, kuid muutus on toimud selles osas, milliste mõjutusmehhanismide kaudu saab eraviisiline sissenõudmine võlgniku igapäevaellu tungida.⁶

Sissenõudmiskulud on kulud, mida võlausaldaja kannab seoses võlgnikult kohtuväliselt võla nõudmisega. Need tekivad olukorras, kus võlgnik ei ole oma kohustusi kohaselt täitnud ning võlausaldaja teeb mitmeid toiminguid, et panna oma nõue võlgniku vastu maksma.⁷ Kuigi need kulutused tekivad võlausaldaja enda tegevuse tulemusel, on need tingitud võlgniku maksekäitumisest.⁸ Sissenõudmiskuludeks võivad olla kulutused, mis on vajalikud võlgnikuga

¹ Smail, D. L. *Legal Plunder. Households and Debt Collection in Late Medieval Europe*. Cambridge (Mass.): Harvard University Press 2016, lk 135.

² Stănescu, C.-G. *Self-Help, Private Debt Collection and the Concomitant Risks: A Comparative Law Analysis*. Cham: Springer International Publishing 2015, lk 17.

³ Smail, D. L., lk 138.

⁴ Ettinger, S. *Self-Help in Jewish Law*. – Ben-Menahem, H., Hecht, N. S. (eds). *Selected Topics in Jewish Law*. Vol 6. Boston/Tel Aviv: The Institute of Jewish Law (Boston University School of Law), The Open University of Israel 1993, lk 648.

⁵ Smail, D. L., lk 135–137.

⁶ Deville, J. *Lived Economies of Default: Consumer Credit, Debt Collection and the Capture of Affect*. London: Routledge 2015, lk 80–81.

⁷ Võlaõigusseaduse, tarbijakaitseseaduse ning õppetootuste ja õppelaenuseaduse muutmise seaduse eelnõu 786 SE seletuskiri, lk 1, 8. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/42f33ec8-c1cb-46ff-bb99-1d44fe861c5a/>

⁸ Koll, K. Tarbija kaitsmine tarbijakrediidilepinguga seotud ebamõistlike kulude eest. – *Juridica* 2015/IV, lk 253.

ühenduse saamiseks, näiteks võlgnikule helistamiseks või talle meeldetuletuskirjade saatmiseks, inkassoettevõtja teenuse kasutamisega seotud kulud jms.⁹

Käesolev magistritöö käsitleb tarbijatelt nii tarbijakrediidilepingutest kui muudest nõuetest tulenevate võlgnevuste (näiteks parkimistrahvid) sissenõudmiskulude hüvitamise probleeme.

Käesolev töö on aktuaalne seetõttu, et peale 2014¹⁰ ei ole sissenõudmiskulude hüvitamist ega selle mõju Eestis magistritöö tasandil uuritud. See annab ülevaate, kuidas on 01.10.2015 jõustunud seadusemuudatus praktikas toiminud ning kas, kui palju ja milles seisnevad põhilised probleemid VÕS § 113² rakendamisel ning millised oleksid võimalikud lahendused.

Magistritöö peamiseks eesmärgiks on selgitada välja, kas Eestis 2015.a vastuvõetud sissenõudmiskulude hüvitamise regulatsioon on õiguslikult üheselt tõlgendatav, kas sissenõudmiskulude hüvitamise meetmete ja piirmääradega on tagatud tarbijate õiguste kaitse, milliseid probleeme on sissenõudmiskulude regulatsiooni kohaldamisel tekkinud, kas kohtud on kohaldanud tarbijatelt nõutavate sissenõudmiskulude hüvitamise regulatsiooni kooskõlas seaduse eesmärgiga, sh tagaseljaotsuste puhul, kas kohtupraktika on ühetaoline nii kohtute kui kohtunike lõikes.

Autor kasutab töös kvantitatiivset (empiirilist), analüüsivat ja võrdlevat meetodit.

Autor analüüsib sissenõudmiskulude hüvitamist Eestis kehtiva regulatsiooni alusel, õiguskirjanduse ja kohtupraktika alusel ning võrdleb Eesti sissenõudmiskulude hüvitamist Läti Vabariigi õiguskirjanduse ja -normidega ja kohtupraktikaga. Võrdlus Läti regulatsiooniga on asjakohane, kuna lähinaabrite õiguskultuur ja majanduslik-sotsiaalne olukord on sarnane Eesti omaga ja Eestil on võimalik sellest eeskuju võtta. Võrdlev analüüs aitab hinnata kuidas Läti kohtupraktika käsitleb sissenõudmiskulusid tarbijasuhtes, millised põhimõtted on ühiselt levinud; kas ja millisel määral erinevad Eesti kohtute lähenemised sissenõudmiskuludele tarbijasuhtes Läti kohtupraktikast, et tuvastada Eesti praktika võimalikke kitsaskohti ning esitada põhjendatud ettepanekuid normi täpsustamiseks.

⁹ 786 SE seletuskiri, lk 1, 8.

¹⁰ Timuska, K. Tarbijaõiguste kaitse inkassomenetluses: Eesti ja Soome õiguse võrdlev käsitlus. Magistritöö. Juhendaja Karin Sein. Tartu: Tartu Ülikool 2014, lk 50–52.

Magistritöö eesmärgi saavutamiseks on autor püstitanud järgnevad uurimisküsimused:

- 1) Milline on tarbijalt nõutavate sissenõudmiskulude õiguslik regulatsioon Eestis ja Lätis ja kas see täidab tarbijakaitselist eesmärki?
- 2) Kuidas on Eesti ja Läti kohtud kohaldanud sissenõudmiskulude regulatsiooni, sh tagaseljaotsuste puhul, kas see on kooskõlas seaduse eesmärgiga ning millistel peamistel põhjustel jäetakse vastavad nõuded rahuldamata või rahuldatakse üksnes osaliselt?
- 3) Milliseid asjaolusid on kohtud pidanud sissenõudmiskulude suurendamise või vähendamise aluseks ning kas selline praktika vastab seaduse eesmärgile?
- 4) Kas kohtupraktika on ühtlane või on kohtute ja kohtunike lõikes sissenõudmiskulude väljamõistmisel erinevusi?
- 5) Milliste tõendite alusel loevad kohtud sissenõudmiskulude tekkimise ja nende suuruse tõendatuks? Kas kohtud käsitavad meeldetuletuskirjade piirmäärasid hinnakirjana või peavad vajalikuks lisaks kirjade saatmise faktilise tõendada ka tegelike kulude kandmist?
- 6) Milliseid probleeme ja vastuolusid ilmneb VÕS § 113² kohaldamisel ning millised võiksid olla nende võimalikud lahendused?
- 7) Kas on võimalik lahenduste otsimisel võtta eeskuju Läti õigusest?

Magistritöös analüüsitakse Eesti ja Läti kohtupraktikat tarbijalt nõutavate sissenõudmiskulude kohta aastatel 2017- 2025.

Kohtupraktika analüüsi meetoodika põhineb keelemudelipõhisel andmeekstraheerimisel. Autor on kogunud kõik Eesti ja Läti avalikustatud sissenõudmiskulude hüvitamise nõudeid käsitlevad kohtulahendid aastatest 2017–2025. Vastavalt avaliku teabe seadusele (AvTS) § 3¹ lõikele 1 võib avaliku teavet, mille üldist kasutamist ei ole seadusega piiratud, kasutada nii ärilisel kui mitteärilisel eesmärgil.¹¹ Vastavalt AvTS § 28 lg 1 p 29 avalikustatakse jõustunud kohtulahendeid ning vastavalt autoriõiguse seaduse § 5 punktile 4, ei laiene kohtulahenditele

¹¹ Avaliku teabe seadus - RT I, 06.03.2026, 3.

autoriõigus¹². Analoogsed reeglid kehtivad ka Läti kohtulahendite kohta – kohtulahendid on üldkättesaadav teave¹³ ja nendele ei laiene autoriõigus¹⁴.

Autor on kasutanud andmete töötlemiseks spetsiaalselt käesoleva magistritöö tarbeks ehitatud tööriista, mis saadab iga kohtulahendi koos ettemääratud küsimustega keelemudelisse¹⁵ (Google Gemini 3 Flash¹⁶). Seejärel koondatakse vastused andmebaasi, mis võimaldab kvantitatiivset analüüsi. Meetodi täpsust kontrolliti Eesti kohtulahendite osas 50-lahendilise juhusliku kontrollvalimi põhjal, kus 1 500 kontrollitud andmepunkti oli ekslik vaid üks, mis annab andmepunkti tasemel täpsuseks 99,93 % ja lahendi tasemel 98 %. Meetod on uurimuse eesmärgi arvestades piisavalt usaldusväärne. Valimi määramine ja metoodika on toodud käesoleva magistritöö Lisas 1.

Magistritöö lõplikuks valimiks on Eesti puhul 4 265 lahendit (sealhulgas 4 189 esimese astme lahendit ja 76 ringkonnakohtu lahendit) ning Läti puhul 9 718 lahendit (sealhulgas 9 685 esimese astme lahendit ja 33 ringkonnakohtu lahendit). Sellise valimi maht võimaldab käsitleda VÕS § 113² kohaldamist mitte üksikute lahendite kogumina, vaid korduvate praktikamuutrite kaudu. Seetõttu on töö keskne rõhk sellel, kas seaduses ette nähtud tarbijakaitseline eesmärk avaldub ka tegelikus kohtulahendite praktikas.

Töö on jaotatud kaheks peatükiks. Esimeses peatükis käsitletakse sissenõudmise hüvitamise regulatsiooni ja kujunemist Euroopa Liidus, Eestis ja Lätis. Teises peatükis analüüsitakse Eesti ja Läti õiguse ning kohtupraktika põhjal sissenõudmiskulude hüvitamise eeldusi, piirmäärasid, lepingu kehtivuse ajal ja pärast lepingu lõppu kohaldatavaid erisusi, tõendamisstandardeid ning sissenõudmiskulude suurendamise ja vähendamise võimalusi. Selline struktuur võimaldab siduda õigusliku analüüsi empiiriliste tulemustega ning vastata uurimisküsimustele.

Käesoleva magistritöö märksõnad Eesti märksõnastikus on järgnevad:

inkasso, võlgnikud, võlausaldajad, makseraskused, võlad

¹² Autoriõiguse seadus - RT I, 12.07.2025, 9.

¹³ Likums „Par tiesu varu” [Kohtuvõimu seadus], 28.² pants. – Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 14.01.1993, Nr. 1/2. <https://likumi.lv/ta/id/62847-par-tiesu-varu> (01.03.2026).

¹⁴ Autortiesību likums [Autoriõiguse seadus], 6. pants. – Latvijas Vēstnesis, 27.04.2000, Nr. 148/150. <https://likumi.lv/ta/id/5138-autortiesibu-likums> (05.04.2026).

¹⁵ Schuett, J. A Legal Definition of AI. – SSRN Electronic Journal 2019, lk 8. – <https://arxiv.org/pdf/1909.01095v1> (13.04.2026).

¹⁶ Gemini 3 Flash Model Card. Google DeepMind, s. a. – <https://storage.googleapis.com/deepmind-media/Model-Cards/Gemini-3-Flash-Model-Card.pdf> (01.03.2026).

1. SISSENÕUDMISKULUDE INSTITUUT JA KUJUNEMINE

1.1. Sissenõudmiskulud Euroopa Liidus

Tarbijatelt nõutavad sissenõudmiskulud on Euroopa Liidu õiguses keerukas ja killustatud valdkond. Euroopa Liidu tasandil puudub tänini üks üldine reegel, mis sätestaks kõigi tarbijanõuete puhul, kas, millal ja millises ulatuses võib võlausaldaja või inkassoteenuse osutaja nõuda tarbijalt võla sissenõudmisega seotud lisakulusid. Selle asemel kujuneb õiguslik raamistik mitme eri direktiivi, Euroopa Kohtu praktika ning liikmesriikide siseriiklike lahenduste koostoimes. Just see killustatus ongi kaasa toonud olukorra, kus ühes liikmesriigis on tarbijalt teatud lisakulude nõudmine lubatud, teises aga keelatud või rangelt piiratud.¹⁷

Õiguskirjandus¹⁸ rõhutab, et sissenõudmiskulude küsimus ei ole pelgalt tehniline kõrvalküsimus, vaid puudutab otseselt tarbijakaitset, proportsionaalsust ja õiguslikku läbipaistvust. G. Stănescu¹⁹ järgi on Euroopa Liidus võla kohtuvälise sissenõudmise probleemiks just regulatsiooni killustatus ning asjaolu, et agressiivsed või eksitavad sissenõudmisvõtted võivad koormata tarbijat lisakuludega, mille õiguslik alus ja suurus ei ole piisavalt selged. Samuti on empiiriline kirjandus juhtinud tähelepanu sellele, et ebamõistlikud lisatasud võivad süvendada ülevõlgnevust ja muuta algselt väikese võla tarbija jaoks oluliselt raskemini.

Sama autor rõhutab ka, et sissenõudmiskulude probleem ei seisne ainult lisasummas endas, vaid selle mõjus tarbija võlakoormusele. Võla sissenõudmise käigus lisatavad kõrvalkulud võivad suurendada võlgniku koormust ja lükata ta veelgi sügavamasse ülevõlgnevusse.

Euroopa Liidu õiguses puudub tarbijanõuete jaoks üldkohaldatav sissenõudmiskulude direktiiv. Tarbijakaitse seisukohalt olulised lähtekohad tulenevad eeskätt ebaõiglaste lepingutingimuste direktiivist²⁰ 93/13/EMÜ, ebaausate kaubandustavade direktiivist²¹

¹⁷ Stănescu, C.-G. EU Informal Debt-Collection Regulation: Failure by Design? Oxford: Oxford University Press 2025, lk 1–16.

¹⁸ Stănescu, C.-G. EU Informal Debt-Collection, lk 1–16.

¹⁹ Stănescu, C.-G. Regulation of Abusive Debt Collection Practices in the EU Member States: An Empirical Account. – Journal of Consumer Policy 2021/44, No 2, lk 179–216.

²⁰ Nõukogu 5. aprilli 1993. a direktiiv 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes. – EÜT L 95, 21.4.1993, lk 29–34.

²¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. mai 2005. a direktiiv 2005/29/EÜ ebaausate kaubandustavade kohta siseturul (ebausate kaubandustavade direktiiv). – ELT L 149, 11.6.2005, lk 22–39.

2005/29/EÜ, tarbijakrediidi direktiivist 2008/48/EÜ, elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingute direktiivist²² 2014/17/EL ning uuest tarbijakrediidi direktiivist²³ (EL) 2023/2225. Samas maksetega võitlemise direktiivis 2011/7/EL mainitud sissenõudmiskulu regulatsioon tarbijatele ei kohaldu, vaid üksnes ettevõtjatevahelistele ja ettevõtjate ning avaliku sektori vahelistele tehingutele. Direktiivi 2011/7/EL eesmärk on parandada ettevõtjate likviidsust ja konkurentsivõimet, muu hulgas nähes ette vähemalt 40 euro suuruse kindlasummalise hüvitise, mis katab sissenõudmisega seotud halduskulud.¹⁴ Eesti õigusesse on see säte üle võetud VÕS § 113¹ kaudu. Erinevalt tarbijale suunatud regulatsioonist (VÕS § 113²), on äritehingute puhul 40-eurone hüvitise näo tegemist iseseiseva nõudealusega, mille rakendumine ei sõltu võlausaldaja tegelike sissenõudmiskulude tõendamisest ega nende suurusest – piisab vaid viivise nõudmise õiguse tekkimisest.

Selline vastandus rõhutab Euroopa Liidu seadusandja erinevat fookust: kui äritehingutes eelistatakse maksekultuuri parandamiseks lihtsustatud ja automaatset kulude hüvitamist, siis tarbijasuhetes jääb domineerima kulupõhisuse ja proportsionaalsuse põhimõte. Teisisõnu ei ole EL pidanud põhjendatuks kanda tarbijale automaatselt üle samasugust standardset sissenõudmiskulu nagu äritehingutes.

Esialgne tarbijakrediidi direktiiv 2008/48/EÜ²⁴ ei kehtestanud üldist sissenõudmiskulude lage, kuid on siiski oluline. Direktiivi artikli 3 punkt g defineerib „krediidi kogukulu tarbijale“ kui kõik kulud, mida tarbija peab krediidilepingu tõttu maksma, välja arvatud kulud, mida tarbija maksab oma kohustuste rikkumise või mittetäitmise eest. See tähendab, et makseviivitusest või sissenõudmisest tulenevad tasud ei kuulu EL tarbijakrediidi õiguses tavapärase krediidikulu hulka, vaid moodustavad sellest eraldiseisva kategooria. Selle direktiivi järgi sisaldab krediidi kogukulu tarbijale kõiki kulusid, mida tarbija peab krediidilepingu tõttu maksma, välja arvatud kulud, mida tarbija maksab oma kohustuste rikkumise või mittetäitmise eest. Seega makseviivitusest või võla sissenõudmisest tulenevad kulud on EL tarbijakrediidi raamistikus käsitletud eraldi kategooriana, mitte tavapärase krediidikuluna.

²² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. veebruari 2014. a direktiiv 2014/17/EL elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingute kohta ning millega muudetakse direktiive 2008/48/EÜ ja 2013/36/EL ja määrust (EL) nr 1093/2010. – ELT L 60, 28.2.2014, lk 34–85.

²³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. oktoobri 2023. a direktiiv (EL) 2023/2225 tarbijakrediidilepingute kohta, millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2008/48/EÜ. – ELT L 2023/2225, 30.10.2023.

²⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2008. a direktiiv 2008/48/EÜ tarbijakrediidilepingute kohta, millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ. – ELT L 133, 22.5.2008, lk 66–92.

Kõige esimene otsesem EL-i tasandi viide tarbijatelt nõutavatele sissenõudmis- või viivituskuludele on direktiivis 2014/17/EL²⁵, mis käsitleb elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediiti. Selle artikli 28 kohaselt võivad liikmesriigid nõuda, et kui võlausaldaja tohib tarbijale makseviivitusest tulenevaid tasusid kehtestada, siis need tasud ei oleks suuremad, kui on vajalik võlausaldajale tegelikult tekkinud kulude hüvitamiseks; lisatasude puhul võivad liikmesriigid kehtestada ülempiiri.

Seda, et ebamõistlikult suured sissenõudmiskulud võivad tüüptingimusena olla lubamatud, toetab ka direktiiv 93/13/EMÜ ebaõiglaste lepingutingimuste kohta²⁶. Direktiivi lisa punkti 1 alapunkti e kohaselt võib ebaõiglaseks pidada tingimust, mille eesmärk või tagajärg on nõuda tarbijalt, kes ei täida oma kohustust, ülemäära suurt hüvitussummat. Kuivõrd makseviivitusest või võla sissenõudmisest tulenev tasu võib sisuliselt kujutada endast tarbijalt kohustuse rikkumise tõttu nõutavat hüvitist, võib ka ebaproportsionaalne sissenõudmiskulu selle sätte valguses osutuda ebaõiglaseks ja tarbijale mittesiduvaks. Euroopa Komisjoni suuniste²⁷ kohaselt tuleb selliste tarbija lepinguliste kohustuste täitmata jätmisega kaasnevate tagajärgede proportsionaalsust hinnata võrdluses siseriiklike dispositiivsete normidega, analüüsides, kas tingimus asetab tarbija märkimisväärselt ebasoodsamasse õiguslikku olukorda (teatise p 3.4.2). Sealjuures ei tohi sissenõudmisega kaasnevaid kulusid hinnata isoleeritult, vaid arvesse tuleb võtta kõigi lepingus sisalduvate sanktsioonide kumulatiivset mõju tarbijale (p 3.4.3). Kui kohus tuvastab sellise tasu ebaõigluse, toob see Euroopa Kohtu praktika kohaselt kaasa tingimuse täieliku tühisuse – kohtul puudub õigus ebaõiglast summat pelgalt mõistliku piirini vähendada, vaid see tuleb jätta tervikuna kohaldamata (p 4.3.1). Seetõttu on just ebaõiglaste lepingutingimuste direktiiv peamine vahend olukordades, kus sissenõudmiskulu tuleneb tüüptingimusest, mille sisu on ebamäärane, varjatud või ebaproportsionaalne. Seda põhimõtet kinnitab kõige selgemalt Euroopa Kohtu otsus kohtuasjas C-618/10, *Banco Español de Crédito SA v Joaquín Calderón Camino*²⁸, milles kohus leidis, et kui liikmesriigi kohus tuvastab tarbijalepingu tingimuse ebaõigluse, siis ei tohi ta selle sisu muuta. Euroopa Kohus rõhutas, et liikmesriigi kohus on kohustatud sellise tingimuse lihtsalt kohaldamata jätma, mitte seda ümber

²⁵ Direktiiv 2014/17/EL.

²⁶ Direktiiv 93/13/EMÜ.

²⁷ Komisjoni teatis. Suunised nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ (ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes) tõlgendamiseks ja kohaldamiseks (2019/C 323/04). – ELT C 323, 27.9.2019.

²⁸ EKo C-618/10, *Banco Español de Crédito SA v Joaquín Calderón Camino*, ECLI:EU:C:2012:349. – <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-618/10> (11.04.2026).

kirjutama. Just sellest kohtuasjast pärineb sageli tsiteeritav põhimõte, et kohus ei või ebaõiglast summat pelgalt vähendada “mõistliku” tasemeni.

Samas ei ole see põhimõte täiesti absoluutne selles mõttes, et Euroopa Kohus on hilisemas praktikas lubanud erandina ebaõiglase tingimuse asendada siseriikliku dispositiivse normiga, kui lepingu täielik tühiseks muutumine kahjustaks tarbijat eriti raskelt. Seda kinnitas näiteks kohtuasi C-26/13, *Kásler ja Káslerné Rábai*²⁹, kus kohus leidis, et kui leping ei saa pärast ebaõiglase tingimuse eemaldamist edasi kehtida, siis ei välista direktiivi artikkel 6 lõige 1 ebaõiglase tingimuse asendamist siseriikliku dispositiivse normiga, et vältida tarbijale eriti kahjulikke tagajärgi. Sama loogikat kinnitas hiljem ka suurkoja otsus liidetud kohtuasjades C-70/17 ja C-179/17, *Abanca Corporación Bancaria ja Bankia*³⁰. See tähendab, et põhireegel on ebaõiglase tingimuse täielik kohaldamata jätmine, kuid erandina võib kohus kasutada dispositiivset siseriiklikku normi lepingu säilitamiseks tarbija huvides.

Sissenõudmiskulude probleem ei seisne alati ainult tingimuse sisus, vaid ka selles, kuidas neid tarbijale esitatakse. Ebaausate kaubandustavade direktiivi 2005/29/EÜ³¹ on üldine Euroopa Liidu instrument, mille eesmärk on keelata ettevõtja ja tarbija vahelised ebaausad kaubandustavad enne tehingut, tehingu ajal ja pärast seda. Komisjon rõhutab oma 2021. aasta suunistes³², et direktiiv kujutab endast üldist raamistikku ettevõtja ja tarbija vaheliste ebaausate kaubandustavade reguleerimiseks ning selle kohaldamisalasse võivad kuuluda ka võla sissenõudmisega seotud tegevused, kui need on otseselt seotud tarbijale toote või teenuse müügi või osutamisega. Lisaks kinnitas Euroopa Kohus kohtuasjas *Gelvora*³³, et tarbijakrediidilepingust tuleneva nõude omandanud inkassoettevõtja ja võlgniku vaheline õigussuhe kuulub direktiivi 2005/29/EÜ esemelisse kohaldamisalasse. Sellest järeldub, et eksitavad, agressiivsed või psühholoogilist survet kasutavad sissenõudmiskulude nõuded

²⁹ EKo C-26/13, *Kásler és Káslerné Rábai v OTP Jelzálogbank Zrt*, ECLI:EU:C:2014:282. – <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-26/13> (11.04.2026).

³⁰ EKo liidetud kohtuasjad C-70/17 ja C-179/17, *Abanca Corporación Bancaria SA v Alberto García Salamanca Santos ja Bankia SA v Alfonso Antonio Lau Mendoza, Verónica Yuliana Rodríguez Ramírez*, ECLI:EU:C:2019:250. – <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-70/17> (11.04.2026).

³¹ Direktiiv 2005/29/EÜ.

³² Komisjoni teatis. Guidance on the Interpretation and Application of Directive 2005/29/EC of the European Parliament and of the Council concerning Unfair Business-to-Consumer Commercial Practices in the Internal Market (2021/C 526/01). – ELT C 526, 29.12.2021, lk 1–129.

³³ EKo C-357/16, *UAB „Gelvora“ v Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba*, ECLI:EU:C:2017:573. – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62016CJ0357> (11.04.2026).

võivad olla hinnatavad mitte ainult lepinguõiguse või ebaõiglaste lepingutingimuste regulatsiooni, vaid ka ebaausate kaubandustavade direktiivi alusel.

Sama põhimõte on ka uues tarbijakrediidi direktiivis³⁴ (EL) 2023/2225, mis kehtestab tarbijakrediidi valdkonnas kaks olulist piirangut. Esiteks, kui liikmesriik lubab krediidiandjal nõuda tarbijalt makseviivitusest tulenevaid lisatasusid, peab liikmesriik seadma neile ülempiiri (artikkel 35 lõige 4). Teiseks võivad liikmesriigid nõuda, et sellised tasud ei oleks suuremad, kui on vajalik krediidiandjale makseviivituse tõttu tekkinud kulude hüvitamiseks (artikkel 35 lõige 3). Direktiiv näeb seega tarbijakrediidi puhul ette kohustusliku ülempiiri nõude ja võimaliku kulupõhisuse kontrolli, jättes konkreetsete piirmäärade taseme liikmesriikide otsustada. Artikli 35 tegelik mõju sõltub suurel määral liikmesriikide otsustest³⁵. Samasisuline artikkel lisati ka praegusesse tarbijakrediidi direktiivi 2008/48 EÜ direktiiviga 2021/2167³⁶, millega reguleeriti krediidihaldajaid ja krediidiostjaid mis vastavalt Artiklile 30 lg 2 pidi oleme liikmesriikide poolt kohaldatud alates 30. detsember 2023. Euroopa Komisjoni 2023. aasta ülevõlgnevuse uuringus³⁷ käsitletakse uue tarbijakrediidi direktiivi ja varasema NPL-direktiivi muudatuste mõju ning rõhutatakse, et lisateavituspõhised koos õigusliku ülempiiriga tasudele, mida võlausaldajad võivad viivituse korral nõuda, võiksid oluliselt aidata ennetada ja leevendada tarbijate ülevõlgnevust. Uuring märgib ka, et kuna konkreetse ülempiiri tase jääb liikmesriikide otsustada, sõltub kaitse tegelik tugevus suurel määral sellest, sõltub kaitse tegelik tõhusus siseriikliku lahenduse rangusest³⁸. Liiga kõrge piirmäär võib kaitsemõju hoopis õõnestada, mitte tugevdada³⁹. Tuleb rõhutada, et tegemist on siiski valdkonnaspetsiifilise regulatsiooniga, mis ei laiene muudele tarbijanõuetele, näiteks parkimistasudest, telekommunikatsiooniteenustest või muudest lepingulistest või lepinguvälistest suhetest tulenevatele sissenõudmiskuludele, mille reguleerimine jääb liikmesriikide siseriikliku õiguse pädevusse.

³⁴ Direktiiv (EL) 2023/2225.

³⁵ Stănescu, C.-G. EU Informal Debt-Collection, lk 152–153.

³⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. novembri 2021. a direktiiv (EL) 2021/2167 krediidihaldajate ja krediidiostjate kohta ning millega muudetakse direktiive 2008/48/EÜ ja 2014/17/EL. – ELT L 438, 8.12.2021, lk 1–37.

³⁷ European Commission. Study on European consumers' over-indebtedness and its implications. Final Report, September 2023, lk 226–229. – https://commission.europa.eu/system/files/2023-09/Study%20of%20consumer%20over-indebtedness_Main%20report_9.18.pdf (11.04.2026).

³⁸ *Ibidem*, lk 226–229.

³⁹ Stănescu, C.-G. EU Informal Debt-Collection, lk 193.

Liikmesriikide praktika on sissenõudmiskulude osas märkimisväärselt killustatud. 2021.a koostatud empiiriline uurimus⁴⁰ järeldeb, et erinevate riiklike mudelite olemasolu tekitab lahknevusi tarbijavõlgnike õiguslikus seisundis ja kaitsevõimalustes kogu Euroopa Liidus ning toetab seetõttu harmoniseeritud sektoripõhise regulatsiooni kujundamist. Ka 2025.a õiguskirjanduses on rõhutatud, et Euroopa Liidu regulatiivne maastik on killustatud ning see võimaldab kuritarvitusi jätkuvalt esineda.⁴¹ Sissenõudmiskulude probleem ei seisne ainult lisasummas endas, vaid ka selle mõjus tarbija võlakoormusele. Võla sissenõudmise protsess võimaldab võlausaldajatel või inkassotegijatel lisada tarbijale kulusid, mis suurendavad võlakoormust ja võivad lükata tarbija veel sügavamasse võlgnevusse. Seetõttu ei ole küsimus üksnes selles, kas kulude lisamine on formaalselt lubatud, vaid ka selles, kas see on õiglane, läbipaistev ja proportsionaalne.

Liikmesriikides võib tarbijavõla sissenõudumiskulude puhul eristada vähemalt nelja põhimudelit.⁴²

Ühe mudeli moodustavad riigid, kus sissenõudmistasud on seadusega lubatud, kuid nendele on kehtestatud maksimumsummad. Siia kuulub näiteks Soome, kus seadus seob maksimaalsed sissenõudmistasud võla suurusega. Sama tüüpi lahendus esineb Taanis, kus kohtuväliste sissenõudmiskulude osas kehtivad eraldi reeglid ja piirmäärad. Sellise mudeli eelis on õiguskindlus: tarbija saab vähemalt ette näha, millise suurusjärgu kulud teda ähvardavad. Samas ei kõrvalda see täielikult küsimust, kas ka seadusjärgne ülempiir on alati sisuliselt õiglane.

Teise mudeli moodustavad riigid, kus sissenõudmiskulude lubatavus sõltub peamiselt lepingust, näiteks Belgia, kus seadus lubab üldjuhul nõuda üksnes lepingus ette nähtud tasusid. See tähendab, et sissenõudmiskulu õiguspärasus sõltub suurel määral sellest, kuidas vastav klausel on tüüptingimustes formuleeritud ning kas see peab vastu ebaõiglaste lepingutingimuste kontrollile. Selline mudel ei anna tarbijale sama suurt ex ante selgust kui seadusjärgne ülempiir, kuid lubab kohtul või järelevalvel hinnata kuluklausli õiglust hiljem.⁴³

Kolmanda mudeli moodustavad riigid, kus täiendavad mitteametlikud inkassotasud on keelatud või väga rangelt piiratud. Näiteks on Rumeenias lisaks viivisele ja kohtuliku täitmise kuludele muud mitteametlikud sissenõudmistasud keelatud. Kreekas ei või võlausaldajad

⁴⁰ Stănescu, C.-G. Regulation of Abusive Debt Collection Practices, lk 179–216.

⁴¹ Stănescu, C.-G. EU Informal Debt-Collection, lk 7.

⁴² Stănescu, C.-G. EU Informal Debt-Collection, lk 167-168.

⁴³ Stănescu, C.-G. Regulation of Abusive Debt Collection Practices, lk 179–216.

tarbijalt sisse nõuda kolmandatele isikutele delegeeritud krediidiinfo tegevuse kulusid. Need lahendused on tarbijakaitseliselt selged: kui kulutüüpi seadus ei tunne, ei saa seda tarbijale üle kanda.

Neljanda mudeli näiteks on õiguskorrad, kus sissenõudmiskulud võivad jääda võlgniku kanda. Euroopa Komisjoni tellitud 2012. aasta uuring⁴⁴ märgib Poola kohta sõnaselgelt, et võla sissenõudmise kulud nõutakse võlgnikult ja kogutakse koos nõudega; kui täitmist viib läbi kohtutäitur, määrab täitekulud tema korraldus. See on üks selgemaid näiteid süsteemist, kus sissenõudmiskulu lisatakse tarbija kohustusele otseselt.

Õiguskirjandus⁴⁵ rõhutab siiski, et isegi seal, kus sektoripõhine regulatsioon on olemas, ei tähenda see automaatselt, et liigsed või kunstlikult paisutatud tasud oleksid probleemivabad. Euroopa eri riikides on levinud ka sellised praktikad nagu võla kunstlik paisutamine, aegunud nõuete sissenõudmine ning kohtute kasutamine survevahendina⁴⁶. Euroopa Komisjoni 2023.a raporti kohasel on kunstlikult paisutatud võlg eriti probleemne näiteks Saksamaa, Madalmaade, Eesti ja Rootsi kontekstis.⁴⁷

Euroopa Komisjoni tellitud 2012. aasta uuring on sissenõudmiskulude käsitlemisel jätkuvalt oluline, sest see sõnastab selge normatiivse lähtekoha: parim regulatiivne lahendus ei ole tingimata see, mis maksimeerib üksnes tarbija huvi, vaid see, mis loob õiglase kulude tasakaalu võlausaldaja ja võlgniku vahel. Uuring märgib sõnaselgelt, et parim lahendus ei ole alati see, mis *“maximises benefit for consumers”*, vaid see, mis *“best reflects a fair balance of costs between the lender and the borrower”*. Samas on uuringu üldine suund siiski tarbijakaitseline. Uuring lähtub arusaamast, et juba makseraskustes tarbijale täiendavate sissenõudmiskulude lisamine võib süvendada ülevõlgnevust ning takistada leebemate lahenduste kasutamist. Sellest

⁴⁴ London Economics. Study on Means to Protect Consumers in Financial Difficulty: Personal Bankruptcy, Datio in Solutum of Mortgages, and Restrictions on Debt Collection Abusive Practices. Final Report. Brussels: European Commission 2012, lk 197. – https://finance.ec.europa.eu/system/files/2016-12/debt_solutions_report_en_0.pdf (11.04.2026).

⁴⁵ Stănescu, C.-G. (toim). Regulation of Debt Collection in Europe: Understanding Informal Debt Collection Practices. London: Routledge 2022.

⁴⁶ European Commission. Study on European consumers' over-indebtedness, lk 226–229. – https://commission.europa.eu/publications/study-european-consumers-over-indebtedness-and-its-implications-annexes-final-report_en (11.04.2026).

⁴⁷ *Ibid.*

tulenevalt eelistatakse mudelit, kus sissenõudmisega seotud kulud jäävad kas võlausaldaja tavapärase äririski hulka.⁴⁸

Eeltoodust tuleneb, et Euroopa Liidu õiguses ei ole tarbijatelt nõutavate sissenõudmiskulude suhtes ühtset üldregulatsiooni, vaid asjakohased piirangud tulenevad mitme eri direktiivi koosmõjust ning liikmesriikide siseriiklikust õigusest. Liikmesriikide võrdlusest ilmneb, et Euroopa mudelid on väga erinevad,⁴⁹ mõnes riigis on lubatud piiratud seadusjärgsed tasud, mõnes lubatakse vaid lepingus sätestatud, mõnes on täiendavad mitteametlikud inkassotasud keelatud ning mõnes saab sissenõudmiskulud kanda võlgnikule.⁵⁰ Sellest hoolimata joonistub nii komisjoni uuringust kui ka uuemast kirjandusest välja ühine põhimõte: tarbijale üle kantavad sissenõudmiskulud peavad olema selge õigusliku alusega, läbipaistvad ja proportsionaalsed ning need ei tohi kujuneda mehhanismiks, millega väike põhivõlg paisutatakse ebamõistlikult suureks kogunõudeks.

1.2. Sissenõudmiskulude regulatsioon Eestis

1.2.1. Olukord enne 2011. Aastat

Tarbijatelt nõutavate sissenõudmiskulude regulatsiooni kujunemine Eestis on toimunud etapiviisiliselt. Enne 2011. aastat ei olnud tarbijatelt sissenõudmiskulude hüvitamist Eesti õiguses eraldi ja üksikasjalikult reguleeritud. 1. juulil 2002 jõustunud võlaõigusseaduse § 113 lg 5 sätestas üldreegli, mille kohaselt juhul, kui kohustuse täitmisega viivitamisest tekkinud kahju suurus ületas viivise, võis võlausaldaja nõuda viivist ületava kahju hüvitamist, kui kahju hüvitamise nõue oli olemas. Selline sõnastus ei sisaldanud siiski ühtegi tarbijaspetsiifilist piirangut ega andnud vastust küsimusele, millal võib pidada sissenõudmiskulusid mõistlikuks või millises ulatuses on lubatav neid tarbijalt nõuda. Seetõttu jäi sissenõudmiskulude õiguslik raamistik suuresti üldnormide ja kohtuliku hinnangu kujundada.

Praktikas kerkis see probleem esile 2000. aastate teisel poolel ja 2010. aastate alguses, mil Eesti tarbijakrediiditurgrasvas kiiresti ning eriti jõuliselt laienes nn SMS-laenude ja muude

⁴⁸ London Economics. Study on Means to Protect Consumers, lk 191-192. - https://finance.ec.europa.eu/system/files/2016-12/debt_solutions_report_en_0.pdf (11.04.2026).

⁴⁹ London Economics. Study on Means to Protect Consumers, lk 164.

⁵⁰ *Ibidem*, lk 164.

kiirete tarbijakrediitoodete pakkumine.⁵¹ Sellel perioodil teatas Tarbijakaitseamet oma aastaraamatus, et enamikul juhtudest kasutasid võlausaldajad inkassofirmasid, kes nõudsid tarbijatelt eproportsionaalselt kõrgeid sissenõudmiskulusid, viiviseid ja leppetrahve⁵².

Õiguskirjanduses⁵³ on märgitud, võlausaldajad kasutasid paljudel juhtudel inkassoettevõtjaid ning nõudsid tarbijatelt lisaks põhivõlale ja viivisele märkimisväärseid sissenõudmiskulusid, leppetrahve ning muid kõrvalnõudeid. Selle tagajärjel võis esialgu suhteliselt väike rahaline kohustus lühikese aja jooksul kasvada tarbija jaoks märkimisväärseks võlakoormuseks. Üle 400 esimese astme kohtuotsuse analüüs näitas, et kohtukontroll sissenõudmistasude üle oli sel perioodil ebaefektiivne: kohus vähendas sissenõudmiskulusid vaid 8 protsendil juhtudest, sest enamuse otsuseid tehti tagaselja ning võlausaldaja „peitis sissenõudmiskulud sageli põhinõude sisse“.⁵⁴

Esimese sisuliselt olulise piirangu tarbijatelt nõutavatele sissenõudmiskuludele andis Riigikohus 14. jaanuari 2009. aasta otsuses nr 3-2-1-120-08⁵⁵. Kuigi selle lahendi ajal ei olnud kehtestatud seaduslikku ülempiiri ega loodud iseseisvat detailset sissenõudmiskulude režiimi, oli lahendil märkimisväärne mõju tarbijakrediitdilepingutest tulenevate kõrvalnõuete käsitlemisele. Riigikohtu tsiviilkolleegium leidis, et tarbijakrediitdilepingu täitmisega viivitamise korral ei hõlma viivist ületav kahju saamata jäänud intressi ega muud tulu, sest võlausaldaja huvi on juba kaitsnud viivisenõudega. Kolleegiumi järgi võis kõne alla tulla küll mõistlike võla sissenõudmise kulude nõue, kuid mitte võlausaldaja oletatav saamata jäänud tulu.⁵⁶

Lahendi 3-2-1-120-08 tähtsus ei seisnenud siiski üksnes saamata jäänud intressi välistamises. Vähemalt sama oluline oli kolleegiumi järeldus, et VÕS § 415 lg 1 reguleerib tarbijakrediitdilepingu täitmisega viivitamise tagajärgi ammendavalt. See tähendab, et tarbijakrediitdilepingu rikkumise korral ei saa tarbijalt nõuda mis tahes lisasanktsioone, mida seadus ette ei näe. Seega ei olnud tarbijakrediitdilepingu täitmisega viivitamise korral lubatav tugineda leppetrahvile, kui seadus näeb ette viivise ja võimaliku kahjuhüvitise.⁵⁷ Kolleegium lisas veel, et tüüptingimus, mis annab krediidiandjale õiguse nõuda kirjalike teadetega seotud

⁵¹ Saare, K.; Sein, K.; Simovart, M. A. Protection of Consumer Rights in SMS Loan Agreements. – European Review of Private Law 2010/18, No 1, lk 123–142.

⁵² Sein, K. Abusive Debt Recovery Practices in Estonia. – Stănescu, C.-G. (toim). Regulation of Debt Collection in Europe: Understanding Informal Debt Collection Practices. London: Routledge 2023, lk 103–104.

⁵³ Sein, K. Abusive Debt Recovery Practices, lk 105.

⁵⁴ Sein, K. Abusive Debt Recovery Practices, lk 105.

⁵⁵ RKTko 14.01.2009, 3-2-1-120-08.

⁵⁶ *Ibidem*, p 13.

⁵⁷ RKTko 14.01.2009, 3-2-1-120-08, p. 15.

kulude hüvitamist hinnakirja järgi, võib olla tarbijat ebamõistlikult kahjustav tingimus VÕS § 42 lg 3 p 5 tähenduses ja seetõttu tühine.⁵⁸ Ka see tähelepanek oli hilisema seadusandliku arengu seisukohalt väga oluline.

Seetõttu võib öelda, et Riigikohtu 2009. aastal lahend kujundas põhimõtted, mis vähendasid võlausaldaja võimalusi käsitada sissenõudmiskulusid piiritlemata kõrvalnõudena ning sidus sissenõudmiskulude lubatavuse ebaõiglaste tüüptingimuste kontrolliga.⁵⁹

1.2.2. 2011. aasta seadusemuudatus: mõistlike sissenõudmiskulude põhimõtte kodifitseerimine

Kui enne 2011. aastat tuli sissenõudmiskulude nõudmise võimalus tuletada üldisest viivist ületava kahju regulatsioonist, siis alates 2011. aastast viidi seadusesse sisse sõnaselge viide mõistlike sissenõudmiskulude hüvitamiseks, mida Riigikohus oli oma 2009.a lahendis nimetanud.

05.04.2011 jõustunud Võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seadusega⁶⁰ täiendati VÕS § 113 lg 5, mis täpsustas, et sõltumata (seaduses sätestatud) viivise maksmisest võib võlausaldaja nõuda võlgnikult viivitusest põhjustatud mõistlike võla sissenõudmiskulude hüvitamist.⁶¹

Pärast Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2011/7/EL⁶² ülevõtmist kohaldus nimetatud säte ainult tarbijaõigus suhetes ning majandus- ja kutse tegevuses tegutsevatele pooltele kohaldub erisättena VÕS § 113¹.⁶³

See ei tähendanud siiski, et probleem oleks sellega lahendatud. Mõiste „mõistlikud sissenõudmiskulud” jäi endiselt määratlemata õigusmõisteks, mis tuli sisustada, lähtudes konkreetse kohtuasja asjaoludest. Seadus ei öelnud, kui palju võib meeldetuletuskirja eest tasu küsida, mitu tasulist kirja on lubatav saata.

⁵⁸ *Ibidem*, p 15.

⁵⁹ Sein, K. Abusive Debt Recovery Practices, lk 105.

⁶⁰ Võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seadus. – RT I, 06.12.2010, 1 (kehtetu RT I, 20.06.2022, 39).

⁶¹ Võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seadus 743 SE eelnõu - <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/5512f9ec-6db0-139d-f871-8421606dad23/> (15.04.2026)

⁶² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. veebruari 2011. a direktiiv 2011/7/EL hilinevad maksimisega võitlemise kohta äritehingute puhul. – ELT L 48, 23.2.2011, lk 1–10.

⁶³ Võlaõigusseaduse ja tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise seadus 372 SE eelnõu seletuskiri, lk 15. - <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/23f3b66a-25d9-4de0-91f1-f1927a4781ec/> (20.04.2026)

Kuigi 2011. aasta muudatus tähendas tarbijakaitse seisukohalt edasiminekut, ei osutunud see praktikas piisavalt tõhusaks. Erinevad ettevõtjad kasutasid jätkuvalt oma tüüptingimustes ja hinnakirjades väga erinevaid tasusid ning tihti ei olnud nende seos tegelike kuludega selge. Ka võlausaldajate ja inkassoettevõtjate arusaam sissenõudmiskulude olemusest oli sageli problemaatiline: sissenõudmiskulusid käsitati mõnikord justkui osana põhivõlast või automaatselt sisse nõutava teenustasuna, kuigi sisuliselt on tegemist üksnes võimaliku kahjuliigiga.⁶⁴ Tuginedes tüüptingimustele, hinnakirjadele või standardiseeritud meeldetuletusprotseduuridele, võimaldas see võlausaldajatel jätkuvalt küsida tarbijatelt märkimisväärseid summasid.⁶⁵

Näiteks 2013. aastal võis leida lahendeid, kus kohus pidas 166-eurost sissenõudmiskulu ebamõistlikult kõrgeks ja otsustas seetõttu, et tarbija ei pea neid kandma või peab need hüvitama vaid vähendatud ulatuses. Teisalt esines lahendeid, kus kohus kuulutas sellised tingimused kehtivaks ja mõistis tarbijalt välja sissenõudmiskulud märkimisväärses summas⁶⁶ Seega võimaldas seadus võlausaldajale üpris laialdased võimalused tarbijalt võlgade sissenõudmisel ning tarbijast võlgniku õigused ei olnud praktikas piisavalt kaitstud.⁶⁷

Olukorrast ülevaate saamiseks võttis Justiitsministeerium võla sissenõudmiskulude valdkonna uurimise oma 2013. aasta ja 2014. aasta tööplaani⁶⁸ ning algatas 2013 a empiirilise ja võrdleva uuringu ning koostati enne seaduse väljatöötamiskavatsuse koostamist eelanalüüs sissenõudmiskulude nõudmise ja määramise kohta.⁶⁹ Uuringu käigus vaadati läbi eri ettevõtjate (kümme kiiralaenuandjat, kaheksa panka, kaksteist inkassoettevõtjat, kuus sideteenuse osutajat, kümme elektriettevõtjat)⁷⁰ internetis kättesaadavad sissenõudmiskulusid puudutavad tüüptingimused.⁷¹ Ettevõtjate hinnakirjades ja tüüptingimustes esines väga ebamõistlikke sisse nõudmiskulude suuruseid ning kulu arvestuse aluseid ning jäi „paraku mulje, et sissenõudmiskulude arvutamisel on väga vähesel määral arvesse võetud tegelikult kantud kulusid, rääkimata sellest, et ettevõtjad hindaksid nende kulude põhjendatust. Pigem on

⁶⁴ Margus, K. Võla sissenõudmiskulude regulatsiooni muutmise vajalikkus tarbijaõigussuhetes. – Juridica 2014/II, lk 126.

⁶⁵ Tarbijalt nõutavate sissenõudmiskulude piirangute väljatöötamise kavatsus (VTK). 25.04.2014. Tallinn: Justiitsministeerium 2014 (toimiku number 14-0393) - <https://eelnoud.valitsus.ee/main/mount/docList/c61fccbf-a7f3-48eb-8a03-cd6c87f19745>

⁶⁶ Sein, K. Protection of Consumers in Consumer-Credit Contracts: Expectations and Reality in Estonia. – Juridica International 2013/XX, lk 38.

⁶⁷ 786 SE seletuskiri, lk 2.

⁶⁸ Margus, K., lk 120.

⁶⁹ 786 SE seletuskiri, lk 8.

⁷⁰ Käsitletud ettevõtjad: Best Credit, Bigbank, Credit 24, DNB Pank, Eesti Krediidipank, Elion, Elisa, Elveso, EMT, Ferratum, Five Inkasso, GoNetwork, Kiirlaen 24, Monetti, Raha 24, Reform Inkasso, SEB Pank, SMS Laen, SMSMoney, Tallinna Äripank, Tele2, TFBank, Versobank, 220 Energia.

⁷¹ VTK 14-0393, lk 3.

ettevõtjad sissenõudmiskulude instituudis näinud võimalust tarbijast võlgniku arvelt raha teenida“.⁷²

Justiitsministeeriumi uuringus analüüsiti kohtupraktikat 2012. aastal jõustunud kohtulahendite kohta, mille esemeks on laenu- ja krediidilepingud, võõrandamislepingud ja sideteenuse osutamise lepingud ning kus hageja on juriidiline isik ja kostja füüsiline isik. Kohtupraktika analüüsist ilmnas, et kuigi võlausaldajad tõid sissenõudmiskulud sageli eraldi nõudena välja, tekkis mitmel juhul kahtlus, et need olid juba põhivõla sisse arvestatud.⁷³

Kaisa Margus märgib, et „Sissenõudmiskulud on siiski üks võimalik kahju liik ning kohtute ülesanne siinjuures on võlausaldajatelt nõuda, et nii nagu tuuakse eraldi nõuetena välja näiteks intressi- ja viivise nõue, tuleb kohtule ka lahti kirjutada, millest koosneb põhivõlg (§ 363 lg 1 p 1)“.⁷⁴

Kohtupraktika analüüsis jõuti ka järeldusele, et sageli olid kulud ebamõistlikud, ei sõltunud võlausaldaja tegelikest kuludest ning muuhulgas ületasid isegi Soomes rakendatavaid kulusid, kus elatustase on märkimisväärselt kõrgem.⁷⁵ Äärmusliku näitena võib tuua juhtumi, kus võlgnikule esitati neli võla sissenõudmise kirja, lepingu ülesütlemise hoiatus, lepingu ülesütlemisavaldus, lisaks jäid võlgniku kanda inkassokulud, millest tulenevalt olid kõik 4160,91 euro suurusest põhinõudest sissenõudmisega seotud kulud kokku 442,15 eurot.⁷⁶

K. Timuska viis oma 2014. aasta magistritöös läbi iseseisva empiirilise uuringu, mille valimisse kuulus 54 maa- ja ringkonnakohtulahendit ajavahemikust 01.12.2013–28.02.2014. Uuringust selgus, et 42 lahendis 54-st mõisteti sissenõudmiskulud välja täies ulatuses kuni 60 euro suuruses summas, neljas lahendis vahemikus 61–120 eurot ning vaid ühel juhul sellest suuremas summas; seitsmel korral jäeti sissenõudmiskulude nõue osaliselt või täielikult rahuldamata. K. Timuska tõi esile, et enamus analüüsitud lahenditest olid tehtud tagaseljaotsustena, mistõttu sageli puudus otsuse põhjendav osa väljamõistetud kulude suuruse kohta ning kohus ei käsitlenud omal algatusel ka tüüptingimuste tühisust.⁷⁷

Kokkuvõtvalt võib märkida, et enne VÕS § 113² vastuvõtmist oli praktikas paljudel juhtudel sissenõudmiskulude suurus võlausaldaja- ja võlgnikuvahelises kokkuleppes ette kindlaks

⁷² Margus, K., lk 120.

⁷³ *Ibidem*, lk 122.

⁷⁴ *Ibidem*, lk 122

⁷⁵ Sein, K. *Abusive Debt Recovery Practices*, lk 105.

⁷⁶ Koll, K., lk 254

⁷⁷ Timuska, K. *Tarbijatõiguste kaitse inkassomenetluses: Eesti ja Soome õiguse võrdlev käsitus*. Magistritöö. Juhendaja Karin Sein. Tartu: Tartu Ülikool 2014, lk 50–52.

määratud. Sissenõudmiskulude kokkulepped olid enamast tüüptingimustes, kus tarbija ei saanud enne lepingu sõlmimist sisule tegelikult kaasa rääkida. Tüüptingimustes ei olnud enamasti märgitud, kui palju sissenõudmisega seotud toiminguid võlausaldaja teeb, näiteks „kui mitu tasulist kirja võlausaldaja võlgnikule kokku saadab ning kui tihti ta seda teeb“.⁷⁸ Sissenõudmiskulud muutusid seetõttu ebaproportsionaalselt suureks. Ebapiisavate õiguslike teadmiste tõttu võis tarbija pigem loobuda vaidlusest ja maksta võlausaldajale ära ka sellised sissenõudmiskulud, mida oleks võinud tegelikult pidada ebamõistlikuks.⁷⁹ Võlausaldaja võis võlgnevust märkimisväärselt suurendada ainult seetõttu, et meeldetuletuskirju saadeti üha uuesti ja uuesti või nõuti hüvitist kunstlikult tekitatud kulude eest. Õiguses ei olnud täpsustatud, mida võib pidada mõistlikuks või ebamõistlikuks kuluks, nende hindamine ja igakordne kontrollimine oli keeruline nii kohtule kui ka tarbijale, ühtset praktika ei olnud välja kujunenud.⁸⁰

1.2.3. 2015. aasta reform: VÕS § 113² vastuvõtmine

Uue seaduse vastuvõtmine põhines tarbijalt nõutavate sissenõudmiskulude piirangute väljatöötamiskavatsusel (edaspidi *VTK*)⁸¹ ja selle kohta saadud tagasisidel ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi koostatud kiirlaenuturu analüüsil⁸².

01.10.2015.a jõustunud VÕS § 113² on vastu võetud võlaõigusseaduse ja tarbijakaitseseaduse muutmise seadusega⁸³ ning selles sätestatakse piirangud tarbijast võlgnikult nõutavatele sissenõudmiskuludele. Seaduse eelnõu seletuskirjas kirjeldatakse VÕS § 113² eesmärgina vajadust tagada tarbijast lepingupoole kaitse ning piirata sissenõudmiskulude ulatust selliselt, et võlgnikult nõutav hüvitis peegeldaks võimalikult täpselt võlausaldaja reaalseid kulusi ega muutuks ebamõistlikult kõrgeks, ebaproportsionaalseks ega võlausaldaja lisatulu allikaks. Ühtlasi rõhutab seletuskiri vajadust muuta sissenõudmiskulud ja viivise määr tarbijale

⁷⁸ Koll, K, lk 254.

⁷⁹ *Ibidem*, lk 254.

⁸⁰ 786 SE seletuskiri, lk 1–2.

⁸¹ VTK 14-0393.

⁸² 786 SE seletuskiri, lk 5.

⁸³ Võlaõigusseaduse, tarbijakaitseseaduse ning õppetoetuste ja õppelaenu seaduse muutmise seadus. – RT I, 11.03.2015, 1.

eelnevalt arusaadavaks ja ettenähtavaks, võimaldamaks tal hinnata võimalikke tagajärgi makseviivituse korral.⁸⁴

Sätte eeskujuks⁸⁵ on Soome õigus (Laki saatavien perinnästä § 10 a, § 10 b ja § 10 c⁸⁶) ja Taani õigus (Bekendtgørelse af lov om renter ved forsinket betaling m.v.⁸⁷). Soome õigus kasutab tarbijanõuete puhul detailset mudelit, kus seadus sätestab nii üksikute toimingute kui ka vabatahtliku sissenõudmise kogukulude ülempiirid §§ 10 a–10 c alusel. Taani õigus läheneb kombineeritult: renteloveni § 9 b sätestab kindlad meeldetuletus- ja inkassotasud, samal ajal kui § 9 a lubab nõuda ka muid mõistlikke ja asjakohaseid sissenõudmiskulusid, millele võib kehtestada määрусega ülempiirid.

VÕS § 113² kehtestab tarbijalt nõutavatele sissenõudmiskuludele konkreetsed ülempiirid sõltuvalt sellest, kas leping on veel kehtiv või juba lõppenud ning milline on võlausaldaja nõude suurus. Lepingu kehtivuse ajal võib iga sissenõutavaks muutunud kohustuse kohta nõuda ainult ühe tasulise meeldetuletuskirja eest kuni 5 eurot ja sedagi üksnes juhul, kui enne on saadetud vähemalt üks tasuta meeldetuletus. Pärast lepingu lõppemist seoti kogusumma nõude suurusega: kuni 30 eurot, kuni 40 eurot või kuni 50 eurot, koos üksikutele meeldetuletuskirjadele kehtestatud alamäärade ja ajavahedega. Lõige 4 lubab ülempiiri ületavat kahju nõuda ainult erandlikel asjaoludel, lõige 5 annab võimaluse kulu vähendamiseks ning lõige 6 sätestab, et tarbija kahjuks kõrvalekalduv kokkulepe on tühine.

Kokkuvõtvalt lõi 2015. aasta reform VÕS § 113² näol süsteemi, mille keskmes on tarbija kaitse, sissenõudmiskulude prognoositavus ja võlausaldaja tegelike kulude ning nõutava hüvitise parem vastavus.

⁸⁴ 786 SE seletuskiri, lk 5.

⁸⁵ Varul, P.; Kull, I.; Köve, V.; Käerdi, M.; Sein, K. (koost). Võlaõigusseadus I. Üldosa (§§ 1–207). Komm vlj. Tallinn: Juura 2016, § 113².

⁸⁶ Laki saatavien perinnästä (513/1999). Soome. – <https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/1999/513> (01.04.2026).

⁸⁷ Bekendtgørelse af lov om renter og andre forhold ved forsinket betaling (renteloven), §§ 9 a–9 b. Taani. – <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2014/459> (11.04.2026).

1.3. Sissenõudmiskulude regulatsioon Lätis

2011. aastal valmis Lätis seaduseelnõu⁸⁸, mille eesmärk oli reguleerida kohtuvälist võla sissenõudmist. Eelnõu seletuskirja kohaselt oli ühiskonnas üha enam kasvanud rahulolematus võla sissenõudmise ettevõtete tegevusega ning Tarbija Õiguste Kaitse Keskusesse (Patērētāju tiesību aizsardzības centrs, PTAC) laekus järjest rohkem kaebusi, milles tarbijad kaebasid mitte kauba või teenuse üle, vaid just sissenõudmisprotsessi enda üle. Peamised probleemid, millega tarbijad kohtuvälise sissenõudmise käigus kokku puutusid, olid järgmised: ebaproportsionaalsed sissenõudmiskulud; agressiivsed kohtuvälised sissenõudmismeetodid (sh ähvardused, võlgniku töökohta ilmumine ning hilisõhtused kodukülastused); puudulik ja ebatäpne teave (tarbijatele ei antud täielikku ja tõest teavet nõutava võla kogusumma ega selle komponentide kohta).⁸⁹

Seaduseelnõu seletuskirjas⁹⁰ tõdeti, et Läti õigussüsteemis puudus sel hetkel igasugune õiguslik regulatsioon, mis oleks sätestanud kohtuvälise sissenõudmise korra, mistõttu oli füüsiliste isikute tõhusaks õiguskaitseks vajalik kehtestada uus regulatsioon. Regulatsiooni puudumine võimaldas sissenõudmisettevõtjatel kasutada agressiivseid meetodeid ja nõuda võlgnikelt ebaproportsionaalseid kulusid.⁹¹ Regulatsiooni vajadust põhjendati lisaks sellega, et tagada kiire, õiglane, proportsionaalne ja mõistlik võla sissenõudmine, soodustada võlgade vabatahtlikku tasumist ning võimaldada kolmandatel isikutel hinnata füüsilise isiku maksekohustuste täitmist.⁹²

Eelnõu koostamiseks moodustati majandusministri korraldusega 2009. aasta oktoobris töörühm, kuhu kaasati esindajaid Majandusministeeriumist, Justiitsministeeriumist, Rahandusministeeriumist, PTAC-ist, Andmekaitse Inspektsioonist, Läti Kommertspankade Assotsiatsioonist, Läti Kaupmeeste Assotsiatsioonist ning mitmest inkassofirmast (Creditreform Latvija, Lindorff, Intrum Justitia, Baltrisk). Lisaks kaasati Tarbijahuvide Kaitse

⁸⁸ Parādu ārpustiesas atgūšanas likuma projekts (Võla kohtuvälise sissenõudmise seaduse eelnõu) Nr. 90/TA-646 (2011). - <https://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/9728B10CEA3D95B6C2257953004A7F11?OpenDocument> (11.04.2026).

⁸⁹ Võla sissenõudmise seaduse eelnõu Nr. 90/TA-646.

⁹⁰ *Ibidem*.

⁹¹ Korovina, N. Ārpustiesas parāda piedziņa. Maģistra darbs. Rīia: Latvijas Universitāte 2011, lk 5–11.

⁹² Võla sissenõudmise seaduse eelnõu, <https://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/9728B10CEA3D95B6C2257953004A7F11?OpenDocument#>

Ühenduse, Läti Tööandjate Konfederatsiooni ja Läti Kohtuväliste Võlanõudjate Assotsiatsiooni esindajaid.⁹³

Alates 11.12.2012.a kehtib Lätis võla kohtuvälise sissenõudmise seadus (Parādu ārpustiesas atgūšanas likums) (edaspidi PAAL).⁹⁴ Seadus reguleerib, kuidas võlausaldaja ja kohtuvälise sissenõudmise teenuse osutaja võivad võlga sisse nõuda nii, et menetlus oleks õiglane, proportsionaalne ja mõistlik. Seadus sätestab muuhulgas litsentsinõude sissenõudmise teenusepakkujale, kohustusliku esmase teavituse, suhtluspiirangud ja -kultuuri nõuded (keelatud on agressiivsed suhtlusvormid, ähvardused, isiku väärikut ja au riivav pöördumine, töökoha või elukoha külastamine ilma eelneva nõusolekuta, ning kontakti võtmine pühapäeviti, riigipühadel või ajavahemikus kl 21.00–8.00), krediidiajaloo regulatsiooni (andmebaasi loomise ja haldamise nõuded, võlgniku andmete kandmise tingimused ning andmete säilitamise tähtaja) ning reeglid sissenõudmiskulude hüvitamiseks.⁹⁵

Kohtuvälise sissenõudmise seaduse § 7 kohaselt peab sissenõudmise alustamisel võlgnikule saadetav kirjalik teatis sisaldama ulatuslikku kohustuslikku teavet, sealhulgas võlausaldaja ja sissenõudmisteenus osutaja identifitseerimis- ja kontaktandmed, litsentsi numbrit, nõude tekkimise õigusliku aluse, tehingu liigi ja sõlmimise kuupäeva, võla koosseisu (põhivõla, intressid, leppetrahvi ja sissenõudmiskulud), tagasimaksmise korra ja tähtaja ning teavet võimaluse kohta esitada põhjendatud kirjalikke vastuväiteid vähemalt 21 päeva jooksul alates teatise kättesaamisest. Sellise teabemahu tõttu ei vasta seadusele võlausaldajate lühisõnumid ega lakoonilised e-kirjad maksetähtaja saabumise kohta, sest need ei suuda sisaldada seaduses nõutavaid andmeid. Sellele puudusele on õiguskirjanduses tähelepanu juhitud, et seadus ei erista objektiivselt vaadeldes sissenõudmise alustamist tavapärasest maksemeeldetuletusest, mistõttu teenuseosutajate poolt praktikas kasutatavad SMS-meeldetuletused seadusele ei vasta.⁹⁶

Läti õiguses on sissenõudmiskulude hüvitamise regulatsioon on seotud eelkõige võla sissenõudmise teenuse osutaja tegevusega. Võla sissenõudmise teenuse osutaja võib võlausaldaja nimel või ülesandel võlga sisse nõuda üksnes juhul, kui ta on registreeritud

⁹³ Võla sissenõudmise seaduse eelnõu Nr. 90/TA-646.

⁹⁴ Parādu ārpustiesas atgūšanas likums (Läti võla kohtuvälise sissenõudmise seadus) (PAAL). Jõust. 11.12.2012. – <https://likumi.lv/ta/id/252964> (11.04.2026).

⁹⁵ Parādu ārpustiesas atgūšanas likums (Läti võla kohtuvälise sissenõudmise seadus) (PAAL). Jõust. 11.12.2012. – <https://likumi.lv/ta/id/252964> (11.04.2026).

⁹⁶ Vanags, J. Pārdomas par Parādu ārpustiesas atgūšanas jauno likumu. – Jurista Vārds 1.02.2013, nr 8 (759). – <https://juristavards.lv/zurnals/254979-pardomas-par-paradu-arpustiesas-atgusanas-jauno-likumu/> (16.04.2026).

ettevõtjana või kutsetegevuse teostajana ning saanud võla sissenõudmiseks eraldi tegevusloa ehk litsentsi (PAAL § 5). Võlgniku kulude hüvitamise kohustus on samuti seotud sissenõudmisteenus osutajaga: võlgnik kui füüsilisest isikust tarbija peab hüvitama teenuseosutajale tekkinud võla sissenõudmise kulud, kui nende hüvitamist nõutakse ja võla olemasolu üle puudub vaidlus (PAAL § 6 lg 1). Kulude hüvitamine ei ole siiski piiramatu, sest kulud peavad olema mõistlikud ja objektiivselt põhjendatud ning nende lubatud ülemmäärad kehtestab Ministrite kabinet (PAAL § 6 lg 2).

2. SISSENÕUDMIKULUDE HÜVITAMISE EELDUSED JA PIIRMÄÄRAD

2.1 Sissenõudmiskulude hüvitamise eeldused

2.1.1. Sissenõudmiskulude hüvitamise eeldused Eestis

VÕS § 113² kohaldamise eelduseks on eeskätt see, et tegemist oleks sellise võlasuhtega, kus võlausaldaja tegutseb majandus- või kutsetegevuses ning võlgnik on tarbija. Seega on VÕS § 113² klassikaline tarbijakaitseline erinorm, mis ei kohaldu kõigile võlasuhetele, vaid üksnes konkreetse isikulise ja esemelise koosseisu olemasolul. VÕS ise näeb ette, et seadusest võib tuleneda erireegleid juhtudeks, mil võlasuhte pooleks on tarbija või ettevõtja.

Vastavalt VÕS § 1 lg 6 ettevõtja VÕS tähenduses on isik, sealhulgas avalik-õiguslik juriidiline isik, kes teeb tehingu, mis seondub iseseisva majandus- või kutsetegevuse läbiviimisega. VÕS § 113² ei piirdu ühe majandusharu ega üksnes krediitdilepingutega. See tähendab, et normi adreessadiks ei ole üksnes klassikaline krediidiandja või pank. Sätte kohaldamisala on märksa laiem ning see ei sõltu sellest tegemist on tarbijakrediitdilepingu, sidelepingu, müügilepingu, liisingulepingu, teenuse osutamise lepingu, järeelmaksulepingu või muu tarbijalepinguga.

Autori analüüsitud andmete põhjal ilmneb, et valdav osa esimese kohtuastme lahenditest, kokku 67,3%, on seotud tarbijakrediidist tulenevate nõuetega, samas kui ülejäänud kategooriate osakaal jääb sellest märgatavalt väiksemaks.

Nõude kategooria	Protsent lahenditest
Tarbijakrediit	67,3%
Mobiilsidekulud	16,1%
Parkimistrahv	7,2%
Kommunaalkulud	1,7%
Muu	7,8%

Tabel 1. Esimese astme lahendite kategoriseerimine nõude kategooria kaupa

Ka Teise astme lahendites on põhilised tarbijakrediidist tulenevad nõuded.

Nõude kategooria	Protsent lahenditest
Tarbijakrediit	63,2%
Parkimistrahv	25 %
Mobiilsidekulud	2,7%
Muu	9,1%

Tabel 2. Teise astme lahendite kategoriseerimine nõude kategooria kaupa

Tarbija on füüsiline isik, kes teeb tehingu, mis ei seonu iseseisva majandus- või kutsetegevuse läbiviimisega (VÕS § 1 lg 5). VÕS § 113² kohaldamine eeldab tarbijasuhet materiaaõiguslikus tähenduses. Otsustav ei ole üksnes see, kas isik on formaalselt ettevõtja, äriühing või füüsiline isik, vaid see, millises rollis ta konkreetses tehingus tegutses. Füüsiline isik võib ühes tehingus olla tarbija ja teises ettevõtja. Samamoodi võib avalik-õiguslik juriidiline isik olla VÕS tähenduses ettevõtja, kui ta teeb tehingu majandus- või kutsetegevuse raames. Seetõttu ei saa VÕS § 113² kohaldatavust hinnata pelgalt poolte nime või registriandmete põhjal, vaid tuleb analüüsida konkreetse lepingu eesmärki ja funktsiooni. Kui füüsiline isik sõlmib lepingu oma isiklikuks tarbeks, näiteks side-, energia-, järelmaksu-, liisingu- või krediidlepingu, tegutseb ta üldjuhul tarbijana. Kui sama isik sõlmib lepingu oma ettevõtluse tarbeks, ei ole ta enam VÕS § 1 lg 5 tähenduses tarbija ning VÕS § 113² ei kohaldu

Kui võlausaldaja ja võlgnik on mõlemad tarbijad, siis säte ei kohaldu. Sellisel juhul puudub ettevõtja–tarbija suhe, mille kaitseks VÕS § 113² on kehtestatud. Samuti ei kohaldu säte siis, kui mõlemad pooled tegutsevad majandus- või kutsetegevuses; niisugustes suhetes tuleb arvestada kas VÕS üldisi kahjuhüvituse norme või ettevõtjatevaheliste viivitus- ja sissenõudmiskulude erinorme (VÕS § 113¹). Teisisõnu on VÕS § 113² eesmärk kaitsta üksnes lepingulise suhte nõrgemat poolt ehk tarbijat.

Autori analüüsitud andmete põhjal ilmneb, et 75,3% kõigist lahenditest on seotud kuue enim esinenud hagejaga, mis osutab sellele, et VÕS § 113² kohaldamisega seotud vaidlused on suuresti koondunud väheste turuosaliste kätte.

Hageja	Protsent lahenditest
PlusPlus Capital	28,5%
Aktiva Finance Group	25,7%
B2 Impact (endine OK Incure)	14,2%
EUROPARK ESTONIA	4,8%
TF Bank	2,1%
Muu	24,6%

Tabel 3. Enamlevinud hagejad

Normi kohaldamine eeldab, et tarbija viivitab lepingust tuleneva rahalise kohustuse täimisega. Norm ei reguleeri kõiki võimalikke kulusid, mida ettevõtja võib tarbijasuhtes kanda, vaid üksnes neid, mis tekivad tarbija makseviivituse tõttu võla kohtuvälisel sissenõudmisel. Seetõttu on sätte kohaldamiseks vaja tuvastada ka rikkumise faktiline alus: tarbija kohustus peab olema sissenõutavaks muutunud ja tarbija peab selle täitmisega viivitama. Kui viivitus puudub, ei saa ka sissenõudmiskulude nõuet VÕS § 113² alusel tekkida. Nii näiteks ei saa ettevõtja tugineda sellele sättele lihtsalt seetõttu, et ta on tarbijale saatnud teateid või kandnud mingeid üldkulusid; vajalik on põhjuslik seos rahalise kohustuse viivituse ja konkreetse sissenõudmistoimingu vahel.

VÕS § 113² kohaldamisel tuleb silmas pidada, et säte reguleerib üksnes kohtuväliseid sissenõudmiskulusid. Tsiviilkohtumenetluses tekkivate menetluskulude kandmine ja jaotus on reguleeritud TsMS-is; täitemenetluse kulude kandmine ja arvestus on omakorda reguleeritud täitemenetluse seadustikus ning pankrotimenetluses tekkivate kulude kohta sisaldab erinorme pankrotiseadus. Seega ei ole VÕS § 113² mõeldud asendama või dubleerima menetluskulude eriregulatsiooni. Kui võlausaldaja on juba pöördunud kohtusse, kohtutäituri poole või pankrotimenetlusse, siis nende menetluste raames tekkinud kulud hüvitatakse vastavate eriseaduste alusel, mitte VÕS § 113² järgi.

Lisaks tuleb VÕS § 113² käsitleda võlaõigusseaduse üldise kahjuhüvitussüsteemiga. Kuigi VÕS § 113² näeb ette spetsiifilised piirmäärad ja erieeldused, on sissenõudmiskulude hüvitamise näol sisuliselt siiski tegemist võlausaldajale tekkinud kahju hüvitamisega, mistõttu kohaldub sellele lisaks üldine kahju hüvitamise regulatsioon (VÕS §-d 115, 127–140). Kui

võlgnik rikub oma kohustust, on kahju hüvitamise nõue üks võlausaldaja põhinõudeid.⁹⁷ Kahju hüvitamise eesmärk on kahjustatud isiku asetamine olukorda, mis on võimalikult lähedane olukorrale, milles ta oleks olnud, kui kahju hüvitamise kohustuse aluseks olevat asjaolu ei oleks esinenud (VÕS § 127 lg 1).

VÕS § 113² kohaldamisel on oluline ka küsimus, kuidas suhestub see leppetrahvi regulatsiooniga, kui pooled on lepinguliselt kokku leppinud võlgniku makseviivituse korral rakenduvates tasudes (VÕS §-d 158–163). Kui pooled lepivad ette kindla summa, mida võib makseviivituse korral nõuda väidetavate sissenõudmiskulude katteks, võib selline kokkulepe sisuliselt täita leppetrahvi funktsiooni. Sellisel juhul võimaldab see nõuda kindlat summat sõltumata tegelikust kahjust ning võib muutuda pigem sanktsiooniks kui kahju hüvitamiseks. VÕS § 158 lg 3 järgi kohaldatakse leppetrahvi reegleid vastavalt ka siis, kui pooled on eelnevalt kokku leppinud hüvitatava kahju summas. Kui selline tasu teenib sisuliselt sissenõudmiskulude hüvitamise eesmärki, tuleb selle lubatavust hinnata eelkõige VÕS § 113² järgi. Vastasel juhul oleks võimalik seaduse piirangutest mööda minna lihtsalt tasu ümbernimetamisega. Seetõttu tuleb tarbijalt nõutava makse puhul lähtuda selle tegelikust sisust ja funktsioonist, mitte üksnes sellest, kuidas võlausaldaja seda nimetab.

VÕS § 113² lg 6 järgi on käesolevas paragrahvis sätestatud tarbija kahjuks kõrvalekalduv kokkulepe tühine. See tähendab, et pooled ei või kehtivalt kokku leppida suuremates summades, lühemates intervallides saadetavates tasulistes kirjades, tarbija vähendamisoiguse välistamises või muus tarbijale ebasoodsamas režiimis. Küll aga ei keela säte ettevõtjat andmast tarbijale soodsamaid tingimusi. Säte teenib eesmärki vältida olukorda, kus ettevõtja kasutab standardtingimusi või hinnakirja, et taastada seesama piiramatu sissenõudmiskulude mudel, mille vastu § 113² loodi. Kui tarbija on sellise tühise kokkuleppe alusel juba maksnud, võib tal olla alus nõuda enammakstud summa tagasi alusetu rikastumise sätete järgi.⁹⁸ Regulatsiooni mõtteks on takistada seda, et makseraskustesse sattunud tarbija võlakoormus suureneks kõrvalnõuete tõttu kiiresti.⁹⁹ See tähendab omakorda, et kohus peab sellist tühisust kontrollima ka omal algatusel, sealhulgas tagaseljaotsuse tegemisel.

⁹⁷ Varul, P. jt (koost). VÕS I komm vlj 2016, § 115 p 1.

⁹⁸ Koll, K., lk 260.

⁹⁹ *Ibidem.*, lk 258–259.

Kohaldamise eelduste juurde kuulub ka küsimus, kes peab mida tõendama. Tsiviilkohtumenetluse üldreegli järgi peab pool tõendama neid asjaolusid, millele ta oma nõude või vastuväite rajab (TsMS § 230 lg 1). Kui ettevõtja nõuab tarbijalt VÕS § 113² alusel sissenõudmiskulusid, tuleb tal esitada vähemalt sellised asjaolud, millest nähtuks sätte kohaldatavus: poolte staatus tarbijana ja ettevõtjana, lepingulise rahalise kohustuse olemasolu, selle kohustuse sissenõutavaks muutumine, viivitus ning tehtud sissenõudmistoimingud. Kui vaidlus puudutab näiteks seda, kas kiri saadeti lepingu kehtivuse ajal või pärast lepingu lõppemist, tuleb ka need asjaolud selgelt välja tuua, sest neist sõltub kohaldatav lõige ja lubatav summa. Samuti peab ettevõtja olema valmis tõendama tegelikke kulusid eelkõige siis, kui ta soovib ülempiiri ületavat kahju § 113² lg 4 alusel või kui tarbija nõuab § 113² lg 5 alusel kulude vähendamist.

Kokkuvõtvalt VÕS § 113² kohaldamise eeldusena:

Esiteks peab tegemist olema suhtega, kus võlausaldaja tegutseb majandus- või kutsetegevuses ja võlgnik on tarbija. Teiseks peab vaidlusalune nõue tulenema lepingulisest rahalisest kohustusest. Kolmandaks peab tarbija olema selle kohustuse täitmisega viivituses. Neljandaks peab nõue puudutama kohtuväliseid sissenõudmiskulusid, mitte kohtumenetluse, täitemenetluse või pankrotimenetluse kulusid. Viiendaks tuleb sätet käsitada üldise kahjuhüvitusõiguse suhtes erinormina, mis piirab ettevõtja võimalusi tugineda tarbijasuhtes laiemale kahju hüvitamisele või leppetrahvile. Kuuendaks on sätte imperatiivne: tarbija kahjuks kõrvalekalduv kokkulepe on tühine. Just nende eelduste koos esinemisel saab VÕS § 113² rakendada ning hinnata juba täpsemalt, milline lõige, milline ülempiir ja millised sissenõudmistoimingud konkreetsel juhul kõne alla tulevad.

2.3.2. Sissenõudmiskulude hüvitamise eeldused Lätis

Kohtuvälise sissenõudmise seaduse esemeline kohaldamisala on lai, seaduse mõttes hõlmab „võlg“ igasugust seaduslikust tehingust tulenevat täitmata rahalist kohustust, sealhulgas tarbijakrediidilepingutest, ostu-müügilepingutest, teenuslepingutest, kommunaalteenuste

lepingutest tulenevaid nõudeid, kusjuures nõude miinimumsummat ei ole kehtestatud. Lisaks hõlmab „võlg“ mitte ainult pöhinõuet, vaid ka kõrvalnõudeid nagu viivis ja leppetrahv.¹⁰⁰

Kohtuvälise sissenõudmise seaduse (PAAL) isikuline kohaldamisala hõlmab ühelt poolt võlausaldajaid ja professionaalseid võlgade sissenõudmisteenus osutajaid ning teiselt poolt võlgnikke.

Sissenõudmiskulude nõudmise õiguse osas on kohaldamisala piiratud litsentseeritud võlgade sissenõudmisteenus osutajatega.¹⁰¹ Seejuures on litsentsinõudest vabastatud vandeadvokaadid, kuid litsentsinõudest vabastamine ei tähenda, et vabastatud isikud oleksid vabastatud ka muudest seaduses sätestatud kohustustest.¹⁰²

Kohustatud isikute määratlemisel kasutab Läti seadusandja aga spetsiifilist terminoloogiat, eristades „võlgnikku“ (*parādnieks*) ja „laenusaaajat“ (*aizņēmējs*).

Seaduse tähenduses on võlgnik füüsiline isik, kes ei ole täitnud õigustehinguga või õigusaktis sätestatud maksekohustusi õigustehingus või õigusaktis sätestatud tähtaja või korra jooksul ning kes tegutseb väljaspool oma majandus- või kutsetegevuse raames (PAAL § 1 p 9).

2024. aastal jõustunud muudatustega laiendati seaduse isikulist ulatust terminiga „laenusaaaja“, hõlmates ka juriidilisi isikuid, kuid seda kitsalt krediitdiasutustega sõlmitud viivituses olevate krediidlepingute teenindamise kontekstis (PAAL § 1 p 1).

Sissenõudmiskulude hüvitamise eelduste seisukohalt on määrav PAAL § 6 lõige 1, mis funktsioneerib tarbijakaitse piiranguna. Olgugi et seadus defineerib „laenusaaaja“ mõistet laiana, sätestab PAAL § 6 lõige 1 selgelt, et kohtuvälise sissenõudmise kulude hüvitamise kohustus lasub üksnes neil võlgnikel või laenusaaajatel, kes on füüsilisest isikust tarbijad.

Seaduse kohaselt peavad võla sissenõudmise kulud olema proportsionaalsed ja objektiivselt põhjendatud. Proportsionaalseteks loetakse võla sissenõudmise kulud, mis vastavad ministrite kabineti kehtestatud lubatavale võla sissenõudmise kulude määrale (välja arvatud kulud, mille ministrite kabinet on tunnistanud mittehüvitatavateks) (PAAL § 6).

Autori analüüsitud Läti kohtulahenditest ilmneb, et enamus on tarbijakrediidi nõudeid.

¹⁰⁰ Mantrov, V.; Dāvida, Z. Debt Recovery Regulation and Unfair Practices in Latvia. – Journal of European Consumer and Market Law 2025/14, Issue 2, lk 78–79.

¹⁰¹ Parādu ārpustiesas atgūšanas likums (Läti võla kohtuvälise sissenõudmise seadus) (PAAL) § 2, § 5, § 6. Jõust. 11.12.2012. – <https://likumi.lv/ta/id/252964> (11.04.2026).

¹⁰² Mantrov, V., Dāvida, Z., ‘Debt Recovery Regulation and Unfair Practices in Latvia’, (2025), 14, Journal of European Consumer and Market Law, Issue 2, lk 77–83, lk 79–80

Kategooria	Protsent lahenditest
Tarbijakrediit	93,20%
Mobiilsidekulud	1,40%
Muu	5,40%

Tabel 4. Lāti esimese astme lahendite kategoriseerimine nõude kategooria kaupa

62.9 % valimis olevatest lahenditest on hageja üks kolmest sissenõudmisteenus osutajast.

Hageja	Lahendeid	Protsent lahenditest
Intrum Latvia	3197	33,0%
Aktiva Finance	1837	19,0%
Legal Balance	1059	10,9%

Tabel 5. Enamlevinud hagejad.

Kokkuvõtvalt märgib autor, et erinevalt Eestist on Lätis võla kohtuvälise sissenõudmise seaduse alusel tarbijalt sissenõudmiskulude nõudmise õigus litsentseeritud võlgade sissenõudmisteenus osutajatel.

2.2. Sissenõudmiskulude piirmäärad

2.2.1. Sissenõudmiskulude piirmäärad Eestis

VÕS § 113² keskne telg on tarbijalt nõutavate sissenõudmiskulude piiramine.

Piirmäärade suuruse kehtestamisel tugineti Justiitsministeerium kohtupraktika analüüsile¹⁰³ ja arvestati asjaoluga, et ühelt poolt ei tohi seaduses sätestatud määrad olla nii kõrged, et need muudaksid tarbijakaitse illusoorseks ning teiselt poolt ei saa neid seada ka nii madalaks, et võlausaldaja õigustatud huvid jääksid sisuliselt kaitseta. Sissenõudmiskulude nõudmisele piirangute seadmine kujutab endast olemuslikult võlausaldaja kahjuhüvitusnõude ja lepinguvabaduse (lepingus sissenõudmiskulude hüvitamise kokkuleppe) piiramist. Kui enne võis ettevõtja vähemalt teatud piirides tugineda üldisele kahjuhüvituse regulatsioonile ja

¹⁰³ 786 SE seletuskiri, lk 16.

tüüptingimustele, siis nüüd ei saa ta tarbijalt nõuda rohkem, kui seadus lubab, välja arvatud VÕS § 113² lg-s 4 sätestatud erandlikel juhtudel.

Ülempiiri ületava kahju hüvitamise täielik välistamine oleks olnud intensiivsem riive¹⁰⁴. VÕS § 113² piirab samaaegselt põhiseaduslikult kaitstud omandiõigust (Eesti Vabariigi Põhiseadus (PS) § 32) ning vaba eneseteostuse õigust (PS § 19). Mida rangemalt sissenõudmiskulude hüvitamise õigust piiratakse, sest intensiivsema põhiõiguste riivega on tegemist Selle riive õigustatus tuleb sotsiaaliigi põhimõttest (PS § 14), selle eesmärk on kaitsta lepingulises suhtes nõrgemat poolt ehk tarbijat.¹⁰⁵

Seaduses on ette nähtud konkreetsed piirmäärad üksikute meeldetuletuskirjade ja sissenõudmiskulude kogusummade kohta sõltuvalt nõude suurusest.

Eesti seaduses eristatakse kahte olukorda: lepingu kehtivuse ajal ja pärast lepingu lõppemist. Näiteks Lätis selline eristus puudub.¹⁰⁶

Lepingu kehtivuse ajal lähtub seadus eeldusest, et lepinguline suhe kestab edasi ja tarbijal peab säilima realistlik võimalus oma võlgnevus mõistlike kuludega kõrvaldada. Seetõttu on VÕS § 113² lg 1 lahendus märksa rangem: iga sissenõutavaks muutunud kohustuse kohta võib saata ainult ühe tasulise meeldetuletuskirja summas kuni 5 eurot ning sedagi üksnes juhul, kui enne on saadetud vähemalt üks tasuta meeldetuletus.

Pärast lepingu lõppemist eeldatakse seevastu, et suhe on jõudnud eskaleerunumasse faasi ja sissenõudmistoimingud võivad olla mõnevõrra ulatuslikumad. Seetõttu lubab VÕS § 113² lg 2 nõuda tarbijalt suuremas kogusummas sissenõudmiskulusid, kuid seob selle nõude suurusega ning piirab samal ajal rangelt ka üksikute tasuliste meeldetuletuskirjade arvu ja maksumust. Nii võib kuni 500-eurose nõude puhul pärast lepingu lõppemist küsida esimese tasulise kirja eest kuni 15 eurot ja kahe järgmise eest kuni 5 eurot; üle 500- ja kuni 1000-eurose nõude puhul on esimese kirja piirmäär 20 eurot; üle 1000-eurose nõude puhul 25 eurot.

Seadus kaitseb tarbijat mitte üksnes ülemäärase summa, vaid ka tarbetu menetlemise ja võla kunstliku kasvatamise eest. Seaduse eelnõu seletuskirjason märgitud, et kui võlgnik on võlale juba vastu vaieldud, ei ole edasiste sissenõudmistoimingute eest tasu küsimine enam põhjendatud, sest sellisel juhul peaks võlausaldaja pöörduma juba kohtusse. Sama kehtib

¹⁰⁴ 786 SE seletuskiri, lk 19

¹⁰⁵ *Ibidem.*, lk 19

¹⁰⁶ Ministru kabineta noteikumi Nr. 61 „Noteikumi par parāda atgūšanas izdevumu pielaujamo apmēru un izdevumiem, kuri nav atlīdzināmi“ (Lāti ministrite kabineti mēģruss vōla sissenōudmiskulude lubatud mēģara ja mittehūvitatavate kulude kohta). (MK nr. 61) Jōust. 01.02.2013. – <https://likumi.lv/ta/id/254472-noteikumi-par-parada-atgusanas-izdevumu-pielaujamo-apmeru-un-izdevumiem-kuri-nav-atlidzinami> (11.04.2026).

olukorras, kus võlgnik on võlga tunnistanud ja pooled on saavutanud kokkuleppe selle tasumises, ka siis ei ole edasiste tasuliste kirjade saatmisel enam sisulist mõtet.¹⁰⁷

Piirmäära ületavat kahju hüvitamist saab nõuda üksnes erandlikel asjaoludel, eelkõige kui sissenõudmistoimingud on olnud erakordselt keerukad (VÕS 113² lg 4). Sissenõudmiskulude suurendamist on käsitletud käesoleva magistritöö p.-s 2.6. Tarbijal on õigus taotleda ka sissenõudmiskulude vähendamist (VÕS 113² lg 5), mida on käsitletud magistritöö p.-s 2.7.

2.2.2. Sissenõudmiskulude piirmäärad Lätis

Võla kohtuvälise sissenõudmise seaduse alusel¹⁰⁸ on vastuvõetud Ministrite kabineti määrus nr 61 „Määrus võla sissenõudmiskulude lubatud määra ja mittehüvitatavate kulude kohta“ (edaspidi MK nr. 61)¹⁰⁹ Määruse § 2 koheselt on ette nähtud kaks eraldi kululiiki, millel mõlemal on omaette piirmäär:

- 1) Kirjaliku teavituse ja kättesaadavuse tuvastamise kulud – siia alla kuulub kirjaliku teate koostamine ja saatmine võlgnikule/laenusaaajale, milles antakse teavet võla olemasolu kohta ning kutsutakse üles vabatahtlikult tasuma, samuti võlgniku tegelike kontaktandmete väljaselgitamiseks vajalikud toimingud juhul, kui võlgnik ei ole kättesaadav. Nende toimingute eest võib kokku nõuda kuni 15 eurot.
- 2) Muud täiendavad võla sissenõudmise toimingud – lisaks tehtud muud tegevused võla sissenõudmise protsessis on kokku piiratud kuni 15 euroga kogu sissenõudmise menetluse jooksul, kuni hetkeni, mil võlgnik on täitnud maksekohustuse kas sissenõudeteenuse osutaja või võlausaldaja ees.

Eelnimetatud piirmäärad (15 € + 15 €) kehtivad alates 26.07.2024. Enne seda olid vastavad piirmäärad 7 € ja 10 €.

¹⁰⁷ 786 SE seletuskiri.

¹⁰⁸ Parādu ārpustiesas atgūšanas likums (Lāti võla kohtuvälise sissenõudmise seadus) (PAAL) Jõust. 11.12.2012. – <https://likumi.lv/ta/id/252964> (11.04.2026).

¹⁰⁹ Ministru kabineta noteikumi Nr. 61 „Noteikumi par parāda atgūšanas izdevumu pielaujamo apmēru un izdevumiem, kuri nav atlīdzināmi“ (Lāti ministrite kabineti määrus võla sissenõudmiskulude lubatud määra ja mittehüvitatavate kulude kohta). (MK nr. 61) Jõust. 01.02.2013. – <https://likumi.lv/ta/id/254472-noteikumi-par-parada-atgusanas-izdevumu-pielaujamo-apmeru-un-izdevumiem-kuri-nav-atlidzinami> (11.04.2026).

Piirmäärade tõstmise põhjused on välja toodud määruse muudatuste seletuskirjas¹¹⁰. Algsed piirmäärad kehtestati 2013. aasta jaanuaris, kuid kümne aasta jooksul olid majanduskeskkond ja turuolud oluliselt muutunud. Muudatuse algatas Majandusministeerium Lāti Kohtuvälise

Võlanõudjate Assotsiatsiooni (Latvijas Ārpustiesas Parādu Atguvēju Asociācija) pöördumise alusel, leides, et kehtivad piirmäärad ei kata enam teenusepakkuja tegelikke kulusid.

Seletuskirjas viidati Keskstatistikabüroo ja Avalike Teenuste Reguleerimise Komisjoni andmetele, mille kohaselt olid ajavahemikus 2013. aasta jaanuarist kuni 2023. aasta jaanuarini sissenõudmisega otseselt seotud teenuste ja ressursside hinnad oluliselt kasvanud: riigi keskmine palk oli tõusnud ligikaudu 107%, postiteenuste hinnad umbes 289%, telekommunikatsiooniteenuste kulud ca 72%, paberi ja ümbrike hinnad ligi 47% ning isiku registreeritud aadressi kontrollimise tasud umbes 75%. Nende andmete põhjal arvutati sissenõudmisprotsessis kasutatavate teenuste ja ressursside hindade keskmine kasv ligikaudu 118%-le, mis seletuskirja hinnangul muutis senised piirmäärad ebaproportsionaalseks võrreldes teenusepakkuja tegelike kuludega.

Eeltoodud põhjustel tõsteti 2024.aastal algsete sissenõudmistoimingute (kirjalik teavitus ja kontaktandmete väljaselgitamine) piirmäära 7 eurolt 15 eurole ning täiendavate sissenõudmistoimingute piirmäära 10 eurolt 15 eurole, viies kohtuvälise sissenõudmise kulude ülempiiri kokku 17 eurolt 30 eurole. Lāti Tarbijakaitseameti tõlgenduse kohaselt tähendab üleminek uuele regulatsioonile seda, et enne 26.07.2024 alustatud, kuid selleks ajaks veel lõpetamata kohtuvälise sissenõudmismenetluste puhul on hüvitatavate kulude kogupiirmäär 22 eurot. Sellisel juhul jääb kirjaliku teavituse ja võlgniku kättesaadavuse tuvastamise kuludele kohalduma varasem 7 euro suurune piirmäär, samas kui muudele täiendavatele sissenõudmistoimingutele kohaldub uus 15 euro suurune piirmäär.¹¹¹

¹¹⁰ 23-TA-1952. Ministru kabineta noteikumu Nr. 61 grozījumu projekts (Lāti ministrite kabineti määruse nr 61 muudatuste eelnõu mustand). - <https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/e9235757-05f4-490d-804f-8b63f7b7ba74> (05.04.2026)

¹¹¹ Parāda atgūšanas izdevumi [Võlgade sissenõudmise kulud]. – Patērētāju tiesību aizsardzības centrs. - <https://www.ptac.gov.lv/lv/parada-atgusanas-izdevumi> (20.04.2026)

2.3. Sissenõudmiskulude piirmäärad lepingu kehtivuse ajal

2.3.1. Eesti õigus ja kohtupraktika (lepingu kehtivuse ajal)

VÕS § 113² lg 1 sätestab, et lepingu kehtivuse ajal võib majandus- või kutsetegevuses tegutsev võlausaldaja nõuda tarbijalt võla sissenõudmiskulude hüvitamist iga sissenõutavaks muutunud kohustuse kohta saadetava vaid ühe meeldetuletuskirja eest summas kuni 5 eurot. Eelmises lauses nimetatud sissenõudmiskulude hüvitis suureneb iga solidaarvõlgniku või tagatise andja kohta 5 euro võrra. Sama lõige sätestab lisaks olulise eelduse: tasulise meeldetuletuse eest võib hüvitist nõuda ainult juhul, kui tarbijale on enne saadetud vähemalt üks tasuta meeldetuletus.

Normi eesmärk on piirata võlausaldaja võimalusi kasvatada tarbija võlga kohtuväliste kulude kaudu ning muuta tarbija jaoks võimalikud lisakulud etteaimatavamaks.

Paljudel juhtudel võib tasumata arve või osamakse puhul olla täiesti piisav lühike, automatiseeritud või standardses vormis teavitus, mis tuleb tarbijale meelde, et kohustus on jäänud täitmata. Sellises olukorras oleks ebamõistlik lubada võlausaldajal kohe alustada tasulise sissenõudmisprotsessiga ning see on kooskõlas ka seaduse eesmärgiga. Tasuta meeldetuletuse nõue täidab seega kaht ülesannet. Esiteks annab see tarbijale täiendava võimaluse kohustus vabatahtlikult täita enne, kui tekivad tasulised kõrvalnõuded. Teiseks distsiplineerib see võlausaldajat kasutama esmalt odavamaid ja lihtsamaid teavitamisvahendeid.

Lepingu kehtivuse ajal on lubatud üksnes ühe tasulise meeldetuletuskirja kulu iga sissenõutavaks muutunud kohustuse kohta (kuid ainult pärast vähemalt ühe tasuta meeldetuletuse saatmist). Seega ei anna § 113² lõige 1 võlausaldajale õigust nõuda lepingu kestel üldiselt kõiki võla sissenõudmisega seotud kulusid. Lubatud on üksnes kitsalt piiritletud hüvitis meeldetuletuskirja eest.

Kohustuse sissenõutavaks muutumist tuleb hinnata VÕS-i §-de 82 ja 82¹ alusel. See tähendab, et tasuline meeldetuletuskiri ei ole seotud abstraktselt kogu lepinguga, vaid konkreetse rahalise kohustusega, mis on muutunud sissenõutavaks ja jäänud täitmata. Praktikast on see eriti oluline osadena täidetavate kohustuste puhul. Osadena täidetavate kohustuste puhul tuleb seega iga

üksikut osamakset käsitleda omaette sissenõutavaks muutunud kohustusena.¹¹² Kui näiteks teenuslepingu, järelmaksulepingu, liisingulepingu või laenulepingu alusel tehakse makseid perioodiliselt, siis tuleb iga üksikut osamakset käsitada eraldi sissenõutavaks muutunud kohustusena. Sellisel juhul võib teoreetiliselt iga viivitatud osamakse kohta nõuda ühe tasulise meeldetuletuskirja kulu, kuid mitte rohkem. Sama kehtib näiteks iga graafikujärgse maksega hilineamise korral, kui võlausaldaja ja tarbija on leppinud kokku maksegraafikus¹¹³. Seda lahendust õigustab lepingu kestel esinevate rikkumiste korduv iseloom. Pikaajaliste lepingute korral võib tarbija sattuda makseviivitusse korduvalt, ilma et leping seejuures kohe lõppeks. Kui seadus lubaks kogu lepingu kestel üksnes üheainsa tasulise meeldetuletuskirja kulude hüvitamist, võiks see teatud juhtudel jätta võlausaldaja õigustatud huvid ülemäära kaitseta. Samas ei oleks põhjendatud ka vastupidine lahendus, mille järgi võiks võlausaldaja nõuda iga järjestikuse viivituse eest sisuliselt piiramatut hulka tasulisi kirju. Kui tarbija on jätnud mitu kuud järjest makse tasumata, ei saa võlausaldaja tõlgendada seda olukorda nii, et üheainsa viivitusperioodi raames võib saata lõputult tasulisi kirju. Kui võlausaldaja saadab sama viivitatud makse kohta mitu tasulist kirja, ei anna VÕS § 113² lg 1 alust nõuda nende kõigi eest eraldi hüvitist.

Seadus ei täpsusta, milline ajavahemik peab jääma tasuta ja tasulise meeldetuletuse vahele. Kuna normis otsest vastust ei ole, tuleb lähtuda sätte eesmärgist ja hea usu põhimõttest. Liiga lühike ajavahemik võib muuta tasuta meeldetuletuse sisuliselt näilikuks ning võtta tarbijalt tegeliku võimaluse kohustust enne tasulise kirja saatmist täita. Näiteks on kohtupraktikas peetud lubamatuks ja vastuolus hea usu põhimõttega tasuta ja tasulise kirja saatmist samal päeval¹¹⁴. Autor on seisukohal, et siin võiks kasutada analoogiat VÕS § 113² lg-ga 3, mis pärast lepingu lõppemist nõuab vähemalt seitsmepäevast vahet tasuliste kirjade vahel.

VÕS § 113² lg 1 ei seo meeldetuletuskirja kindla vormiga. Sellest võib järeldada, et meeldetuletuskiri võib olla tarbijale saadetud teade mis tahes vormis, kui selle eesmärk on tuletada võlgnikule meelde tasumata kohustust. Norm ei nõua tingimata paberkandjal väljastusteatega kirja, meeldetuletuskirjaks loetakse mis tahes vormis saadetud teadet, mille ainus eesmärk on tuletada võlg meelde. Samal ajal ei saa meeldetuletuskirjaks lugeda üksnes võlgnevuse äramärkimist järgmise kuu arvel või muus dokumendis, mille põhifunktsioon on

¹¹² Koll, K., lk 259.

¹¹³ 786 SE seletuskiri, lk 13

¹¹⁴ HMKo 28.01.2025, 2-23-133856/8, p 27.1.

muu kui meeldetuletamine, sest meeldetuletus peab olema eristatav ja suunatud konkreetse täitmata kohustuse meeldetuletamisele.¹¹⁵

Lepingu kehtivuse ajal võib võlausaldaja ühe tasulise meeldetuletuskirja eest nõuda kuni 5 eurot. Siin on oluline rõhutada, et tegemist on maksimummääraga, mitte automaatselt rakenduva standardtasuga. Seadus ütleb sõnaselgelt „kuni 5 eurot“, mis tähendab, et kui tegelikud kulud on väiksemad, peaks ka tarbijalt nõutav hüvitis olema väiksem.¹¹⁶

Viie euro piirmäär väljendab seadusandja hinnangut sellele, milline on tavapärase meeldetuletuse maksimaalne mõistlik kulu. See ei tähenda siiski, et iga e-kirja või automaatse SMS-i saatmine õigustaks alati 5 euro nõudmist. Vastupidi, mida odavam ja standardiseeritum on meeldetuletuse saatmise viis, seda nõrgem on alus kogu maksimaalse piirmäära küsimiseks. Sätte mõte ei ole hüvitada fiktiivset „tariifset“ kulu, vaid luua ülemine piir tegelike ja mõistlike kulude hüvitamisele. Seetõttu tuleb ka lepingu kehtivuse ajal hinnata, kas nõutav summa vastab vähemalt tegelikult tehtud toimingute kulule.

Võlausaldaja võib nõuda kuni 5 euro suurust hüvitist üksnes meeldetuletuskirja saatmise eest. Muude sissenõudmiskulude hüvitamist sama lõike alusel nõuda ei saa. See eristab lepingu kehtivuse ajal kehtivat mudelit oluliselt pärast lepingu lõppemist kohaldatavast lg 2 regulatsioonist, kus seadus räägib juba sissenõudmiskulude hüvitisest kogusummas ja hõlmab sisuliselt ka laiemat toimingute ringi. See tähendab, et lepingu kehtivuse ajal ei saa ettevõtja lg 1 alusel tarbijalt nõuda näiteks kontaktandmete otsimise, andmetöötluse, telefonikõnede, päringute või muude „makseviivitusega seotud kulude“ hüvitamist.

VÕS § 113² lg 1 teine lause näeb ette, et sissenõudmiskulude hüvitis suureneb iga solidaarvõlgniku või tagatise andja kohta 5 euro võrra. Lisanduv 5 eurot on põhjendatud üksnes siis, kui meeldetuletus saadetakse tegelikult ka vastavale solidaarvõlgnikule või tagatise andjale. Vastasel juhul tähendaks sätte võimalust „kasseerida“ suuremat summat pelgalt isikute paljususe eest, kuigi meeldetuletuskirju neile ei saadeta.¹¹⁷ Sätte mõte on hüvitada lisatoimingute kulu, mitte luua abstraktset lisatasu õigust. Selline tõlgendus sobib ka üldise

¹¹⁵ 786 SE seletuskiri, lk 11

¹¹⁶ 786 SE seletuskiri, lk 13

¹¹⁷ Varul, P. jt (koost). VÕS I komm vlj 2016, § 113² p 6.3 b).

kahjuhüvitusloogikaga. Kui kulude hüvitamise alus on sisuliselt võlausaldajale viivitusest tekkinud kahju, siis peab lisasumma olema seotud konkreetse lisakuluga. Kui meeldetuletuskiri saadetakse ka käendajale, kaaslaenusajale või muule solidaarvõlgnikule, võib täiendav kulu olla põhjendatud. Kui aga kiri saadetakse üksnes põhivõlgnikule, ei ole ainuüksi käenduse või solidaarvõlasuhte olemasolu tõttu alust suuremat hüvitist küsida.

Ülempiiri tuleb arvestada nõude, mitte võlausaldaja isiku järgi. See tähendab, et tarbija seisund ei tohi nõude loovutamise tõttu halveneda. Kui esialgne võlausaldaja on juba teatud ulatuses nõudnud VÕS § 113² alusel sissenõudmiskulude hüvitamist ja nõue loovutatakse edasi uuele võlausaldajale, ei saa uus võlausaldaja alustada nullist ning nõuda sama viivituse pinnalt uuesti täielikku hüvitist. Vastasel juhul võimaldaks loovutamine seaduse piiranguist mööda minna ja kahjustaks tarbijat põhjendamatult. Uus võlausaldaja võib nõuda VÕS § 113² alusel hüvitist ainult ulatuses, milles eelmine võlausaldaja ei ole sama nõude puhul seda võimalust juba ära kasutanud.

Kokkuvõtvalt VÕS § 113² lg 1 järgi võib lepingu kehtivuse ajal võlausaldaja nõuda tarbijalt üksnes ühe tasulise meeldetuletuskirja kulu iga sissenõutavaks muutunud kohustuse kohta ning sedagi kuni 5 euro ulatuses ja ainult siis, kui enne on saadetud vähemalt üks tasuta meeldetuletus. Lepingu kestel ei või nõuda muid kohtuväliseid sissenõudmiskulusid ning seda tuleb tõlgendada viisil, mis välistab piirmäära kasutamise automaatse tariifina. Sama loogika laieneb solidaarvõlgnike, tagatise andjate ja nõude loovutamise juhtudele: tarbija kaitse ei tohi isikute paljususe ega võlausaldaja vahetumise tõttu nõrgeneda.

Autor analüüsis Eesti kohtupraktikat sissenõudmiskulude hüvitamise kohta lepingu kehtivuse ajal.

Eesti esimeses astme kohtulahendite analüüsist selgus, et lepingu ajal tekkinud makseviivitusest tingitud sissenõudmiskulusid küsiti 823 korral, ehk 19.6% kõikidest lahenditest. Kohtu poolt mõisteti lepingu kestel tekkinud sissenõudmiskulusid välja 649 korral, (15.5 % kõigist lahenditest), mis teeb 79 % küsitud kordadest.

Seega kõikidest küsitud kordadest ei mõistetud lg 1 alusel välja 21 % (246 korral) juhtudest.

Põhjused, miks 246 lahendis ei mõistatud VÕS § 113² lg 1 alusel sissenõudmiskulusid välja:

- 1) 47 % (115 lahendis) juhul ei olnud tõendatud tasuta meeldetuletuskirja saatmist. Vastavalt VÕS § 113² lg 1 viimasele lausele on võlausaldajal õigus saada hüvitist ainult siis, kui ta on esmalt saatnud võlgnikule vähemalt ühe tasuta meeldetuletuskirja.
- 2) 17 % (42 lahendit) oli rikutud vastutustundliku laenamise põhimõtet ja seetõttu ei olnud, kas sissenõudmiskulu tekkimise ajal nõue sissenõutav või ei olnud VÕS § 403⁴ lg 7 kohaselt lepingulise tasuna võimalik sissenõudmiskulusid välja mõista.
- 3) 10 % (24 lahendit) oli leping lõppenud ja seetõttu lg 1 alusel sissenõudmiskulude küsimine ei olnud asjakohane.
- 4) 6 % (15 lahendit) ei olnud sissenõudmiskulu tekkimise ajal kostja viivituses.
- 5) 5 % (13 lahendit) ei olnud tõendatud tasulise meeldetuletuse saatmist.
- 6) 5 % (12 lahendit) tõi kohus põhjuseks, et kuigi kirjade saatmine oli tõendatud, siis ei olnud tõendatud reaalne tekkinud kulu. Näiteks toob kohus välja, et hageja ei ole selgitanud, mis kulud tal e-kirjade saatmisega tekkisid¹¹⁸.
- 7) 10 % olid muud põhjused – nii sissenõudmiskuludest loobumine hageja poolt¹¹⁹; sissenõudekulude tasutuks arvestamine¹²⁰; meeldetuletuskirja asemel on saadetud ülesütlemisavaldus või nõude loovutamisest teatamine, neid ei saa pidada VÕS § 113² mõistes meeldetuletuskirjadeks.¹²¹
- 8) Lisaks on 75 (1,8% kõigist lahenditest) juhul kohus mõistnud sissenõudmiskulusid välja VÕS § 113² lg 1, kuigi hageja on küsinud VÕS § 113² lg 2 alusel. See on põhjustatud olukorrast, kus kohtu hinnangul leping ei ole lõppenud ja on endiselt kehtiv ning seetõttu on kohaldatud lõike 2 asemel lõiget 1.¹²²

Kokkuvõtvalt olid just tasuta meeldetuletuskirjade saatmise tõendamatus lepingu kehtivuse ajal võla sissenõudmisekulude hüvitise nõude rahuldamata jätmise aluseks esimeses astmes. Samuti on oluline osa sissenõudmiskuludest jäetud väljamõistmata vastutustundliku laenamise põhimõtte rikkumise tõttu, kuna ümberarvestuse tõttu ei olnud nõue sissenõutav.

Ringkonnakohtu lahenditest kehtiva lepingu kestel tekkinud sissenõudmiskulusid käsitleti eraldi 24 lahendis, mis moodustab 32% analüüsitud lahenditest. Neist 14 lahendis ehk 58%

¹¹⁸ PMKo 22.07.2025, 2-24-132985/9, p 14.

¹¹⁹ HMKo 11.08.2025, 2-25-6307/9.

¹²⁰ VMKo 26.11.2018, 2-18-7326/4.

¹²¹ TMKo 16.12.2021, 2-21-12720/7.

¹²² TMKo 18.05.2020, 2-19-20304/4.

juhtudest mõisteti VÕS § 113² lg 1 alusel sissenõudmiskulud vähemalt osaliselt välja, samas kui 10 lahendis ehk 42% juhtudest jäi nõue selle sätte alusel rahuldamata. Nende kümne lahendi põhjal ei ilmnenud üht kindlat ega läbivat põhjust, miks sissenõudmiskulusid välja ei mõistatud. Põhjused olid erinevad ning seondusid muu hulgas lepingu lõppemise, nõude või kulude tõendamatus ja tasuta meeldetuletuste saatmise kohustuse täitmata jätmisega.

2.3.2. Läti õigus ja kohtupraktika (lepingu kehtivuse ajal)

Erinevalt Eestist ei tee Läti õigus vahet, kas sissenõudmiskulud on tekkinud lepingu kehtivuse ajal või pärast lepingu lõppemist. Nii lepingu kehtivuse ajal kui ka pärast selle lõppemist tehtud sissenõudmistoimingutele kohaldub sama regulatsioon.

Analüüsitud Läti kohtulahenditest vaid 0,8% lahenditest viitab sõnaselgelt üksnes lepingu kehtivuse ajal tekkinud sissenõudmiskulule. Lisaks on 1% lahenditest välja toodud nii lepingu kehtivuse ajal kui ka pärast lepingu lõppemist tehtud sissenõudmistoimingud.

Autor analüüsis esmalt eraldi 0,8 % ehk 78 lahendit kus käsitleti ainult lepinguaegset sissenõudmiskulu.

Tulemus	Lahendeid	Osakaal
Sissenõudmiskulu nõue rahuldati täies ulatuses	50	64,10%
Sissenõudmiskulu nõue rahuldati osaliselt	26	33,30%
Sissenõudmiskulu nõuet ei rahuldatud	2	2,60%

Tabel 6. Läti I astme lepinguaegsete sissenõudmiskulude rahuldamise jaotus

Täielikult rahuldatud nõuded (50 lahendit) jagunesid omakorda nõude järgi:

Mõistetud summa	Lahendeid
17,00 €	17
7,00 €	13
21,00 €	8
Muud summad	12

Tabel 7. Täielikult rahuldatud nõuete summad

Kõige levinum oli määruse nr 61 punktis 2 sätestatud kogumaksimum 17 EUR (34% täielikult rahuldatud lahenditest) või selle osatasu 7 EUR (26%). Summa 21 EUR (3 × 7) kajastab lepingupunktidest tulenevat hinda 7 EUR iga saadetud kirja eest.

Kohus rahuldab sissenõudmiskulu osaliselt 26 lahendis. Põhjused, mille kohus oma otsuses välja tõi, jagunesid järgmiselt (ühes lahendis võib esineda mitu põhjust):

Põhjus	Lahendeid	Osakaal osalise nõude rahuldamise lahenditest
Tõendite puudumine (hageja ei esitanud tõendeid kirja saatmise või muude toimingute kohta)	22	84,60%
Piirmäära ületamine (17 € kogumaksimum)	11	42,30%
Muu individuaalne põhjus	5	19,20%

Tabel 8. Põhjused, miks osaliselt rahuldati sissenõudmiskulud

Muu individuaalne põhjus on näiteks sissenõudmiseks vajaliku litsentsi puudumine¹²³, kui ka kulude vale klassifitseerimine (tehtud kulu on tegelikult menetluskulu).¹²⁴

Leidub lahendeid, kus 17 € piirmäär on absoluutne¹²⁵ ja ka lahendeid, kus kohus mõistab siiski mitme kirja eest sissenõudmiskulu välja (näiteks $3 * 7 = 21$ €)¹²⁶. Lahenditest ei ole siiski välja loetav, kas ebakõla selgitaks see, et ühel juhul on tegu kirjadega sama makseviivituse korral ja teisel juhul mitme makseviivitusega lepingu vältel.

Täielikult nõude rahuldamata põhjuseks oli sissenõudmise toimingute tõendamatus.¹²⁷

Selleks, et mõista, kuidas mõistetakse lepinguaegseid sissenõudmiskulusid juhul, kui lahendis on ka peale lepingu lõppemist tehtud sissenõudmiskulusid, analüüsis autor eraldi neid 1 % (94 lahendit), kus oli käsitletud nii lepingu kehtivuse ajal kui ka pärast lepingu lõppemist tehtud sissenõudmistoiminguid.

¹²³ Zemgale rajoonikohus 14.01.2025, otsus nr C73444724 (C-0637-25/32), ECLI:LV:ZRT:2025:0114.C73444724.4.S.

¹²⁴ Vidzeme rajoonikohus 22.12.2020, otsus nr C71346020 (C-3460-20), ECLI:LV:VRT:2020:1222.C71346020.4.S.

¹²⁵ Kuramaa rajoonikohus 10.12.2025, otsus nr C69519324 (C-1256-25/9), ECLI:LV:KURT:2025:1210.C69519324.6.S.

¹²⁶ Vidzemes rajoonikohus 09.09.2021, otsus nr C71245121 (C-2451-21/1), ECLI: ECLI:LV:VRT:2021:0909.C71245121.2.S.

¹²⁷ Kuramaa rajoonikohus 01.08.2019, otsus nr C69196619 (C-1966-19/22), ECLI:LV:KURT:2019:0801.C69196619.3.S.

Tulem	Lahendeid	Osakaal
Sissenõudmiskulu nõue rahuldati täies ulatuses	30	31,90%
Sissenõudmiskulu nõue rahuldati osaliselt	57	60,60%
Sissenõudmiskulu nõuet ei rahuldatud	7	7,40%

Tabel 9. Samaaegselt lepinguaegsete ja lepingu lõppemise järel tehtud sissenõudmiskulude nõuete jaotus.

Siin on juba oluliselt suurem protsent lahendeid, kus nõudeid täismahus ei rahuldatud. Autor analüüsis esmalt just põhjuseid, miks nõue rahuldati osaliselt. 65% juhtudes, kus nõuet ei rahuldatud täismahus, toodi põhjenduseks, et 17 € on ülempiir kogu sissenõudmisprotsessi kohta. Ülejäänud lahendites ei mõistatud tervet sissenõudmiskulu välja tõendamisprobleemide tõttu. Analüüsides lahendeid, kus rahuldati kõik sissenõudmiskulud, leidub siiski lahendeid, kus on mõistatud nii lepingu käigus tekkinud sissenõudmiskulud (17 €), kui ka lepingu lõppedes tehtud sissenõudmiskulud (17 €).¹²⁸

Seega leidub Lätis nii lahendeid, kus käsitletakse kogu sissenõudmiskulu kokku ühtse 17 € piirmäärana, kui ka lahendeid, kus aktsepteeritakse 17 € + 17 € lahendust.

Kokkuvõtvalt näitab analüüs, et kuigi selgelt lepinguaegne sissenõudmiskulu on Läti kohtupraktikas koguvõlga tasandil haruldane, on selle käsitlemine kohtu tasandil üsna ühtlane: sissenõudmiskulu mõistetakse valdavalt välja täpselt 7 või 17 eurot.

2.4. Sissenõudmiskulude piirmäärad pärast lepingu lõppu

2.4.1. Eesti õigus ja kohtupraktika (pärast lepingu lõppemist)

VÕS § 113² lg 2 reguleerib tarbijalt nõutavaid sissenõudmiskulusid olukorras, kus lepinguline suhe on juba lõppenud. Kui lepingu kehtivuse ajal on seadusandja lubanud üksnes väga piiratud ulatuses tasulise meeldetuletuskirja kulude hüvitamist, siis pärast lepingu lõppemist on regulatsioon laiem. See ei tähenda siiski, et võlausaldajale antaks pärast lepingu lõppemist vaba voli kujundada sissenõudmiskulud oma hinnakirja järgi. Vastupidi, seadus sätestab siin detailse ja astmelise ülempiirisüsteemi, mille eesmärk on ühelt poolt võimaldada võlausaldajal hüvitada mõistlikud kohtuvälised sissenõudmiskulud, kuid teiselt poolt vältida seda, et

¹²⁸ Riia rajoonikohus 7.11.2024, otsus nr C33428824 (C-4288-24), ECLI:LV:RIRT:2024:1107.C33428824.3.S.

makseraskustesse sattunud tarbija võlg kasvaks kontrollimatult kõrvalnõuete arvel. Seaduse eesmärk on kaitsta tarbijat olukorras, kus erinevate kõrvalnõuete, eelkõige sissenõudmiskulude tõttu võib tema võlg hüppeliselt suureneda, ning tagada, et sissenõudmiskulusid ei kasutataks lisatulu allikana.¹²⁹

Pärast lepingu lõppu võib tarbijale saadetavate meeldetuletuskirjade eest nõuda hüvitist maksimaalselt järgmistes summates:

Nõude suurus	I kiri	II kiri	III kiri
...– 500 €	15 €	5 €	5 €
500 –1000 €	20 €	5 €	5 €
1000 –... €	25 €	5 €	5 €

Tabel 10. Meeldetuletus kirjade hinnad vastavalt nõude suurusele

Lisaks on seaduse ette nähtud astmeline süsteem. Sissenõudmiskulude kogusumma piirmäära kehtestamisel on VÕS § 113² lg 2 sätestatud astmeline süsteem, milles konkreetse piirmäära suurus sõltub põhivõla suurusest. Mida suurem on võlgnetav summa, seda suurem on sissenõudmiskulude hüvitamise ülempiir.

Nõude suurus	Maksimaalne sissenõudmiskulude kogusumma
... – 500 €	30 €
500 – 1000 €	40 €
1000 – ... €	50 €

Tabel 11. Maksimaalne sissenõudmiskulude summa vastavalt nõude suurusele.

Seega on VÕS § 113² lg 2 ehitatud üles kahetasandilise kaitsemehhanismina: seadus piirab nii tulemuse ehk kogusumma kui ka üksikute toimingute hinna. Kogusumma ülempiir takistab võlausaldajal tarbijalt nõutavaid sissenõudmiskulusid piiramatult kuhjata.

¹²⁹ 786 SE seletuskiri, lk 5

Pärast lepingu lõppu kehtiv süsteem erineb lepingu kehtivuse ajal kohaldatavast lg-st 1 ka selle poolest, et siin hõlmab kogusumma ülempiir mitte ainult meeldetuletuskirju, vaid kõiki kohtuväliseid võla sissenõudmisega seotud toiminguid. Seaduse seletuskirjas selgitati, et nende hulka võivad kuuluda ka helistamine, võlgnikuga kohtumine, registripäringud, maksegraafiku koostamine ja muud sarnased toimingud. Seega on tegemist tervikliku kogusummalise piirmääraga, mille sisse peavad mahtuma kõik tavapärased kohtuvälised sissenõudmistoimingud.¹³⁰

Pärast lepingu lõppemist piirab seadus tasuliste meeldetuletuste arvu kolme kirjaga. Kui lepingu kehtivuse ajal pidi saatma kõigepealt ka tasuta meeldetuletuskirja, siis pärast lepingu lõppu algab tasustamine esimest kirjast.

Tasuliste kirjade saatmist piirab lisaks VÕS § 113² lg 3 sätestatud ajaline piirang. Kirju võib saata iga seitsme päeva tagant. Esimese tasulise meeldetuletuskirja võib saata alles seitsme päeva möödumisel lepingu lõppemisest ning järgmised kaks kirja kõige varem seitsme päeva möödumisel eelmisest kirjast. Selle ajalise piirangu eesmärk on vältida, et võlausaldaja saadaks tarbijale mitu tasulist meeldetuletust lühikese aja jooksul üksnes eesmärgiga kasutada ära seaduses sätestatud maksimaalseid tasusid. Kui tarbijale saadetakse ühe päeva jooksul või järjestikustel päevadel mitu tasulist meeldetuletust, ei pruugi tal olla tegelikku võimalust nendega tutvuda¹³¹ ning selline tegevus ei täidaks tarbija teavitamise eesmärki. Seitsmepäevane vahe on mõeldud andma tarbijale reaalse aja kirja kättesaamiseks, selle sisuga tutvumiseks ja vajaduse korral kohustuse täitmiseks.

Pärast lepingu lõppu kehtib lepingu kehtivuse ajaga sarnane loogika ka solidaarvõlgnike ja tagatise andjate suhtes. VÕS § 113² lg 2 kohaselt võib sissenõudmiskulude hüvitist nõuda lisaks iga solidaarvõlgniku või tagatise andja kohta. Seda ei saa siiski mõista nii, et pelgalt käendaja või teise solidaarvõlgniku olemasolu tõttu võib võlausaldaja automaatselt nõuda suuremat summat. Põhjendatud on üksnes sellised lisakulud, mis on seotud realselt tehtud täiendavate toimingutega, näiteks juhul, kui meeldetuletused saadetakse ka käendajale või teisele solidaarvõlgnikule¹³². Selline tõlgendus haakub nii kulude hüvitamise üldise loogika kui ka VÕS § 145 lg 2 põhimõttega, mille järgi vastutab käendaja sissenõudmiskulude eest juhul, kui talle anti sissenõudmise kavatsusest õigeaegse teatamisega võimalus neid kulusid vältida.

¹³⁰ 786 SE seletuskiri, lk 14

¹³¹ *Ibidem.*, lk 19

¹³² *Ibidem.*, lk 15

Ka nõude loovutamise korral ei tohi tarbija olukord halveneda. Kui esialgne võlausaldaja on sama nõude sissenõudmisel juba teatud ulatuses kasutanud VÕS § 113² alusel sissenõudmiskulude nõudmise võimalust, siis võetakse need uue võlausaldaja sissenõudmise jätkamise puhul arvesse.

Oluline küsimus on, mida tuleb pärast lepingu lõppu mõista nõude suuruse all, millest sõltub kohaldatav aste. Nõude suurust tuleb hinnata nõude esitamise aja seisuga ¹³³ning nõude hulka tuleb lugeda põhinõue koos võimalike kõrvalnõuetega, eeskätt intressi ja viivisega, kuid mitte varasemalt tekkinud sissenõudmiskuludega. Kui sissenõudmiskulusid endid hakata lugema nõude suuruse hulka, tekiks sisuliselt lubamatu ringargument: sissenõudmiskulud suurendaksid nõude summat, suurem nõue omakorda tõstaks sissenõudmiskulude ülempiiri ning nii saaks sissenõudmiskulude arvel sissenõudmiskulude ülempiiri kasvatada. Selline tulemus oleks ilmselgelt vastuolus regulatsiooni mõttega.¹³⁴Nõude suurust tuleb hinnata meeldetuletuskirjade saatmise ajaga, näiteks kui nõude suurus on kuni 500 eurot esimese tasulise meeldetuletuskirja saatmise ajal, ei või nõuda hüvitist kõrgema määra alusel, kuigi kohtusse jõudmisel on nõude suurus üle 500 euro.¹³⁵

Kokkuvõtvalt on pärast lepingu lõppu võlausaldajal lubatud nõuda laiemat hulka sissenõudmiskulusid kui lepingu kehtivuse ajal, kuid seda ainult kindlates summalistes piirides, kindla arvu tasuliste meeldetuletuskirjade ulatuses ja kindlaid ajavahemikke järgides. Süsteemi keskne mõte on vältida seda, et kohtuväline sissenõudmine muutuks omaette tuluteenimise mehhanismiks või et tarbija võlg kasvaks makseviivituse järel põhjendamatult kiiresti. Seetõttu tuleb lg 2 tõlgendada nii, et see seab võlausaldaja nõudeõigusele piirid, kuid ei loo automaatset õigust küsida alati maksimaalset summat.

Autor analüüsis Eesti kohtupraktikat sissenõudmiskulude hüvitamise kohta peale lepingu lõppu.

Kohtupraktika analüüsist selgub, et iga teine sissenõudmiskulu nõue rahuldatakse kohtu poolt täies ulatuses, iga viies rahuldatakse osaliselt ning peaaegu iga neljas lükatakse tervikuna tagasi.

¹³³ *Ibidem.*, lk 15

¹³⁴ *Ibidem.*, lk 15

¹³⁵ Varul, P. jt (koost). VÕS I komm vlj 2016, § 113² p 7.3.2.

Nõue rahuldati	Nõuet ei rahuldatud täies osas	Nõuet ei rahuldatud
56%	20,0%	24,0%

Tabel 12. Sissenõudmiskulude rahuldamine

Kõigist sissenõudmiskulu nõuetest, mis täielikult rahuldati 71,15 % puhul on hageja küsinud ja kohus välja mõistnud täpselt seaduses sätestatud piirmäära summa. Neist omakorda peaaegu kõigis (87%) on kohus mõistnud välja täpselt piirmäära summa ilma et oleks lahenditektis käsitletud kulu reaalselt tekkimist. Meeldetuletuskirja edastamise tõendeid on kohus arutanud üksnes 41,67 %-s täielikult rahuldatud nõuetega lahenditest, sissenõudmiskulu tõendeid 48,72 %-s ning kulu tegelikku tekkimist on käsitletud üksnes 13,50 %-s neist lahenditest.

Täielikult rahuldamata jäetud nõuete süstemaatiline klassifikatsioon näitab kuut peamist alust. Sagedaseim on kulu reaalse tekkimise tõendamatus (40,30 %), millele järgnevad vastutustundliku laenamise põhimõtte rikkumine VÕS § 403⁴ lg 7 tähenduses (13,83 %), lepingulise kokkuleppe puudumine kulu suuruses (11,34 %) ja lepingu mitte-kehtiv lõppemine (6,77 %).

Autor analüüsis ka eraldi tagaseljaotsuseid, mis näitas, et ka nende puhul on nõude rahuldamiseprotsent peaaegu sama. Keskmine nõude täieliku rahuldamise protsent oli 56 %, kuid tagaseljaotsuste puhul 58 %, mis näitab, et ka nende lahendite puhul on kohtute kontroll analoogne.

Vaadates maakohtute kaupa joonistub välja oluline erisus. Nimelt Pärnu ja Viru Maakohtus mõistetakse palju enamatel kordadel kõik küsitud sissenõudmiskulud välja.

Maakohus	Lahendeid kokku	Nõue rahuldati	Nõuet ei rahuldatud täies osas	Nõuet ei rahuldatud
Harju Maakohus	1392	40,0%	23,5%	36,5%
Tartu Maakohus	894	47,4%	24,2%	28,4%
Pärnu Maakohus	841	72,5%	11,7%	15,8%
Viru Maakohus	1052	71,0%	18,5%	10,5%

Tabel 13. Sissenõudmiskulude jaotus maakohtute kaupa

Antud töös analüüsitud 4179 esimese astme lahendit on tehtud 148 erineva kohtuniku poolt. Sealhulgas moodustab 10 kohtuniku tehtud lahendit 38 % kõikidest lahenditest. Kohtunike lõikes analüüsimine aitab mõista, kas sarnaste asjaoludega nõudeid lahendatakse ühetaoliselt.

Analüüsides 10 enim lahendeid teinud kohtunike lahendeid selgub, et sissenõudmiskulude väljamõistmine sõltub suuresti sellest, kes konkreetne kohtunik asja lahendab.

Kohtunik	Lahendeid kokku	Nõue rahuldati	Nõuet osaliselt rahuldati	Nõuet ei rahuldatud
KOHTUNIK 1 (Harju Maakohus)	289	3,5%	28,4%	68,2%
KOHTUNIK 2 (Viru Maakohus)	224	37,9%	49,6%	12,5%
KOHTUNIK 3 (Viru Maakohus)	217	100%	0%	0%
KOHTUNIK 4 (Viru Maakohus)	178	94,4%	0,6%	5,1%
KOHTUNIK 5 (Pärnu Maakohus)	137	97,8%	1,5%	0,7%
KOHTUNIK 6 (Tartu Maakohus)	133	63,9%	24,8%	11,3%
KOHTUNIK 7 (Harju Maakohus)	117	86,3%	7,7%	6,0%
KOHTUNIK 8 (Pärnu Maakohus)	108	31,5%	31,5%	37,0%
KOHTUNIK 9 (Viru Maakohus)	102	42,2%	36,3%	21,6%
KOHTUNIK 10 (Viru Maakohus)	101	95,0%	2,0%	3,0%

Tabel 14. Sissenõudmiskulude jaotus kohtunike kaupa.

Analüüsides Kohtunik 1 lahendeid, kus ei mõistetud sissenõudmiskulusid välja (197 lahendit), selgub, et 59 % neist lahendist (117 lahendit) on põhjuseks toodud see, et hagejaks on

inkassoettevõtte, kellel puudub endal leping kostjaga. Täpsemalt on 89 lahendis kasutatud põhjenduslausena täpselt sama lause: „Kohus ei pea põhjendatuks kolmanda isiku poolt võlateatiste saatmisega seotud sissenõudmiskulude hüvitamist, sest VÕS § 113² lg 2 näeb tarbijalt sissenõudmiskulude hüvitise nõudmise alusena ette tarbijaga sõlmitud lepingu.“.

12.7 % lahenditest (25 lahendit) on toodud põhjuseks, et on rikutud VÕS § 113² lg 3 nõutud 7 päevast vahet meeldetuletuskirjade saatmisel. Lisaks ei olnud 17 lahendi korral tõendatud VÕS § 113² lg 1 kohaldamiseks vajalik tasuta meeldetuletuskirja saatmine.

Kohtunik 3 seevastu on sissenõudmiskulud välja mõistnud kõigis analüüsitud lahendites. Seejuures piirdub 84% lahenditest üksnes VÕS § 113² märkimisega resolutsioonis. Veel 6% lahenditest sisaldab lakoonilist põhjendust, et „nõue on põhjendatud“. 3% lahenditest on kohtuotsusesse üle võetud üksnes vastava paragrahvi tekst, millele sisulist analüüsi ei järgne. 2% lahenditest on viidatud tõenditele, näiteks võlateatisele või hinnakirjale, ning 1% lahenditest on märgitud, et väljamõistetud summa vastab seaduses sätestatud piirmäärale.

Analüüsides 84 kohtunikku, kes on teinud vähemalt 10 lahendit, milles on käsitletud VÕS § 113², selgub, et sissenõudmiskulu nõuete täieliku rahuldamise varieeruvus on väga suur. Järgnev tabel näitab, kui suure protsendi iga kohtuniku lahenditest moodustavad lahendid, milles kõik küsitud sissenõudmiskulud mõistetakse välja.

Vahemik	Kohtunikke
0–19%	13
20–39%	16
40–59%	19
60–79%	11
80–100%	25

Tabel 15. Kohtunike jaotus sissenõudmiskulude täieliku rahuldamise järgi arvestades kohtuniku kohta vaadeldud lahendite koguhulka.

Sealjuures on nende hulgas 4 kohtunikku, kes mõistavad kõigis vaadeldud lahendites kõik küsitud sissenõudmiskulud välja, ning teises äärmuses 3 kohtunikku, kes ei mõistnud vaadeldud lahendites kunagi välja kõiki sissenõudmiskulusid.

Tulenevalt eeltoodust on VÕS § 113² tõlgendus kohtutes (arvestades erinevaid kohtuid ja kohtunikke) ebaühtlane.

2.4.2. Läti õigus ja kohtupraktika (pärast lepingu lõppemist)

Läti ringkonnakohtute analüüsist selgub, et kõikide sissenõudmiskulude väljamõistmise protsent on 81,8 %.

Lahendeid kokku	Kõik välja mõistetud	Vähendatud	Ei mõistetud välja
33	81,8%	18,2%	0

Tabel 16. Läti II astme lahendite väljamõistetud sissenõudmiskulude nõuete jaotus

Ringkonnakohtute kaupa jagunevad 33 lahendit:

Kohus	Lahendeid kokku	Kõik välja mõistetud	Vähendatud	Ei mõistetud välja
Kuramaa ringkonnakohus	2	50,0%	50,0%	0
Latgale ringkonnakohus	3	100,0%	0,0%	0
Riia ringkonnakohus	14	78,6%	21,4%	0
Vidzeme ringkonnakohus	3	100,0%	0,0%	0
Zemgale ringkonnakohus	11	81,8%	18,2%	0

Tabel 17. Läti II astme lahendite väljamõistetud sissenõudmiskulud nõuete jaotus

Arvestades vähest valimit eri ringkonnakohtute lõikes, siis ei saa järeldusi teha eri ringkonnakohtute praktika kohta.

Analüüsides 9685 Läti esimese astme lahendit selgub, et kohtud mõistavad oluliselt suuremas ulatuses kõik sissenõudmiskulud välja. Eestis on see protsent 56 %, kuid Lätis 78,9 %.

Lahendeid kokku	Kõik välja mõistetud	Vähendatud	Ei mõistetud
9685	78,9%	19,3%	1,7%

Tabel 18. Lāti I astme lahendite väljamõistetud sissenõudmiskulude nõuete jaotus

58,2 % kõigist välja mõistnud lahenditest on küsitud ja välja mõistetud 17 €.

29 % kõigist välja mõistnud lahenditest on küsitud ja välja mõistetud 7 €.

64% kõigist vähendamistest toimub mustri 17 € → 7 € järgi. See tähendab, et kohus aktsepteerib teate ettevalmistamise ja saatmise kulu (7 €), kuid lükkab tagasi täiendavate sissenõudmistoimingute kulu (10 €).

Autor tuvastas, et 6,56 % juhul kõikidest lahenditest küsitakse 34 € sissenõudmiskulusid. Neist 74,02 % juhtudest on kohus 34 € välja mõistnud¹³⁶ ja 12,28 % kordadest vähendatud¹³⁷ 17 € peale. Tegemist on nõuetega, kus nõutakse algse võlausaldaja sissenõudmiskulusid ja hageja (inkasso) sissenõudmiskulusid.

Analüüsides lahendite metaandmetest Lāti esimese astme kohtute infot, selgub nagu oleks 11 erinevat kohut, kuigi neid nii palju hetkel ametlike allikate andmetel ei ole.¹³⁸ Lāti kohtutes on toimunud kohtute liitumised nii Riias aastal 2022¹³⁹, kui ka Latgaleses 2023¹⁴⁰. Selleks, et andmed oleks võrreldavad arvestav autor praegust struktuuriüksust ka eelnevate kohtulahendite puhul.

¹³⁶ Vidzeme Rajoonikohus 16.12.2025, otsus nr C71264925 (C-2649-25), ECLI:LV:VRT:2025:1216.C71264925.3.S

¹³⁷ Zamgales Rajoonikohus 13.11.2024, otsus nr C73555924 (C-5559-24), ECLI:LV:ZRT:2024:1113.C73555924.4.S

¹³⁸ Tiesu saraksts pēc apgabala (Lāti kohtute loetelu rajooni järgi). – <https://www.tiesas.lv/lv/tiesu-saraksts-pec-apgabala> (14.04.2026).

¹³⁹ Rīgas tiesu reorganizācija (Rīa kohtute reorganisēerimine). – <https://www.tm.gov.lv/lv/rigas-tiesu-reorganizacija> (14.04.2026).

¹⁴⁰ Latgales tiesu reorganizācija (Latgale kohtute reorganisēerimine). – <https://www.tm.gov.lv/lv/latgales-tiesu-reorganizacija> (14.04.2026).

Kohtud	Lahendeid kokku	Kõik välja mõistetud	Vähendati	Ei mõistetud
Kuramaa rajoonikohus	992	60,1%	34,9%	5,0%
Latgale rajoonikohus	1055	73,5%	25,9%	0,7%
Vidzeme rajoonikohus	1090	84,9%	14,7%	0,6%
Zemgale rajoonikohus	2414	82,1%	15,6%	2,3%
Riia linnakohus	3008	77,8%	20,7%	1,5%
Riia rajoonikohus	1126	91,3%	8,4%	0,3%

Tabel 19. Lāti I astme lahendite väljamõistetud sissenõudmiskulud nõuete jaotus

Ka sarnaselt Eestile selgub, et Lätis sõltub sissenõudmiskulude väljamõistmise edukus konkreetsest kohtust. Näiteks Kuramaa ja Riia rajoonikohtute sissenõudmiskulude täielik väljamõistmine erineb üle 30 protsendipunkti.

Erinevalt Eesti kohtulahenditest, kus on iga lahendi juures on kirjas selle teinud kohtuniku nimi, puudub kohtuniku nimi Lāti lahendite veebilehelt. Selleks, et tuvastada konkreetse kohtuniku nimi, koostas autor programmi, mis tuvastab lahendi lõpust kohtuniku nime ja salvestab selle. Lisaks vajab andmestik normaliseerimist, nimelt osad kohtunike nimed olid kujul E.Perenimi, aga ka Eesnimi Perenimi kujul. Autor tuvastas 206 erinevat kohtunikku. 0.7 % ehk 69 lahendis ei olnud kohtuniku nimi lahendi lõpus ja seetõttu jäid need lahendid kohtunike analüüsist välja. Kõikidest valimi lahenditest on tehtud 19.5 % kümne kohtuniku poolt.

Kohtunik	Lahendeid kokku	Kõik välja mõistetud	Vähendatud	Ei mõistetud välja
Kohtunik 1	296	98,3%	1,0%	0,7%
Kohtunik 2	251	98,0%	2,0%	0,0%
Kohtunik 3	196	98,5%	1,0%	0,5%
Kohtunik 4	188	98,9%	1,1%	0,0%
Kohtunik 5	185	61,6%	17,8%	20,5%
Kohtunik 6	184	93,5%	6,5%	0,0%
Kohtunik 7	156	12,8%	87,2%	0,0%
Kohtunik 8	154	84,4%	15,6%	0,0%
Kohtunik 9	143	85,3%	14,7%	0,0%
Kohtunik 10	135	97,8%	2,2%	0,0%

Tabel 20. Läti I astme lahendite sissenõudmiskulud nõuete jaotus kohtunike kaupa

Sarnaselt Eestile, on ka Läti kohtunike seas sissenõudmiskulude väljamõistmise osas erisusi. Eriti paistab silma Kohtunik 7, kes 87.2 % lahenditest vähendab sissenõudmiskulu.

Analüüsid 165 kohtunikku, kelle vähemalt kümnes lahendis on käsitletud sissenõudmiskulusid, selgub, et sarnaselt Eestile sõltub sissenõudmiskulu nõude lõpptulemus märkimisväärsel määral konkreetsest asja menetlenud kohtunikust.

Vahemik	Kohtunikke
0–19 %	9
20–39 %	12
40–59 %	19
60–79 %	14
80–100 %	111

Tabel 21. Kohtunike jaotus sissenõudmiskulude täieliku rahuldamise järgi arvestades kohtuniku kohta vaadeldud lahendite koguhulka.

111 kohtunikku 165-st (67,3 %) mõistab sissenõudmiskulu täies mahus välja vähemalt 80 %-s lahenditest ning 24 kohtunikku on valimis täielikult rahuldanud kõigis oma lahendites. Seevastu mitte ükski vähemalt kümne lahendiga kohtunik ei ole alati keeldunud sissenõudmiskulu väljamõistmisest

2.5. Meeldetuletuskirjade ja muude kulude tõendamine

2.5.1. Meeldetuletuskirjade ja muude kulude tõendamine Eesti kohtupraktikas

Lepingu kehtivuse ajal tehtud tasulise meeldetuletuskirja nõuded rahuldatakse analüüsitud kohtulahenditest 79 % kordadest, rahuldamata jätmise põhjuseks on just tasuta meeldetuletuskirja saatmise tõendamatus fakt. Kui hageja ei ole hakis välja toonud, kas ja millal saadeti kostjale tasuta meeldetuletuskiri, jäetakse nõue rahuldamata.¹⁴¹

Kohus on jättnud kulud väljamõistmata, kui hageja ei suuda tõendada kirjade saamist.

Näiteks Tartu Maakohtu 20.11.2025 otsuses¹⁴² on ei ole kohus meeldetuletuskirjade tasu välja mõistnud, kuna kohtule ei ole esitanud ühtegi tõendit lepingu kehtivuse ajal kostjale meeldetuletuskirjade saatmise kohta. Viru Maakohtu 15.09.2025 lahendis¹⁴³ ei olnud hagile ühtegi meeldetuletuskirja lisatud ehk esitatud asjaoludel ei nähtunud, et hageja oleks üldse sissenõudmiskulusid kandnud. Samuti ei ole esitatud andmeid selle kohta, kas ja millal on poolte vahel sõlmitud leping lõppenud. Viru Maakohtu 07.10.2022 otsuses¹⁴⁴ leidis kohus, et põhjendatud on rahuldada hageja võla sissenõudmiskulude nõue osaliselt. Hageja on selles asjas kostjale saatnud korduvalt e-kirju ja üritanud võtta kostjaga ühendust telefoni teel. Kohtu hinnangul ei olnud hageja piisavalt põhjendanud ega tõendanud muude kulude kandmist ning lähtuda ei saa ainuüksi eeldusest, et kuna tarbija on jäänud laenu tasumisega võlgnevusse, siis ilmselt on hagejal tekkinud kulusid, mille saaks tarbijalt ilma kulusid täpsemalt põhjendamata ja sisustamata sisse nõuda.

Analüüsist nähtub oluline suundumus: 95 % juhtudest ei käsitle kohtud sissenõudmiskulude tegelikku tekkimist. Ka neis lahendites, kus on käsitletud kulutuste teket on kohus piirdunud

¹⁴¹ Näiteks VMKo 18.11.2025, 2-25-100738/12, VMKo 27.10.2025, 2-24-138180/12, TMKo 18.05.2023, 2-23-1487/8.

¹⁴² TMKo 20.11.2025, 2-25-14803/3.

¹⁴³ VMKo 15.09.2025, 2-24-124131/7.

¹⁴⁴ VMKo 07.10.2022, 2-22-104939/7.

fraasiga „tegemist on põhjendatud kulutustega“, selgitamata seejuures, kuidas ja kui suurt reaalselt kulu põhjustas SMS-i või e-kirja saatmine.¹⁴⁵

Autor järeldab, et praktikas on VÕS § 113² lg 1 sätestatud 5-eurone piirmäär muutunud standardtariifiks, mille väljamõistmiseks käsitletakse küll kirja saatmise fakti ja tõendamisest, kuid otsuses ei käsitleta reaalselt tekkinud kulusid.

Autor otsis vastust ka küsimusele, kas VÕS § 113² lg 2 meeldetuletuskirjade ülempiiri summat käsitletakse praktikas tegelikult fikseeritud hinnakirjana. VÕS § 113² lg 2 on üles ehitatud kahetasandilise piirmäära-süsteemina: kogusumma ülempiir (30 / 40 / 50 €) ja üksikute meeldetuletuskirjade maksimaalsed tariifid. Autor kontrollis, kas ja mis ulatuses võiks osalises ulatuses rahuldatud sissenõudmiskulusid selgitada see, et välja on mõistetud meeldetuletuskirjade maksimumsumma, mis on vastavalt kogusumma ülempiirist 5, 10 ja 15 eurot väiksem. Samuti kas ja kui paljudel juhtudel on osaline rahuldamata jätmine seotud kirjade tõendatud arvuga ning kas seetõttu saab järeldada, et ka nende lahendite puhul on meeldetuletuskirjade kulu käsitletud hinnakirjana.

Selle kontrolliks kitsendas Autor Eesti esimese kohtuastme valimit. Selleks, et kohtu väljamõistetud summa oleks otseselt võrreldav VÕS § 113² lg 2 piirmääradega, kitsendati lähtevalimit kolme järjestikuse filtri abil. Esiteks ainult lahendid, kus on nõude aluseks on üks leping, kuna see annab võimaluse arvutuslikult võrrelda sissenõudmiskulusid. Teiseks ainult lahendid, kus tuginetakse VÕS § 113² lg-le 2, st eemaldati valimid, kus oli tekkinud sissenõudmiskulu ka lepingu vältel. Kolmandaks ainult lahendid, kus on tegemist nõude osalise rahuldamisega. Selle järel jäi analüüsiks 552 lahendit.

Kategooria	Lahendeid	Osakaal
Meeldetuletuskirja piirmäär (25 / 30 / 35 €) täpselt	237	42,90%
Kirja-kompositsioon (1, 2 või 3 kirja tariifide summa)	338	61,20%
Mis tahes 5 €-kordne summa	539	97,60%

Tabel 22. Osaliselt vähendatud sissenõudmiskulude väljamõistmise struktuur (552 lahendit)

Ülaltoodud tabelis sisaldab iga järgnev rida ka eelneva rea andmeid. Esiteks selgub, et 42,9 % lahenditest on kohus rahuldanud sissenõutavat sissenõudmiskulu täpselt 3 (kolme) kirja

¹⁴⁵ Näiteks PMKo 26.03.2020, 2-19-132197/18.

maksimaalse piirmäärani. Kui arvestada ka põhjuseid, et mõne kirja saatmine kolmest ei ole kas tõendatud või on rikutud 7-päevase vahe saatmise reeglit (VÕS § 113² lg 3), siis on 61,2 % osalistest nõuete rahuldamistest selgitatud siiski täpselt iga tõendatud kirja maksimaalse piirmäära summa väljamõistmisega - kohus loeb tõendatud kirjade arvu ja summeerib vastavalt piirmäära maksimummäärale. Viimane rida, 97,6 % on saadud 5 euro kordaja analüüsimisel – arvestades, pea kõik osalised väljamõistmised on taandatavad mõnele 5 eurose kordajale, mis teeb ebatõenäoliseks, et kohtud on sisuliselt analüüsinud toimingute kulusid ka lahendites, kus nõude aluseks ei ole lepingust tulenev hinnakiri.

552-st osalisest nõude rahuldamata jätmisest esines ainult üks lahend, milles kohus käsitles senditäpsusega tekkinud kahju. Kohus mõistis välja 3,42 € kulude katteks, mis oli tuletatud otseselt Omniva arvest (tähitud kiri 2,87 € + tavaline kiri 0,55 €)¹⁴⁶. Ülejäänud 551 lahendis (99,8 %) senditäpsusega summat välja ei mõistetud.

Kui vaadata kõiki analüüsitud esimese astme lahendeid, on meeldetuletuskirja edastamise tõendid kohtu põhjenduses sõnaselgelt kajastatud 50 %, kuid kulu reaalse tekkimise tõendamist käsitletud vaid 9 % lahendites. See näitab, et praktikas lähevad lahku meeldetuletuskirja saatmise tõendamine (mida käsitletakse ligikaudu pooltes lahendites) ning tegeliku kulu tõendamist käsitleb kohus vähestes lahendites.

Seega võib teha järelduse, et VÕS § 113² lg 2 meeldetuletuskirjade eest seaduses ettenähtud piirmäära summat käsitletakse enamasti nn. hinnakirjana.

Arvestades, et kaks hagejat (PlusPlus Capital ja Aktiva Finance Group) moodustavad enam kui 50 % analüüsitud lahenditest (täpsemalt 54,2 %), siis peab autor põhjendatuks uurida, kuidas erineb sissenõudmiskulude väljamõistmine ja tõendamine nende kahe hageja puhul.

¹⁴⁶ HMKo 08.06.2018, 2-18-103860/18.

Hageja	Lahendid kokku	Nõue rahuldati	Nõuet ei rahuldatud täies osas	Nõuet ei rahuldatud
PlusPlus Capital	1 180	71,7%	8,6%	19,7%
Aktiva Finance Group (Aktiva Finants)	979	37,1%	33,2%	29,7%

Tabel 23. PlusPlus Capital ja Aktiva Finants sissenõudmiskulude nõuete rahuldamise jaotus

Arvestades suurt erisust sissenõudmiskulude täieliku rahuldamisprotsendi osas, uuris autor täpsemalt, mis võiks põhjustada nii suurt erisust. Selgus, et 618 PlusPlus Capitaliga seotud lahendis on sõnaselgelt toodud välja sissenõudmiskulude tekkimise mehhanism, kus hageja (PlusPlus Capital) on volitanud PlusPlus Baltic OÜ-d sisse nõudma kustjalt võlgnevust ja sissenõudemenetluse kohtuväline esindaja (PlusPlus Baltic OÜ) on toimetanud teenusena meeldetuletuskirjad kustjale. Arvestades, et sõnaselgelt on seda viidatud kõikidel aastatel, kus PlusPlus Capital on olnud hageja, siis annab see alust eeldada, et sama mehhanism kehtib kõikide nõuete puhul, kuid kõikides lahendites ei ole seda välja kirjutatud.

Väljavõtted lahenditest:

„PlusPlus Baltic OÜ hinnakirja kohaselt on sissenõudmisteenused tasulised ja hinnaga esimene kiri 25 € ja järgnevad 5 € ning muud toimingud on samuti tasulised 5 € tk.“¹⁴⁷

„Hageja väite kohaselt on PlusPlus Baltic OÜ toimetanud kullerteenusena kolm võlateatist“¹⁴⁸

„PlusPlus Baltic OÜ sissenõudemenetluse kohtuväline esindaja on toimetanud teenusena 16.12.2024 tasulise meeldetuletuskirja hagejale teadaolevale kustja aadressile...“¹⁴⁹

PlusPlus Baltic OÜ puhul on tegemist AS PlusPlus Capital tütarettevõttega, kes on kehtestanud täpselt seaduses sätestatud piirmäärade ülemmääras hinnakirja, mille alusel koostatud arveid kasutatakse sissenõudmiskulude tõendina¹⁵⁰.

Autor leiab, et taoline mehhanism on seaduse mõttega vastuolus, sest arveid „tekitatakse“ enda tütarühingu poolt ja selle abil käsitletakse seaduses toodud piirmäärasid hinnakirjana.

¹⁴⁷ HMKm 26.11.2025, 2-25-117746/6.

¹⁴⁸ PMKo 14.05.2019, 2-18-19499/8.

¹⁴⁹ HMKo 19.11.2025, 2-25-110538/8.

¹⁵⁰ HMKo 19.11.2025, 2-25-110538/8, p 7 viimane lõik.

Autor märgib lisaks, et antud olukorras võib tekkida ka küsimus, kas selline teenuse omavahel seotud osapoolelt tellimine vastab turuväärtusele maksuõiguslikus mõttes ja võib kuuluda maksustamisele siirehinna regulatsiooniga (TuMS § 8 lg 1 p 2 ja § 50 lg 4).

Autoril tekib kahtlus, kas ühe meeldetuletuskirja edastamise eest võetav tasu 25 eurot vastab sellise teenuse tegelikule turuhinnale, eriti arvestades asjaolu, et tütarettevõtja hinnakiri näib olevat kujundatud täpselt vastavuses võlaõigusseaduse § 113² lõikes 2 sätestatud seadusjärgsete piirmääradega, mitte aga lähtuvalt teenuse osutamise tegelikust kulust ega turutingimustest.

Aktiva Finance Group OÜ osas ei leidnud autor analoogse meetodi kasutamist, kus esitatakse esindaja hinnakirja alusel esitatud arved tõendina. See võib ka selgitada, miks sissenõudmiskulude nõuet on kohtute poolt rahuldatud oluliselt väiksemas mahus, kui PlusPlus Capital puhul.

VÕS § 113² lg 2 raames nõutavate täiendavate sissenõudmistoimingute puhul on Eesti maakohtute praktikas kujunenud välja erinevad lähenemised. Üheks sagedasemaks ja kohtute poolt valdavalt aktsepteeritavaks kululiigiks on Transpordiameti ning rahvastikuregistri päringud, mida peetakse objektiivselt vajalikuks ja põhjendatuks võlgniku isikuandmete ning elukoha tuvastamiseks¹⁵¹. Seevastu andmete töötlemise ja kontrollimise kulude osas on kohtupraktika märksa ebaühtlasem. Leidub lahendeid, kus kohus on nõustunud andmete töötlemise kulu väljamõistmisega.¹⁵² Samas on mitmed teised kohtud asunud vastupidisele seisukohale, leides, et andmete töötlemine ja sarnane administreerimine on käsitatavad ettevõtja tavapärase majandustegevuse üldkuludena.¹⁵³

Kokkuvõtvalt ilmneb analüüsitud kohtupraktikast, et VÕS § 113² ei ole enamasti käsitletud eelkõige piirmäärana, vaid meeldetuletuskirjade hinnakirjana (tariifisüsteemina). Kohtuotsustest ei tulene alati see, millised toimingud tehti, miks need olid vajalikud ja kuidas need paigutuvad seaduses ette nähtud raamidesse ja kas ja kui suur kulu on nende tegemisel reaalselt tekkinud.

¹⁵¹ HMKo 28.11.2022, 2-22-125143/12.

¹⁵² HMKo 25.11.2025, 2-25-3661/6.

¹⁵³ PMKo 15.12.2023, 2-22-126151/10, p 12 teine lõik.

2.5.2. Meeldetuletuskirjade ja muude kulude tõendamine Läti kohtupraktikas

Läti esimese astme kohtupraktikas tuleb eristada kahte küsimust: kas hageja on tõendanud kohtuvälise sissenõudmistoimingu tegemist, eelkõige võlgnikule kirjalikku teate saatmist, ning kas hageja on lisaks tõendanud selle toimingu tegelikku kulu suurust. Ainult 17 % lahendites on käsitletud kirjaliku teate saatmise tõendamist, kuid konkreetselt teate koostamise/saatmise kulu on käsitletud üksikutes lahendites. Näiteks ühes lahendis mõistis kohus välja 2,5 eurot tuues välja põhjuseks tõendite juures toodud postikviitungi, jättes ülejäänud summa osas sissenõudmiskulu rahuldamata¹⁵⁴.

Põhiline osalise nõude rahuldamise muster oli 17 → 7 eurot (hageja nõudis nii teate saatmise, kui muude kulude eest, kuid kohus rahuldas ainult kirjaliku teate saatmise eest). Sellistes lahendites öeldakse küll, et muud kulud ei ole tõendatud, kuid ka kirja saatmise ja koostamise kulu kui sellist ei ole enamasti käsitletud.

Läti õiguskorras on muude täiendavate võla sissenõudmistoimingute hüvitamine reguleeritud ministrite kabineti määrusega MK nr 61¹⁵⁵, mille kohaselt on lubatud ühe võlasuhte raames nõuda kuni 10 eurot (alates 26.07.2024 kuni 15 eurot) kogu menetluse vältel (MK nr. 61 § 2 p 2). Kuigi seadusandja on ette näinud võimaluse nõuda lisaks meeldetuletuskirja kuludele ka täiendavaid sissenõudmiskulusid, on Läti kohtupraktika kujundanud selged dogmaatilised piirid, millised kulupositsioonid ei ole käsitatavad kohtuvälise sissenõudmisena. Esiteks eristatakse praktikas rangelt kohtuvälist sissenõudmist ja tsiviilkohtumenetlust, mistõttu ei kuulu sissenõudmiskulude hulka hagiavalduse koostamise, printimise ja kohtule edastamisega seotud kulud ega ka riigilõivu tasumisega kaasnevad pangakomisjonid.¹⁵⁶ Kohus on rõhutanud, et sellised tegevused on suunatud õiguse realiseerimisele kohtus, mitte võla kohtuvälisele sissenõudmisele, ning seetõttu ei ole need hüvitatavad sissenõudmiskuluna.¹⁵⁷

¹⁵⁴ Riia rajoonikohus 19.01.2022, otsus nr C-0864-22 (C33373021), ECLI:LV:RIRT:2022:0119.C33373021.3.S.

¹⁵⁵ Ministru kabineta noteikumi Nr. 61 „Noteikumi par parāda atgūšanas izdevumu pielaujamo apmēru un izdevumiem, kuri nav atlīdzināmi“ (Läti ministrite kabineti määrus võla sissenõudmiskulude lubatud määra ja mittehüvitatavate kulude kohta). (MK nr. 61) Jõust. 01.02.2013. – <https://likumi.lv/ta/id/254472-noteikumi-par-parada-atgusanas-izdevumu-pielaujamo-apmeru-un-izdevumiem-kuri-nav-atlidzinami> (11.04.2026).

¹⁵⁶ Vidzeme rajoonikohus 18.05.2022, otsus nr C-1819-22 (C71181922), ECLI:LV:VRT:2022:0518.C71181922.3.S.

¹⁵⁷ Vidzeme rajoonikohus 22.12.2020, otsus nr C-3460-20 (C71346020), ECLI:LV:VRT:2020:1222.C71346020.4.S.

Teise olulise välistusena on kohtud leidnud, et võlausaldaja sisesed asjaajamis- ja administreerimiskulud ei ole võlgnikult sissenõutavad. Näiteks on lükatud tagasi nõuded, mis puudutavad „nõudetoimiku administreerimist“, kuna sisemised haldustoimingud kuuluvad võlausaldaja tavapärase majandustegevuse raamesse ega ole käsitatavad iseseisva sissenõudmistoiminguna¹⁵⁸. Samuti ei loeta sissenõudmistoiminguks võlausaldaja vahetumisest teavitamist. Kuna kohustus teavitada võlgnikku nõude loovutamisest tuleneb otse tsiviilseadusest (Civillikums) ja on eelduseks uue võlausaldaja õiguste tekkimisele, ei täida see teade meeldetuletuskirja funktsiooni ega anna alust täiendava tasu nõudmiseks.¹⁵⁹

Täiendavate toimingute piiritlemisel ei ole kohtupraktika siiski täiesti ühesugune. On lahendeid, kus telefonisuhtlus ja korduv teate saatmine on kvalifitseeritud ainult p 2.1 alla kuuluva teavitamise ja kontakti loomise etapiga ja seetõttu on 7 eurot ületavas osas nõue jäetud rahuldamata.¹⁶⁰ Seevastu osas lahendites on telefonikõned, SMS-id, e-kirjad ja muu elektrooniline suhtlus loetud lisaks ka p 2.2 alla kuuluvaks ning 17 eurot on välja mõistetud tervikuna.¹⁶¹

Arvestades, et ka Lätis moodustavad kaks hagejat (Intrum Latvia ja Aktiva Finance) enam kui 50 % analüüsitud lahenditest (täpsemalt 52 %), siis peab autor põhjendatuks uurida, kas ja kuidas erineb sissenõudmiskulude väljamõistmine ja tõendamine nende kahe hageja puhul. Erinevalt Eestist erineb Lätis kahe suurima hageja nõude täieliku rahuldamise osakaal väiksemal määral (vastavalt 76.7% ja 85%). Erisus tuleneb sellest, et Aktiva Finance esitab enamasti sissenõudmiskulu nõude teate edastamise osas, kuid Intrum Latvia ka muude sissenõudmiskulude osas, mis jäävad osaliselt rahuldamata.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et ka Lätis käsitletakse enamasti meeldetuletuskirja kulu hinnakirjana ja lahendites käsitletakse kirja saatmise fakti, kuid konkreetse kulu tõendamist käsitletakse üksikutes lahendites. Seejuures muude sissenõudmiskulude osas on kohtupraktika lahknev, osad lahendid lubavad selle raames siiski lisa-meeldetuletuskirjade saatmise fakti piisava tõendina, teised lahendid siiski sellist tegevust ei luba.

¹⁵⁸ Zemgale rajoonikohus 25.11.2020, otsus nr C-4164-20 (C73416420), ECLI:LV:ZRT:2020:1125.C73416420.4.S.

¹⁵⁹ Vidzeme rajoonikohus 02.12.2019, otsus nr C-3389-19 (C71338919), ECLI:LV:VRT:2019:1202.C71338919.3.S.

¹⁶⁰ Riia linnakohus 30. 01.2025, otsus nr C-01122-25 (C771350623), ECLI:LV:RPT:2025:0130.C771350623.4.S.

¹⁶¹ Zemgale rajoonikohus 07.10.2025, otsus nr C-2303-25 (C73740124), ECLI:LV:ZRT:2025:1007.C73740124.4.S.

2.6. Sissenõudmiskulude suurendamine

VÕS § 113² lg 4 sätestab, et kui kohustuse täitmisega viivitamisest tekkinud võla sissenõudmisega seotud kahju suurus ületab käesoleva paragrahvi lõigetes 1 ja 2 sätestatud hüvitise määra, sealhulgas kohtutäituri seaduse §-s 48 sätestatud juhul, võib võlausaldaja nõuda viivist ja sissenõudmiskulude hüvitise määra ületava kahju hüvitamist üksnes erandlikel asjaoludel, eelkõige kui sissenõudmistoimingud on olnud erakordselt keerukad.

VÕS § 113² lg 4 kujutab endast kitsalt kohaldatavat erandinormi. Kui lepingu kehtivuse ajal ja pärast lepingu lõppemist tarbijalt nõutavate sissenõudmiskulude ülempiirid on seaduses juba detailselt kindlaks määratud, siis neid ülempiire ületava kahju hüvitamist võib nõuda üksnes erandlikel asjaoludel, eelkõige siis, kui sissenõudmistoimingud on olnud erakordselt keerukad. Seadusandja eesmärk ei olnud anda võlausaldajale avarat võimalust kõiki tegelikult kantud kohtuväliseid kulusid tarbijale üle kanda, vaid vastupidi – piirata selliste kulude kasvamist ja muuta tarbijale ette nähtavad kõrvalnõuded ettenähtavaks ning oli vältida olukorda, kus sissenõudmiskuludest kujuneb iseseisev tuluteenimise allikas ning makseraskustes tarbija võlg kasvab kõrvalnõuete tõttu ebaproportsionaalselt.¹⁶²

Üle piirmäära saab nõuda vaid tõendatud kahju ning sedagi erandlikes olukordades, näiteks siis, kui tarbijaga kontakti saamine on piiriülese olukorra tõttu tavapärasest oluliselt keerukam.

Käesolevas magistritöö kirjutamise ajal ei ole Riigikohtu lahendit, mis oleks sisustanud VÕS § 113² lg 4 kohaldamise piire. Seetõttu kujuneb normi praktiline sisu peamiselt ringkonna- ja maakohtute praktikast.

Sissenõudmiskulude suurendamist on autori poolt analüüsitud kohtulahendite valimi hulgas Ringkonnakohtud 2 (ühel) korral ja maakohtud 23 korral.

Ringkonnakohtu tasandil on sissenõudmiskulu kohta kaks Tallinna Ringkonnakohtu lahendit.

Esimeses, 2018.a lahendis,¹⁶³ taotles hageja sissenõudmiskulude hüvitamist summas 40 eurot. Hageja põhjendas nõuet sellega, et võla sissenõudmiseks kasutati inkassoteenust, saadeti

¹⁶² 786 SE seletuskiri, lk 2.

¹⁶³ TlnRnKo 19.04.2018, 2-15-18969/52.

nõudekirju ning oldi võlgnikuga pidevas kontaktis eesmärgiga saavutada kohtuväline lahendus. Ringkonnakohus rõhutas siiski, et VÕS § 113² lg 4 võimaldab hüvitise määra ületavat kahju nõuda üksnes erandlikel asjaoludel, eelkõige siis, kui sissenõudmistoimingud on olnud erakordselt keerukad. Kuna hageja ei toonud välja asjaolusid, mille põhjal oleks saanud järeldada sissenõudmistoimingute erakordset keerukust, jättis kohus 40-eurose nõude rahuldamata.¹⁶⁴ Teises Ringkonnakohtu 2019.a lahendis ei olnud hageja tõendanud, millest tema sissenõudmiskulud koosnevad.¹⁶⁵

Sissenõudmiskulude suurendamist lahendati 22 maakohu lahendis.

Maakohtupraktikast joonistub välja viis lähtealust.

Esiteks ei käsitata VÕS § 113² sissenõudmiskulude abstraktse hinnakirjana. Kohtud rõhutavad korduvalt, et säte ei anna iseenesest iseseisvat nõudealust, vaid seab tarbijalt nõutavale summale ülempiiri. Kui võlausaldaja tugineb kahju hüvitamise sätetele, peab ta näitama, millised toimingud tehti, millal need tehti ja milline kulu tegelikult kanti. Seda rõhutati mh Harju Maakohtu 27.03.2020 otsuses¹⁶⁶, Tartu Maakohtu 15.01.2024 otsuses¹⁶⁷ ning Viru Maakohtu 31.03.2025 otsuses.¹⁶⁸

Teiseks ei ole kohtupraktikas peetud erandlikuks asjaoluks üksnes seda, et võlausaldaja on otsustanud kasutada inkassoteenust või sõlmida käsunduslepingu nõude kohtuväliseks sissenõudmiseks. Harju Maakohtu 06.01.2023 otsuses¹⁶⁹ selgitas kohus, et ainuüksi inkasso poole pöördumine ei ütle midagi selle kohta, milliseid toiminguid tegelikult tehti või miks need olid võlgnikust tulenevalt erakordselt keerukad. Sama mõtet kordas Pärnu Maakohtu 21.01.2022 otsuses¹⁷⁰, kus leiti, et käsunduslepingu sõlmimine ei tähenda automaatselt kahju tekkimist ning hageja peab tõendama nii toimingud kui ka kulud.

Kolmandaks ei piisa ülempiiri ületamiseks ka sellest, et võlausaldaja on saatnud mitu kirja, SMS-i või e-kirja ning proovinud võlgnikuga telefoni teel ühendust võtta. Viru Maakohtu 19.09.2022 otsuses¹⁷¹ pidas kohus selliseid tegevusi tavapärasteks sissenõudmistoiminguteks ning jättis 50-eurosest nõudest 20 eurot rahuldamata. Viru Maakohtu 31.03.2025 otsuses¹⁷² jäi

¹⁶⁴ TlnRnKo 19.04.2018, 2-15-18969/52, p 18.

¹⁶⁵ TlnRnKo 28.03.2019, 2-17-106720/49, p-d 7.1–7.3.

¹⁶⁶ HMKo 27.03.2020, 2-19-20149/3.

¹⁶⁷ TMKo 15.01.2024, 2-23-122771/9.

¹⁶⁸ VMKo 31.03.2025, 2-24-131594/6.

¹⁶⁹ HMKo 06.01.2023, 2-21-143916/13.

¹⁷⁰ PMKo 21.01.2022, 2-21-122072/6.

¹⁷¹ VMKo 19.09.2022, 2-21-131914/9.

¹⁷² VMKo 31.03.2025, 2-24-131594/6.

nõudest rahuldamata 15 eurot ületav osa, sest tõendatud olid üksnes kolm meeldetuletuskirja. Harju Maakohtu 15.01.2021 otsuses¹⁷³ jäi sissenõudmiskulude nõue tervikuna rahuldamata, kuna hageja ei eristanud tasuta ja tasulisi meeldetuleusi ega tõendanud piisavalt meeldetuletuskirjade saatmist.

Neljandaks ilmneb praktikast, et ka tagaseljaotsuste puhul ei rahuldata seadusjärgset ülempiiri ületavat nõuet automaatselt, Nii Harju Maakohtu 06.01.2023 otsuses¹⁷⁴ kui ka Harju Maakohtu 27.03.2020 otsuses¹⁷⁵ rõhutati, et tagaseljaotsusega võib hagi rahuldada üksnes õiguslikult põhjendatud ulatuses. Ka tagaseljaotsuse puhul peab kohus hindama, kas erandlikud asjaolud esinevad.

Viiendaks ilmneb kohtupraktikast, et ka tavapärasest keerulisem olukord ei võrdu veel erandlikkusega. Näiteks Tartu Maakohtu 18.05.2018 otsuses¹⁷⁶. Selles asjas oli algne võlgnik surnud ning hageja kandis kulusid pärijate väljaselgitamiseks. Kohus nõustus, et pärijate väljaselgitamise ja pärimismenetluse algatamise kulud on käsitatavad võla sissenõudmisega seotud kuludena. Sellest hoolimata leidis kohus, et algse võlgniku surm ei ole iseenesest erandlik asjaolu, mis õigustaks VÕS § 113² lg 4 alusel seadusliku piirmäära ületamist. See lahend on tähelepanuväärne just seetõttu, et isegi objektiivselt keerulisem faktiline olukord ei

Analüüsist selgus, et kohtupraktika põhjal ei peeta erandlikeks asjaoludeks üksnes inkassoteenuse kasutamist, korduvaid meeldetuleusi, telefonikõnesid, SMS-e, võlgniku passiivsust, nõude loovutamist inkassole ega isegi pärijate väljaselgitamise vajadust. Sellest järeldub, et VÕS § 113² lg 4 tähenduses „erakordselt keerukas sissenõudmine” on kohtupraktikas kvalitatiivselt kõrgem standard kui pelgalt töömahukas või kulukas sissenõudmine.

Analüüsitud lahendivalimis leidis vaid üks otsus, mida saab pidada seadusliku piirmäära tegelikult ületamiseks VÕS § 113² lg 4 alusel. Tartu Maakohtu 09.11.2017 otsuses¹⁷⁷ (hageja TF Bank AB) nõuti 100 eurot ja kohus mõistis välja 100 eurot. Selle lahendi üldistusväärtus on siiski piiratud, sest seisnes kostja omaksvõtus. Seetõttu ei saa sellest teha järeldust, et

¹⁷³ HMKo 15.01.2021, 2-20-120504/29.

¹⁷⁴ HMKo 06.01.2023, 2-21-143916/13.

¹⁷⁵ HMKo 27.03.2020, 2-19-20149/3.

¹⁷⁶ TMKo 18.05.2018, 2-18-2288/3.

¹⁷⁷ TMKo 09.11.2017, 2-17-107557/12

inkassokulu hüvitamine üle seadusliku ülempiiri oleks tavaolukorras kohtupraktikas aktsepteeritud.

Kokkuvõtlikult võib väita, et sissenõudmiskulude suurendamise osas on seni kujunenud Eesti kohtupraktika selgelt tarbijakaitselise suunitlusega ning kooskõlas nii sätte tekstiga kui ka seadusandja eesmärgiga.

Läti MK nr 61 võla sissenõudmiskulude lubatud määra ja mittehüvitatavate kulude kohta seab sissenõudmiskuludele piirmäärad ja ei näe ette nende suurendamise võimalust. Analüüsides 9685 Läti lahendit leidis autor, et otseselt ei ole üheski lahendis kohus suurendanud piirmäära. Leidub küll lahendeid, kus väljamõistetud sissenõudmiskulu summa on suurem, sealhulgas ka 493 eurot, kuid see oli selgitatav 29 parkimistrahvi koondamisega ühte hagisse ($29 * 17 \text{ €} = 493 \text{ €}$).¹⁷⁸

2.7. Sissenõudmiskulude vähendamine

VÕS § 113² lg 5 annab tarbijale õiguse nõuda temalt nõutava sissenõudmiskulu vähendamist vastavalt VÕS §-s 162 sätestatule. Sama lõike teise lause järgi võetakse sissenõudmiskulude hüvitise vähendamisel muu hulgas arvesse tarbija kohtuväliselt esitatud vastuväiteid nõude suhtes või varasemat nõude tunnistamist.

Kohus saab sissenõudmiskulu vähendada samadel alustel nagu toimub leppetrahvi vähendamine ehk tarbija nõudmisel, „arvestades eelkõige kohustuse täitmise ulatust tema poolt, teise lepingupoole õigustatud huvi ja lepingupoolte majanduslikku seisundit.”(VÕS § 162).

Mõne tarbija puhul võib ka 30 või 40 eurot olla suhteliselt vähese tähtsusega lisakoormus; teise puhul võib aga sama summa olla ebaproportsionaalselt koormav, kui arvestada tema majanduslikku olukorda, varasemat käitumist, nõude vaieldavust või seda, kas kohtuvälisel sissenõudmisel oli üldse mõtet. Seetõttu on lg 5 eesmärk vältida liiga jäika lähenemist ja

¹⁷⁸ Riia Rajoonikohus 20.09.2022, otsus nr C33301222 (C-3012-22), ECLI:LV:RIRT:2022:0920.C33301222.3.S.

tagada, et VÕS § 113² toimiks mitte üksnes formaalse piirmäärana, vaid ka sisuliselt õiglasel viisil.

VÕS § 113² lg 5 annab tarbijale õiguse, mitte ei pane kohtule üldist omal algatusel sekkumise kohustust, see tähendab, et tarbija peab oma kaitsevahendit aktiivselt kasutama. Kui kostja piirdub vaid üldsõnalise väitega, et nõue on „liiga suur” või „ebaõiglane”, kuid ei taotle sõnaselgelt selle vähendamist ega esita alusasjaolusid, ei ole kohtul põhjust VÕS § 113² lg 5 alusel sekkuda. See eristab vähendamistaotlust tavalisest vastuväitest nõude põhjendatusele.

Sissenõudmiskulude puhul lisab VÕS § 113² lg 5 sellele veel erilise rõhuasetuse: hinnata tuleb ka tarbija kohtuväliseid vastuväiteid nõudele või tema varasemat nõude tunnistamist. See tähendab, et sissenõudmiskulude vähendamise küsimus ei sõltu üksnes summast, vaid kogu võlasuhte dünaamikast. Seletuskirja lk 19 märgitud, et „Näiteks kui võlgnik on nõudele järjepidevalt vastu vaieldnud, näitab see, et tegemist on sisulise vaidlusega, mis oleks tulnud lahendada kohtus. Sellisel juhul ei ole täiendavatel kohtuvälistel sissenõudmistoimingutel, nt täiendavate meeldetuletuste saatmisel või nõude loovutamisel inkassoettevõtjale, olnud mingit mõtet. Kui võlgnik on võlga tunnistanud, kuid ei ole saanud veel uue kokkuleppe järgi enda kohustusi täitma asuda ning samas jätkab võlausaldaja ikkagi endisel viisil kirjade saatmist, siis ei ole sellel enam mingit mõtet ning seega ei oleks tarbijalt sissenõudmiskulude hüvitamise nõudmine ka põhjendatud.“¹⁷⁹

Autor on seisukohal, et asjaolu, et võlgnik nõudele vastu vaidleb, ei näita midagi nõude sisulise õigustatuse kohta ega anna iseseisvalt alust nõuet vähendada, kuid samas need kaks näidet väljendavad seaduse mõtet, et sissenõudmistoimingud peavad olema sisuliselt mõistlikud ja eesmärgipärased. Kui tarbija on nõudele järjepidevalt vastu vaieldnud ning tema vastuväited ei ole ilmselgelt pahatahtlikud või täiesti sisutud, võib see näidata, et tegemist oli algusest peale sisulise vaidlusega, mille lahendamiseks oleks tulnud pöörduda kohtusse. Sellisel juhul võib täiendavate kohtuväliste sissenõudmistoimingute, näiteks korduvate tasuliste meeldetuletuste või inkasso vahendusel surve avaldamise mõttekus olla küsitav. Vastupidi, kui tarbija on nõude tunnistanud, osalisi makseid teinud või sõlminud maksekokkuleppe, võib see mõnel juhul tähendada, et edasine tasuline meeldetuletamine ei olnud enam põhjendatud, vähemalt mitte samas mahus. Näiteks kui võlgnik on tunnistanud võla olemasolu ja pooled on kokku leppinud uues maksegraafikus, ei pruugi olla põhjendatud, et võlausaldaja jätkab kohe samas tempos tasuliste kirjade saatmist. Nii kohtuväline vaidlustamine kui ka varasem tunnistamine võivad

¹⁷⁹ 786 SE seletuskiri, lk 19

seega viia järelduseni, et kogu nõutud sissenõudmiskulu ei ole üksikjuhtumise põhjendatud. Ainuüksi vastuväide iseenesest ei tähenda samas automaatselt, et sissenõudmiskulusid tuleb vähendada. Võlgniku vastuväide võib olla ka põhjendamatu või pahatahtlikult venitav. Seetõttu ei saa kohtuväliste vastuväidete olemasolust teha mehaanilist järeldust. Tähtis on hinnata nende sisulist kaalu. Kui vastuväidetel on vähemalt mõistlik alus, toetab see pigem vähendamist; kui vastuväited on ilmselgelt kunstlikud või üksnes ajavõitmise eesmärgil esitatud, ei anna need vähendamiseks alust.

Autori poolt analüüsitud kohtulahendite valimis olnud 4189 esimese kohtuastme lahendist on § 113² lg 5 alusel sõnaselgelt vähendamist taotletud üksnes 30 korral (0,72 % juhtudest) ja tegelikult vähendamiseni jõuti 11 lahendis (0,26 % juhtudest) ja Ringkonnakohtu 1 lahendis.

Sissenõudmiskulude vähendamine VÕS § 113² lg 5 alusel on taotluspõhine. See tähendab, et kohus ei vähenda sissenõudmiskulu üldjuhul omal algatusel. Tarbija peab vähendamist ise taotlema ning tooma kohtule asjaolud, mille tõttu on tema hinnangul nõutav hüvitis ebamõistlikult suur. Kuna vähendamist on taotletud perioodil 2017-2025.a vaid 30 korral, näitab see, et tarbija ilmselt seda õigust ise ei tunne.

Selles küsimuses on keskse tähendusega Tallinna Ringkonnakohtu 30.09.2020 otsus tsiviilasjas¹⁸⁰, milles ringkonnakohus leidis, et maakohus oli vähendanud sissenõudmiskulu 20 euroni, ehkki kostja ei olnud vähendamist taotlenud. Ringkonnakohus selgitas, et VÕS § 113² lg 5 järgi võib tarbija nõuda sissenõudmiskulude hüvitise vähendamist vastavalt VÕS §-le 162, mis tähendab, et kohus vähendab sissenõudmiskulude hüvitist üksnes võlgniku nõudel.

Oluline on see, et vähendamine ei eelda tingimata seda, et sissenõudmiskulu oleks abstraktselt vaadates väga suur. Ka seadusliku ülempiiri piires olev hüvitis võib olla konkreetse tarbija jaoks ebamõistlikult koormav. Samal ajal ei tähenda see, et iga tarbija majanduslik raskus automaatselt õigustaks vähendamist. Kohtupraktikast nähtub pigem ettevaatlik lähenemine: kostja peab näitama, miks just selle nõude täies ulatuses rahuldamine oleks ebaproportsionaalne. Seega toimib VÕS § 113² lg 5 mitte automaatse „pehmendusnormina”, vaid individuaalse proportsionaalsuskontrolli vahendina.

Kohtupraktikast nähtub, et vähendamine muutub realistlikuks siis, kui kostja toob välja piisavad asjaolud, eriti oma majandusliku seisundi ja toimetuleku kohta. Harju Maakohtu

¹⁸⁰ TlnRnKo 30.09.2020, 2-19-139288/10.

24.05.2018 otsuses¹⁸¹ nõudis hageja sissenõudmiskulu 23 eurot. Kohus leidis esmalt, et nõue on õiguslikult põhjendatud, kuid kuna kostja tõendas, et tema sissetulekud koosnesid töövõimetuspensionist ja sotsiaaltoetusest, leidis kohus, et sissenõudmiskulu vähendamata jätmisel oleks oluline negatiivne mõju kostja toimetulekule, samas kui selle vähendamine mõjutaks hagejat vähe.

Väga sarnane loogika ilmneb Harju Maakohtu 07.12.2017 otsuses¹⁸², kus kohus pidas 30-eurost sissenõudmiskulu küll põhimõtteliselt põhjendatuks, kuid jättis selle välja mõistmata, arvestades kostja töövõimetuspensionist tulenevalt majanduslikku olukorda. Samuti on märkimisväärne Harju Maakohtu 19.06.2018 otsuses¹⁸³, kus 13,15 euro suurune sissenõudmiskulu jäeti välja mõistmata mitte seetõttu, et see oleks abstraktselt suur, vaid põhjusel, et konkreetse kostja jaoks oleks selle täies ulatuses väljamõistmine avaldanud olulist mõju toimetulekule.

Need lahendid näitavad hästi, et VÕS § 113² lg 5 kohaldamine ei eelda ilmtingimata väga suurt summat, ka väike sissenõudmiskulu võib olla ebaproportsionaalne, kui tarbija majanduslik seisund on väga nõrk.

Tagaseljaotsuse olukorras tekib eriküsimus, kas kohus saab või peab sissenõudmiskulu omal algatusel vähendama. TsMS § 407 lõigete 1 ja 6 järgi kontrollib kohus tagaseljaotsuse tegemisel üksnes hagi õiguslikku põhjendatust ning lähtub sellest, et kostja on hagi esitanud faktilised asjaolud omaks võtnud. Tagaseljaotsuse menetluses ei toimu sisulist vaidlust tõendite üle samas mahus nagu tavalises võistlevas hagimenetluses. Kuna VÕS § 113² lg 5 on taotluspõhine õiguskaitsevahend, puudub tagaseljaotsuse olukorras üldjuhul alus sissenõudmiskulu vähendamiseks, kui kostja ei ole sellist taotlust esitanud. Kohus saab küll kontrollida, kas nõue on õiguslikult põhjendatud, kuid ta ei asenda võlgniku enda vähendamistaotlust.

Seda kinnitab ka autori kohtulahendite analüüs, mis kinnitab, et üheski tagaseljaotsuses ei ole VÕS § 113² lg 5 käsitletud.

Kokkuvõtvalt saab kohtupraktikast välja tuua mitu tegurit, mis mõjutavad vähendamisotsust kõige enam:

¹⁸¹ HMKo 24.05.2018, 2-17-127156/18.

¹⁸² HMKo 07.12.2017, 2-17-117428/27.

¹⁸³ HMKo 19.06.2018, 2-17-120535/17.

1) Majanduslik seisund kui peamine vähendamise alus.

Kohtud on vähendamist võimaldanud eelkõige siis, kui kostja on tõendanud väga madala sissetuleku, näiteks töövõimetuspensioni või sotsiaaltoetuse. Sellisel juhul hinnatakse, kas kõrvalnõuete täies ulatuses väljamõistmine kahjustaks oluliselt tarbija toimetulekut.

2) Vähendamist ei kohaldata ilma sõnaselge taotluseta.

3) Tagaseljaotsuses lg 5 ei kohaldu — analüüsitud andmestikus ei leidu ühtegi tagaseljaotsust, kus oleks VÕS § 113² lg 5 alusel vähendatud.

Vastavalt Läti võla kohtuvälise sissenõudmise seadusele peavad sissenõudmiskulud olema proportsionaalsed ja õigustatud.¹⁸⁴ Proportsionaalseks peetakse kulusid, mis vastavad Läti Ministrite Kabineti määrusele nr 61 võla sissenõudmiskulude lubatud määra ja mittehüvitatavate kulude kohta¹⁸⁵. Nimetatud määrus kulude vähendamise võimalust ette ei näe. Leppetrahvi osas on Lätis olukord teistsugune, seadus annab kohtule õiguse leppetrahvi alandada, kui selle suurus on eaproportsionaalne rikkumisest tekkinud kahjuga võrreldes või kui seda õigustavad muud juhtumi asjaolud¹⁸⁶. Seega on Läti seadusandja leppetrahvi puhul näinud ette kohtuliku korrigeerimismehhanismi, samas kui võla kohtuvälise sissenõudmise kulude osas analoogne võimalus puudub. Arvestades, et leppetrahvi puhul on kohtul selline vähendamise pädevus olemas, analüüsis autor siiski kõiki 9685 kohtulahendit, et veenduda, kas mõnel juhul, näiteks leppetrahvi vähendamise sätte analoogia korras kohaldamise teel, on sissenõudmiskulusid siiski vähendatud. Autori analüüs ei tuvastanud ühtegi lahendit, kus kohus omaalgatuslikult või poole taotlusel oleks vähendanud piirmääradega vastavuses ja õigustatud sissenõudmiskulu. Üksikutes 2024. aasta lahendites¹⁸⁷ viidati sissenõudmiskulude vaidlustes ka hea usu põhimõttele. Hea usu põhimõte ei olnud neis lahendites siiski iseseisev alus sissenõudmiskulu vähendamiseks, vaid seda mainiti olukorras, kus hageja oli esitanud sama kohustuse alusel topeltnõude.

¹⁸⁴ Läti võla kohtuvälise sissenõudmise seaduse § 6. Jõust. 11.12.2012

¹⁸⁵ Läti ministrite kabineti määrus võla sissenõudmiskulude lubatud määra ja mittehüvitatavate kulude kohta. Jõust. 01.02.2013

¹⁸⁶ Läti tsiviilseadustik (Civillikums) § 1724.1. Jõust. 01.01.2014

¹⁸⁷ Kuramaa rajoonikohus. 6.12.2024. Otsus C-4509-24/5 (C69450924).
ECLI:LV:KURT:2024:1106.C69450924.4.S

KOKKUVÕTE

Käesolev magistritöö käsitleb tarbijatelt nõutavate sissenõudmiskulude hüvitamise õiguslikke ja praktilisi probleeme.

Magistritöö eesmärgiks oli selgitada välja, kas Eestis 2015.a vastuvõetud sissenõudmiskulude hüvitamise regulatsioon on õiguslikult üheselt tõlgendatav ning kuidas see on praktikas toiminud. Võrdlusena analüüsiti Läti seadusandlust ja kohtupraktikat.

Magistritöös otsiti vastust küsimusele, kas sissenõudmiskulude hüvitamise meetmete ja piirmääradega on tagatud tarbijate õiguste kaitse, milliseid probleeme on nii Eestis kui ka Lätis sissenõudmiskulude regulatsiooni kohaldamisel tekkinud, kas kohtud on kohaldanud tarbijatelt nõutavate sissenõudmiskulude hüvitamise regulatsiooni kooskõlas seaduse eesmärgiga, sh tagaseljaotsuste puhul, kas kohtupraktika on ühetaoline nii kohtute kui kohtunike lõikes.

Magistritöös analüüsiti 2017–2025 avalikustatud tarbijate sissenõudmiskulusid puudutavaid kohtulahendeid – 4 265 Eesti ja 9 718 Läti esimese ja teise astme kohtulahendit. Kohtulahendite analüüsimiseks ehitas Autor keelemudelipõhise tööriista.

Töö on aktuaalne seetõttu, et peale 2014.a ei ole sissenõudmiskulude hüvitamist ega selle mõju uuritud ning see annab ülevaate, kuidas on 01.10.2015 jõustunud seadusemuudatus praktikas toiminud ja milles seisnevad põhilised probleemid ning millised oleksid võimalikud lahendused.

Magistritöös jõuti püstitatud uurimisküsimuste osas alljärgnevatele järeldustele:

1) Eestis kehtiv tarbijatelt nõutavate sissenõudmiskulude regulatsioon ei ole täielikult üheselt tõlgendatav ning täidab tarbijakaitselist eesmärki üksnes osaliselt.

VÕS § 113² kehtestamine oli vajalik ja põhjendatud, sest see piirab võlausaldajate võimalust kasvatada tarbija võlga kõrvalnõuete kaudu ning muutis sissenõudmiskulude nõudmise varasemaga võrreldes etteaimatavamaks. Samas ei ole regulatsioon üheselt tõlgendatav. Ebaselgust tekitavad eelkõige küsimused, milliseid kulusid saab pidada sissenõudmiskuludeks, milliseid tõendeid peab võlausaldaja esitama nende kulude tekkimise ja suuruse kohta ning millistel juhtudel on põhjendatud seaduses sätestatud piirmäära ületamine või kulude

vähendamine. Selle tulemusena võidakse teha ka võrreldavate asjaolude korral sisuliselt erinevaid lahendeid.

Läti regulatsioon on Eesti omast lihtsama ülesehitusega, piirmäärad on madalamad ning sissenõudmiskulu suurus ei sõltu võla suurusest. Läti õiguses eristatakse peamiselt võlgnikule teate koostamise ja saatmisega seotud kulu ning edasiste sissenõudmistoimingutega seotud kulu, kuid ka Lätis sõltub tarbija tegelik kaitse suurel määral sellest, kuidas kohtud norme kohaldavad ja kulusid tõendatuks loevad.

2) Eesti esimese kohtuastme lahendites mõistetakse hageja nõutud sissenõudmiskulu täies ulatuses välja 56% juhtudest, osaliselt 20% ja rahuldamata jäeti 24 % juhtudest.

Samas mõistetakse Lätis sissenõudmiskulud välja oluliselt sagedamini: esimese astme lahendites 78,9% täieliku rahuldamisega võrreldes Eesti 56%-ga.

Eesti maakohtutevaheline täieliku rahuldamise osakaal varieerub 40 % (Harju) kuni 72,5 % (Pärnu) ning kümne enim lahendeid teinud kohtuniku seas 3,5%–100%. Erinevused ei ole seletatavad hagejate struktuuri ega lahenditüübiga.

Eesti kohtupraktikas ilmnesid nõuete rahuldamata jätmisel erinevad põhjused sõltuvalt sellest, kas tegemist oli lepingu kehtivuse ajal või pärast lepingu lõppemist tekkinud sissenõudmiskuludega. Läti regulatsioon ei erista erisust lepingu kehtivuse ajal ja pärast lepingu lõppu.

Eestis on lepingu kehtivuse ajal tekkinud nõuete rahuldamata jätmise peamine põhjus on tasuta meeldetuletuskirja saatmise tõendamatus (47% rahuldamata jäetud lahenditest). Samuti on oluline osa sissenõudmiskuludest jäetud väljamõistmata vastutustundliku laenamise põhimõtte rikkumise tõttu, kuna ümberarvestuse tõttu ei olnud nõue sissenõutav.

Pärast lepingu lõppemist on rahuldamata jätmise peamised põhjused olid kulu reaalse tekkimise tõendamatus, vastutustundliku laenamise põhimõtte rikkumine ja lepingu mitte-kehtiv lõppemine. Ka tagaseljaotsuste puhul on kohtulahendid analoogsed, mis näitab, et kuigi tagaseljaotsustes ei vaidle tarbija nõudele vastu, kontrollivad kohtud siiski asjaolusid, millele tarbija aktiivse osalemise korral võiks tugineda.

3) Sissenõudmiskulude suurendamise ja vähendamise osas on kohtud nõudnud suuremat tõendamist, mis vastab ka seaduse eesmärgile.

Sissenõudmiskulude suurendamise osas on Eesti kohtupraktika seaduse eesmärgiga kooskõlas. Analüüsitud valimis leidis sisuliselt vaid üks otsus, kus piirmäära VÕS § 113² lg 4 alusel tegelikult ületati ja seegi põhines kostja omaksvõtul. Kohtud ei ole pidanud inkassoteenuse kasutamist, korduvaid meeldetuletusi, telefonikõnesid, SMS-e, võlgniku passiivsust, nõude loovutamist inkassole ega pärijate väljaselgitamise vajadust ei ole kohtud pidanud iseseisvateks erandlikeks asjaoludeks. Sellest järeldub, et „erakordselt keerukas sissenõudmine” tähendab kohtupraktikas kvalitatiivselt kõrgemat standardit kui pelgalt töömahukat või kulukat sissenõudmist.

Sissenõudmiskulude vähendamine on samuti väga harv. Kuna vähendamine on taotluspõhine, ei algata kohus seda enda algatusel, vaid see eeldab tarbija enda aktiivsust. Eesti 4 189 esimese astme lahendis on vähendamist taotletud vaid 30 korral (0,72%). Vähendamise peamiseks aluseks on tarbija madal sissetulek, näiteks töövõimetuspension, sotsiaaltoetus. Vähendamise aluseks oli ka tarbija aktiivne vastuväide, lepingu pikaajalise täitmise ajalugu ning asjaolu, et suur osa nõudest koosnes viivistest või kõrvalnõuetest. Autor järeldab, et kuna sissenõudmiskulude vähendamine sõltub täielikult tarbija aktiivsusest, ent tarbija ei ole tavaliselt oma õigustest teadlik, ei toimi lg 5 praktikas tarbija kaitsemehhanismina kavandatud ulatuses.

4) Magistritöö käigus uuriti, kas kohtupraktika on ühtlane või esineb kohtute ja kohtunike lõikes sissenõudmiskulude väljamõistmisel erinevusi. Analüüs näitas, et Eesti kohtupraktika ei ole ühtlane. Maakohtute vahel varieerus täieliku rahuldamise osakaal märkimisväärselt: Harju Maakohtus oli see 40,07%, Pärnu Maakohtus aga 72,53%. Kümne enim lahendeid teinud kohtuniku seas varieerus täieliku rahuldamise osakaal 3,46%-st kuni 100%-ni. Sellised erinevused ei olnud seletatavad üksnes hagejate struktuuri ega lahenditüübiga. Seetõttu viitab analüüs sellele, et VÕS § 113² kohaldamisel on kohtutele ja kohtunikele jäänud liiga lai subjektiivse tõlgendamise ruum.

Sarnane ebaühtlus ilmnes ka Läti kohtupraktikas. Kuigi Lätis rahuldatakse sissenõudmiskulude nõudeid üldiselt sagedamini kui Eestis, on ka seal kohtute ja kohtunike vahel olulisi erinevusi. See kinnitab, et sissenõudmiskulude regulatsiooni selgus ja lihtsus ei taga iseenesest ühtlast praktikat.

5) Viienda uurimisküsimuse raames analüüsi, milliste tõendite alusel loevad kohtud sissenõudmiskulude tekkimise ja suuruse tõendatuks ning kas meeldetuletuskirjade piirmäärasid käsitatakse praktikas hinnakirjana või tegelike kulude ülempiirina.

Eesti maakohtu lahenditest 53,26% puhul mõisteti sissenõudmiskulud välja täpselt seadusliku piirmäära summas, samas kui reaalse kulu tekkimist loeti sõnaselgelt tõendatuks üksnes 9,02% lahenditest. Meeldetuletuskirjade edastamise tõendeid käsitles kohus sõnaselgelt 49,58% lahenditest. Tüüpilisteks tõenditeks olid meeldetuletuskirja koopia, posti väljastusteade, SMS, arve ja e-kiri.

Eesti kohtupraktika põhjal järeldas autor, et sissenõudmiskulude piirmäärasid käsitatakse praktikas sageli fikseeritud tasuna (hinnakirjana). Enamikust kohtuotsustest ei nähtu, et kohus hindaks lisaks meeldetuletuskirja saatmise faktil ka sissenõudmiskulude tegelikku tekkimist ja suurust. Kui võlausaldaja esitab ülempiirile vastava nõude meeldetuletuskirjade kohta, mõistetakse enamasti välja täpselt seaduses sätestatud piirmääradele vastav summa ilma, et oleks sisuliselt lahendis käsitletud, kas võlausaldajal selline kulu tegelikult tekkis. Muude kulude puhul on kohtu kontroll suurem.

Lätis ilmnes sarnane muster. 17 euro suurune nõue mõisteti 17 euro ulatuses välja 4 449 lahendis ehk 45,94% juhtudest ning 7 euro suurune nõue 7 euro ulatuses 2 218 lahendis ehk 22,90% juhtudest. Tüüpiline Läti vähendamismuster oli 17 euro vähendamine 7 euron, mis tähendab, et kohus aktsepteeris teate koostamise ja saatmise kulu, kuid ei aktsepteerinud täiendavate sissenõudmistoimingute kulu. See näitab, et Läti kohtud eristavad teatud juhtudel kululiike selgemalt kui Eesti kohtud, kuid ka Lätis esineb piirmäärade hinnakirjana käsitamise probleem.

6) Empiirilise analüüsi põhjal on kehtival regulatsioonil 5 peamist probleemkohta:

1. Piirmäärasid käsitatakse praktikas sageli hinnakirjana ilma tegelike kulude tõendamiseta. VÕS § 113² viidatud ülempiir ei ole fikseeritud ning tegelikust kahjust sõltumatu hüvitisemäär, mistõttu peab hageja kahju tekkimist ja selle ulatust ka tõendama.
2. Sissenõudmiskulu mõiste on määratlemata. Pole selge, mis kulud peale meeldetuletuskirjade saatmise loetakse sissenõudmiskulude hulka.

3. Kohtute ja kohtunike praktika on nii Eestis kui Lätis ebaühtlane, mis viitab laiale tõlgendamisruumile.
4. Kehtiv piirmäärade süsteem võib teenida pigem inkassoteenuse osutajate huve. Analüüsist ilmnas, et võlausaldajad võivad maksimaalse hüvitise saamiseks osta sissenõudmisteenus sisse sama kontserni ettevõtjalt. See ei pruugi näidata tegelikku ja põhjendatud sissenõudmiskulu. Selline praktika ei ole kooskõlas seaduse eesmärgiga, sest sissenõudmiskulude hüvitamise regulatsioon ei peaks võimaldama kõrvalnõuete kaudu täiendava tulude teenimist ega kontsernisisesest hinnakirja automaatset ülekandmist tarbijale. Lisaks võib siin tekkida ka maksuõiguslik probleem (siirdehinna ja majandusliku tõlgendamise osas).
5. Sissenõudmiskulu vähendamine VÕS § 113² lg 5 alusel on tarbija taotluspõhine, kuid tarbija ei ole oma õigustest tavaliselt teadlik, mida näitab ka see, et 4189-st lahendist on vähendamist taotletud vaid 30 korral ning lahendati vaid 11 korral.

7) Läti õigusest saab Eesti jaoks eeskujuna võtta eelkõige regulatsiooni lihtsuse osas.

Läti süsteem on lihtsama ülesehitusega ning madalamate piirmääradega, eristatakse vaid teate ettevalmistamist/saatmist ja edasisi sissenõudmistoiminguid.

Autor on seisukohal, et Eestis kehtiv nõude suurusest sõltuv astmeline süsteem ei ole põhjendatud, sest võla sissenõudmise protseduur ei sõltu nõude summast. Regulatsiooni keerukus ja ebaselgus kasvatab ka kohtutele töökoormust. Läti süsteem näitab, et astmeteta mudel on võimalik.

Analüüsi tulemustele tuginedes esitab autor järgmised ettepanekud:

1. Lihtsustada piirmäärade süsteemi. Kehtiva mitmetasandilise mudeli asemel võiks kaaluda ühe madala ja fikseeritud hüvitise kehtestamist või sissenõudmiskulude keelamist või teatud kululiikide täielikku välistamist hüvitatavate kulude hulgast.
2. Piiritleda sissenõudmiskulu mõiste täpsemalt. Seaduse tasandil tuleks sätestada sõnaselgelt, millised kulud kuuluvad sissenõudmiskulude hulka ning välistada ettevõtja tavapärase üldkulud (sh bürookulud, andmetöötlus).

Magistritöö lisab õigusteadusesse järgmised uued teadmised:

- 1) Esimene empiiriline analüüs 2015. aastal jõustunud tarbijatelt nõutavate sissenõudmiskulude regulatsiooni kohaldamisest Eesti kohtupraktikas 2017-2025.a.
- 2) Uus uurimismetoodika, milles keelemudelipõhine kohtulahendite analüüs on kombineeritud käsitsi valideerimisega (andmepunkti tasemel 99,93% täpsus), mis loob metoodilise baasi ka teistele suuremahulistele Eesti kohtupraktika uuringutele.
- 3) Esmakordne kvantitatiivne võrdlus Eesti ja Läti tarbijate sissenõudmiskulude kohtupraktika osas (4265 Eesti ja 9718 Läti lahendit).
- 4) Töö tuvastas tüüpilised mustrid, sealhulgas piirmäärade hinnakirjana käsitamise, kontsernisisised hinnakirjaskeemid, kohtupraktika ebaühtluse.

REIMBURSEMENT OF DEBT COLLECTION COSTS CLAIMED FROM CONSUMERS AND STATUTORY LIMITATIONS

Abstract

Debt collection costs constitute a legally and practically significant ancillary claim in consumer debt relationships. Although such costs are usually presented as secondary to the principal obligation, they may substantially increase the amount ultimately claimed from a consumer who is already in payment default. For this reason, the reimbursement of out-of-court debt collection costs raises questions that go beyond the technical calculation of a minor additional sum. It concerns the balance between the creditor's legitimate interest in recovering reasonable expenses and the consumer's need for protection against disproportionate, insufficiently transparent or artificially generated ancillary claims.

In Estonia, the central provision governing debt collection costs claimed from consumers is § 113² of the Law of Obligations Act (*Võlaõiguseadus*, VÕS), which entered into force on 1 October 2015. The provision was introduced to address earlier practice in which creditors and debt collection undertakings could, through standard terms or price lists, increase a consumer's debt by repeatedly adding reminder fees, collection fees or other similar ancillary costs. The Estonian regulation sets mandatory limits on the amounts that may be claimed from consumers, distinguishes between costs incurred during the validity of the contract and costs incurred after termination of the contract, and gives the consumer a right to request reduction of the collection-cost compensation. However, the mere existence of statutory ceilings does not answer the practical question of how courts understand and apply these limits.

For the purposes of this thesis, "debt collection costs" mean out-of-court expenses that a creditor or a debt collection service provider claims from a consumer because the consumer has delayed performance of a contractual monetary obligation. The thesis does not deal with court costs, enforcement costs or insolvency costs, which are governed by separate procedural regimes. The focus is on consumer relationships in which the creditor acts in the course of economic or professional activity and the debtor is a natural person acting outside such activity.

The aim of the thesis was to determine whether the Estonian regulation adopted in 2015 is sufficiently clear and whether it has achieved its consumer protection purpose in practice. In addition, the thesis sought to identify the main problems that have arisen in the application of VÕS § 113² and to assess whether Latvian law and case law offer useful guidance for improving Estonian law. The research questions concerned, in particular, the legal regulation of collection costs in Estonia and Latvia, the way in which courts apply the relevant rules, the treatment of default judgments, the evidentiary standards required for proving the occurrence and amount of collection costs, the circumstances in which courts increase or reduce collection-cost compensation, and the uniformity of judicial practice between courts and judges.

The first chapter of the thesis examined the development and legal nature of the debt collection costs institution. It placed the Estonian regulation in the broader context of European Union consumer law and showed that EU law does not provide a single general regime for the reimbursement of debt collection costs in consumer relationships. Instead, relevant limits arise from several instruments, including the rules on unfair contract terms, unfair commercial practices and consumer credit. The chapter then analysed the gradual development of Estonian law, including the situation before 2011, the codification of the principle of reasonable debt collection costs in 2011, and the 2015 reform that introduced VÕS § 113². Finally, the chapter described the Latvian model, which regulates out-of-court debt collection costs through a structurally simpler system of fixed maximum amounts.

The second chapter analysed the prerequisites and limits for claiming debt collection costs from consumers in Estonia and Latvia. It examined the personal and material scope of the rules, the statutory ceilings applicable during the validity of the contract and after termination, the proof required for reminder letters and other collection activities, the possibility of exceeding the Estonian ceilings in exceptionally complex cases, and the consumer's right to request reduction. The chapter also compared the way in which Estonian and Latvian courts apply these rules in practice, with particular attention to whether the statutory ceilings function as actual maximum limits for proven loss or instead as de facto fixed tariffs.

The main conclusions of the thesis can be summarised as follows.

A central conclusion is that the adoption of VÕS § 113² was necessary and justified. Before the reform, the legal position of consumers was insufficiently protected because collection costs were often based on standard terms or creditor price lists and did not necessarily reflect the actual cost of the specific collection activities. By introducing mandatory limits, the legislator

restricted the creditor's ability to increase the consumer's debt through ancillary claims and made the legal framework more predictable. At the same time, the current regulation fulfils its consumer protection purpose only partially. The provision is not fully unambiguous, and several central concepts remain open to divergent interpretation. These include the meaning of debt collection costs, the relationship between statutory ceilings and actual loss, the burden of proving that costs were actually incurred, and the conditions under which the limits may be exceeded or reduced.

The comparison with Latvia shows that the Estonian model is more complex than the Latvian model. Estonian law distinguishes between costs incurred during the validity of the contract and costs incurred after termination. During the validity of the contract, only one paid reminder letter may be claimed for each due obligation, and only after at least one free reminder has been sent. After termination, higher amounts may be claimed, and the maximum total depends on the amount of the principal claim. Latvian law, by contrast, does not link the maximum amount to the size of the debt and does not draw the same distinction between the period before and after termination. It primarily distinguishes the cost of preparing and sending a notice from other subsequent collection activities. The Latvian model is therefore easier to understand and apply, but the empirical analysis shows that simplicity alone does not guarantee uniform judicial practice.

The empirical analysis further demonstrates that courts in Estonia and Latvia apply collection-cost rules differently. In Estonian first-instance judgments, the claim for debt collection costs was granted in full in 56% of cases, granted in part in 20% of cases and rejected in 24% of cases. In Latvia, collection costs were awarded substantially more often: first-instance courts granted the claim in full in 78.9% of cases, reduced it in 19.3% of cases and rejected it in only 1.7% of cases. The difference indicates that Latvian courts are generally more willing to award collection costs, whereas Estonian courts more frequently reject or reduce them. However, both systems show that the actual level of consumer protection depends not only on the wording of the law but also on the intensity and consistency of judicial control.

The Estonian material also reveals significant non-uniformity in judicial practice. The proportion of full awards varied substantially between county courts: in Harju County Court it was 40.0%, whereas in Pärnu County Court it was 72.5%. The variation was even more striking among individual judges. Among the ten judges who had decided the largest number of relevant cases, the proportion of full awards ranged from 3.5% to 100%. These differences cannot be

explained solely by the identity of the claimant, the type of claim or the procedural form of the judgment. They indicate that VÕS § 113² leaves courts and judges with a broad interpretative space that is not applied uniformly. Comparable, although differently structured, variation was also observed in Latvia.

A further key finding is that statutory ceilings are often treated in practice as fixed recoverable fees rather than as maximum limits for proven loss. In Estonian county court judgments, 53.26% of collection-cost awards corresponded exactly to the statutory ceiling, while the actual occurrence of the cost was expressly mentioned in only 9.02% of judgments. Evidence of sending reminder letters was discussed expressly in 49.58% of judgments. Typical evidence included copies of reminder letters, postal notices, SMS messages and emails. This suggests that in many cases courts do not separately analyse whether the creditor actually incurred costs in the amount claimed, especially where the claim corresponds to the statutory ceiling. The statutory maximum therefore risks functioning as a price list, although VÕS § 113² is intended to set limits on recoverable damage rather than establish an automatic tariff.

The Latvian material reveals a similar tendency, but also a somewhat clearer distinction between categories of costs. In Latvia, a claim of EUR 17 was awarded in the full amount in 4,449 judgments, and a claim of EUR 7 was awarded in the full amount in 2,218 judgments. A typical Latvian reduction pattern was the reduction of a EUR 17 claim to EUR 7, which means that the court accepted the cost of preparing and sending the initial notice but did not accept the cost of additional collection activities. Broader problem remains the same: statutory ceilings may be applied as if they were fixed standard fees, even though they should operate as maximum amounts.

The analysis also shows that Estonian courts apply the rule allowing the statutory ceiling to be exceeded very restrictively. VÕS § 113²(4) permits higher compensation only in exceptional circumstances, especially where collection has been extraordinarily complex. In the analysed sample, there was essentially only one judgment in which the statutory ceiling was actually exceeded on this basis, and even that judgment rested largely on the defendant's admission. Courts have not regarded the use of a debt collection agency, repeated reminder letters, telephone calls, SMS messages, the debtor's passivity, assignment of the claim or the need to identify heirs as circumstances that by themselves make collection extraordinarily complex. The case law therefore supports the view that extraordinary complexity requires a qualitatively different situation, not merely ordinary collection work that is time-consuming or costly.

The consumer's right to request reduction of collection costs under VÕS § 113²(5) has limited practical effect. The right is request-based, which means that the court generally does not reduce the amount on its own initiative. Among 4,189 Estonian first-instance judgments, reduction was expressly requested only 30 times, which amounts to 0.72% of the cases, and reduction was actually granted in only 11 judgments. No default judgment in the analysed data set reduced collection costs on the basis of VÕS § 113²(5). Where reduction was granted, the decisive factor was usually the consumer's very weak economic situation, for example reliance on an incapacity pension or social benefits. The thesis therefore concludes that the reduction mechanism does not function in practice as an effective consumer protection tool to the extent envisaged, because consumers are probably often unaware of the right.

The current Estonian regulation also presents several recurring practical problems. The statutory ceilings are often treated as a price list without sufficient proof of actual loss. The concept of debt collection costs is insufficiently defined, which allows ordinary business overhead, such as office expenses or data processing, to be presented as recoverable collection costs. Judicial practice is uneven across courts and judges. The existing system may also serve the interests of debt collection service providers, especially where creditors purchase collection services from undertakings belonging to the same group and then seek to transfer the group's internal price list to the consumer. Such practice is difficult to reconcile with the purpose of the regulation, which is to compensate reasonable collection costs rather than create an additional source of profit through ancillary claims.

Finally, Latvian law can serve as a useful point of comparison mainly because of its simpler structure. The Latvian model demonstrates that a non-tiered system is possible and that debt collection costs do not necessarily have to depend on the amount of the principal debt. The author is of the view that the Estonian tiered system is not fully justified, because the ordinary procedure of out-of-court debt collection does not depend directly on whether the claim is smaller or larger. A more straightforward model could reduce interpretative uncertainty and lower the burden on courts. At the same time, the Latvian experience cautions that simplification must be accompanied by clear judicial standards for proof and proportionality; otherwise, even a simpler model may still be applied inconsistently.

Based on the analysis, the author proposes simplifying the Estonian system of maximum amounts. One possible solution would be to establish a single low fixed amount that would not require separate proof. Another, stricter solution would be to prohibit the reimbursement of

certain categories of out-of-court collection costs altogether or to exclude specific types of costs from the recoverable category. In any event, the law should define the concept of debt collection costs more precisely. It should expressly state which costs may be claimed from the consumer and which costs are excluded. In particular, ordinary business overhead, office costs, administrative costs and data processing costs should not be transferable to the consumer as debt collection costs.

The author also proposes improving the practical effectiveness of the reduction mechanism. Since reduction under VÕS § 113²(5) currently depends on the consumer's own request, its protective effect is limited in cases where the consumer is passive, uninformed or unable to formulate a legally relevant objection. The courts' duty to explain the possibility of requesting reduction should therefore be strengthened, particularly where the circumstances of the case indicate that the consumer may be in a vulnerable economic position.

The research applied doctrinal, comparative and empirical methods. The doctrinal method was used to analyse the legal nature of debt collection costs, the development of Estonian regulation and the relationship between VÕS § 113², general damages law, contractual penalties and consumer protection rules. The comparative method was used to place Estonian law in the context of Latvian law and to assess whether the Latvian model offers useful alternatives for Estonia. The empirical part of the thesis was based on publicly available first-instance and appellate judgments from Estonia and Latvia from 2017 to 2025. The final sample consisted of 4,265 Estonian judgments, including 4,189 first-instance judgments and 76 appellate judgments, and 9,718 Latvian judgments, including 9,685 first-instance judgments and 33 appellate judgments.

Given the size of the corpus, the judgments were analysed with the help of a language-model-based data extraction tool developed specifically for this thesis. Each judgment was processed by the large language model together with predetermined questions, and the extracted information was then compiled into a structured data set. The tool was used as an information extraction instrument. Its output was manually validated on a random sample of 50 Estonian judgments, covering 1,500 data points, and the reported accuracy of the extracted data was 99.93%. This methodology made it possible to analyse the application of VÕS § 113² not through isolated examples, but through recurring patterns in a large body of case law.

The thesis contributes to Estonian legal scholarship in three main ways. It provides the first empirical analysis of the application of the consumer debt collection cost regulation introduced

in 2015, covering essentially the entire accessible Estonian case law for the period 2017–2025 and a substantial Latvian comparison sample. It introduces a methodology in which language-model-based extraction is combined with manual validation for large-scale legal empirical research. Finally, it identifies the main practical patterns and risks in the application of the regulation, including the treatment of statutory ceilings as tariffs, the transfer of intra-group collection costs to consumers, and significant variation between courts and judges.

LÜHENDITE LOETELU

AutÕS	Autoriõiguse seadus
AvTS	Avaliku teabe seadus
EKo	Euroopa Kohtu otsus
ELT	Euroopa Liidu Teataja
HMKm	Harju Maakohtu määrus
HMKo	Harju Maakohtu otsus
MK nr 61	Ministru kabineta noteikumi Nr. 61 „Noteikumi par parāda atgūšanas izdevumu pieļaujamo apmēru un izdevumiem, kuri nav atlīdzināmi“ (Lāti ministrite kabineti māārus vōla sissenōudmiskulude lubatud māāra ja mittehūvitatavate kulude kohta).
PAAL	Parādu ārpustiesas atgūšanas likums (Lāti vōla kohtuvālise sissenōudmise seadus)
PMKo	Pārnu Maakohtu otsus
RKTKm	Riigikohtu Tsiviilkolleegiumi otsus
RKTKo	Riigikohtu Tsiviilkolleegiumi māārus
TlnRnKm	Tallinna Ringkonnakohtu māārus
TlnRnKo	Tallinna Ringkonnakohtu otsus
TMKo	Tartu Maakohtu otsus
TsMS	Tsiviikohtumenetluse seadustik
TuMS	Tulumaksuseadus
TrtRnKo	Tartu Ringkonnakohtu otsus
VMKo	Viru Maakohtu otsus
VÕS	Vōlaõigusseadus

Kasutatud allikad

I. KASUTATUD KIRJANDUS

1. Deville, J. *Lived Economies of Default: Consumer Credit, Debt Collection and the Capture of Affect*. London: Routledge 2015.
2. Ettinger, S. *Self-Help in Jewish Law*. – Ben-Menahem, H., Hecht, N. S. (eds). *Selected Topics in Jewish Law*. Vol 6. Boston/Tel Aviv: The Institute of Jewish Law (Boston University School of Law), The Open University of Israel 1993.
3. Koll, K. Tarbija kaitsmine tarbijakrediidilepinguga seotud ebamõistlike kulude eest. – *Juridica* 2015/IV, lk 251–261.
4. Korovina, N. Ārpustiesas parāda piedziņa. Maģistra darbs. Rīa: Latvijas Universitāte 2011.
5. Mantrov, V.; Dāvida, Z. Debt Recovery Regulation and Unfair Practices in Latvia. – *Journal of European Consumer and Market Law* 2025/14, Issue 2, lk 77–83.
6. Margus, K. Vōla sissenōudmiskulude regulatsiooni muutmise vajalikkus tarbijaōīgussuhetes. – *Juridica* 2014/II, lk 120–126.
7. Saare, K.; Sein, K.; Simovart, M. A. Protection of Consumer Rights in SMS Loan Agreements. – *European Review of Private Law* 2010/18, No 1, lk 123–142.
8. Schuett, J. A Legal Definition of AI. – *SSRN Electronic Journal* 2019. – <https://arxiv.org/pdf/1909.01095v1> (13.04.2026).
9. Sein, K. Abusive Debt Recovery Practices in Estonia. – Stănescu, C.-G. (toim). *Regulation of Debt Collection in Europe: Understanding Informal Debt Collection Practices*. London: Routledge 2023, lk 101–115.
10. Sein, K. Protection of Consumers in Consumer-Credit Contracts: Expectations and Reality in Estonia. – *Juridica International* 2013/XX, lk 32–40.
11. Smail, D. L. *Legal Plunder. Households and Debt Collection in Late Medieval Europe*. Cambridge (Mass.): Harvard University Press 2016.
12. Stănescu, C.-G. (toim). *Regulation of Debt Collection in Europe: Understanding Informal Debt Collection Practices*. London: Routledge 2022.
13. Stănescu, C.-G. *EU Informal Debt-Collection Regulation: Failure by Design?* Oxford: Oxford University Press 2025. – <https://academic.oup.com/book/60045> (11.04.2026).
14. Stănescu, C.-G. Regulation of Abusive Debt Collection Practices in the EU Member States: An Empirical Account. – *Journal of Consumer Policy* 2021/44, No 2, lk 179–216. – <https://link.springer.com/article/10.1007/s10603-020-09476-8> (11.04.2026).

15. Stănescu, C.-G. Self-Help, Private Debt Collection and the Concomitant Risks: A Comparative Law Analysis. Cham: Springer International Publishing 2015.
16. Susskind, R. Tomorrow's Lawyers: An Introduction to Your Future. 3. tr. New York: Oxford University Press 2023.
17. Timuska, K. Tarbijaõiguste kaitse inkassomenetluses: Eesti ja Soome õiguse võrdlev käsitlus. Magistritöö. Juhendaja Karin Sein. Tartu: Tartu Ülikool 2014.
18. Vanags, J. Pārdomas par Parādu ārpustiesas atgūšanas jauno likumu. – Jurista Vārds 1.02.2013, nr 8 (759). – <https://juristavards.lv/zurnals/254979-pardomas-par-paradu-arpuustiesas-atgusanas-jauno-likumu/> (16.04.2026).
19. Varul, P.; Kull, I.; Kõve, V.; Käerdi, M.; Sein, K. (koost). Võlaõigusseadus I. Üldosa (§§ 1–207). Komm vlj. Tallinn: Juura 2016.
20. Warren, E.; Westbrook, J. L.; Porter, K.; Pottow, J. A. E. The Law of Debtors and Creditors: Text, Cases, and Problems. 8. tr. New York: Wolters Kluwer 2021. – <https://aspenpublishing.com/products/warren-debtorscreditors8> (11.04.2026).
21. Zhao, W. X. et al. A Survey of Large Language Models. arXiv:2303.18223, 2023. – <https://arxiv.org/abs/2303.18223> (10.04.2026).

II. KASUTATUD MUUD ALLIKAD

22. 23-TA-1952. Ministru kabineta noteikumu Nr. 61 grozījumu projekts (Lāti ministrite kabineti määruuse nr 61 muudatuste eelnõu). – <https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/e9235757-05f4-490d-804f-8b63f7b7ba74> (14.04.2026).
23. European Commission. Study on European consumers' over-indebtedness and its implications. Final Report, September 2023. – https://commission.europa.eu/system/files/2023-09/Study%20of%20consumer%20over-indebtedness_Main%20report_9.18.pdf (11.04.2026).
24. Gemini 1.5: Unlocking Multimodal Understanding across Millions of Tokens of Context. Google DeepMind 2024. – <https://arxiv.org/pdf/2403.05530> (13.04.2026).
25. 29. Gemini 3 Flash Model Card. Google DeepMind, s. a. – <https://storage.googleapis.com/deepmind-media/Model-Cards/Gemini-3-Flash-Model-Card.pdf> (01.03.2026).

26. IBM. What are large language models (LLMs)? IBM Developer / IBM Think, s. a. – <https://developer.ibm.com/technologies/large-language-models> (13.04.2026); <https://www.ibm.com/think/topics/large-language-models> (13.04.2026).
27. London Economics. Study on Means to Protect Consumers in Financial Difficulty: Personal Bankruptcy, Datio in Solutum of Mortgages, and Restrictions on Debt Collection Abusive Practices. Final Report. Brussels: European Commission 2012. – https://finance.ec.europa.eu/system/files/2016-12/debt_solutions_report_en_0.pdf (11.04.2026).
28. OpenAI. Models Documentation. San Francisco: OpenAI, s. a. – <https://platform.openai.com/docs/models> (13.04.2026).
29. Parāda atgūšanas izdevumi [Võlgade sissenõudmise kulud]. – Patērētāju tiesību aizsardzības centrs (PTAC). – <https://www.ptac.gov.lv/lv/parada-atgusanas-izdevumi> (20.04.2026).
30. Parādu ārpustiesas atgūšanas likuma projekts (Lāti vōla kohtuvālise sissenõudmise seaduse eelnõu) Nr. 90/TA-646 (2011). – <https://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/9728B10CEA3D95B6C2257953004A7F11?OpenDocument> (11.04.2026).
31. Tarbijalt nõutavate sissenõudmiskulude piirangute väljatõötamise kavatsus. 25.04.2014. Tallinn: Justiitsministeerium 2014 (toimiku number 14-0393). – <https://eelnoud.valitsus.ee/main#CEGUFDfI> (02.04.2026).
32. Vōlaõigusseaduse ja tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. Tallinn: Riigikogu, s. a. – <http://www.riigikogu.ee/?op=ems&page=eelnou&eid=23f3b66a-25d9-4de0-91f1-f1927a4781ec&> (11.04.2026).
33. Vōlaõigusseaduse, tarbijakaitse seaduse ning õppetõetuste ja õppelaenuseaduse muutmise seaduse eelnõu 786 SE seletuskiri. Tallinn: Riigikogu, s. a. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/42f33ec8-c1cb-46ff-bb99-1d44fe861c5a/> (11.04.2026).
34. Võlgade ümberkujundamise ja vōlakaitse seaduse eelnõu 743 SE seletuskiri. Tallinn: Riigikogu, s. a. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/5512f9ec-6db0-139d-f871-8421606dad23/> (11.04.2026).

III. KASUTATUD ÕIGUSAKTID

Eesti õigusaktid

- 35. Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT I, 11.04.2025, 3.
- 36. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I, 03.04.2025, 2.
- 37. Tulumaksuseadus. – RT I, 15.04.2026, 8.
- 38. Võlaõigusseadus. – RT I, 11.11.2025, 16
- 39. Võlaõigusseaduse, tarbijakaitseaduse ning õppetoetuste ja õppelaenu seaduse muutmise seadus. – RT I, 11.03.2015, 1.
- 40. Võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seadus. – RT I, 06.12.2010, 1 (kehtetu RT I, 20.06.2022, 39).

Euroopa Liidu õigusaktid

- 41. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. mai 2005. a direktiiv 2005/29/EÜ ebaausate kaubandustavade kohta siseturul (ebaausate kaubandustavade direktiiv). – ELT L 149, 11.6.2005, lk 22–39.
- 42. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. veebruari 2011. a direktiiv 2011/7/EL hilinenud maksimisega võitlemise kohta äritehingute puhul. – ELT L 48, 23.2.2011, lk 1–10.
- 43. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. oktoobri 2023. a direktiiv (EL) 2023/2225 tarbijakrediidilepingute kohta, millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2008/48/EÜ. – ELT L 2023/2225, 30.10.2023.
- 44. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2008. a direktiiv 2008/48/EÜ tarbijakrediidilepingute kohta, millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ. – ELT L 133, 22.5.2008, lk 66–92.
- 45. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. novembri 2021. a direktiiv (EL) 2021/2167 krediidihaldajate ja krediidiostjate kohta ning millega muudetakse direktiive 2008/48/EÜ ja 2014/17/EL. – ELT L 438, 8.12.2021, lk 1–37.
- 46. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. veebruari 2014. a direktiiv 2014/17/EL elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingute kohta ning millega muudetakse direktiive 2008/48/EÜ ja 2013/36/EL ja määrust (EL) nr 1093/2010. – ELT L 60, 28.2.2014, lk 34–85.
- 47. Nõukogu 5. aprilli 1993. a direktiiv 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes. – EÜT L 95, 21.4.1993, lk 29–34.

Euroopa Komisjoni suunised ja teatised

48. Komisjoni teatis. Guidance on the Interpretation and Application of Directive 2005/29/EC of the European Parliament and of the Council concerning Unfair Business-to-Consumer Commercial Practices in the Internal Market (2021/C 526/01). – ELT C 526, 29.12.2021, lk 1–129. – [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021XC1229\(05\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021XC1229(05)) (11.04.2026).
49. Komisjoni teatis. Suunised nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ (ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes) tõlgendamiseks ja kohaldamiseks (2019/C 323/04). – ELT C 323, 27.9.2019. – [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:52019XC0927\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:52019XC0927(01)) (10.04.2026).

Välisriikide õigusaktid

50. Autortiesību likums (Läti autoriõiguse seadus). – <https://likumi.lv/ta/id/5138-autortiesibu-likums> (14.04.2026).
51. Bekendtgørelse af lov om renter og andre forhold ved forsinket betaling (renteloven). Taani 2014. – <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2014/459> (11.04.2026).
52. Civillikums (Läti tsiviilseadustik). Jõust. 01.01.2014. – <https://likumi.lv/ta/id/225418> (28.04.2026).
53. Laki saatavien perinnästä (513/1999). Soome. – <https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/1999/513> (01.04.2026).
54. Likums „Par tiesu varu“ (Läti kohtuvõimu seadus), 15.12.1992. – Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 14.01.1993, Nr. 1/2. – <https://likumi.lv/ta/id/62847-par-tiesu-varu> (28.04.2026).
55. Ministru kabineta noteikumi Nr. 61 „Noteikumi par parāda atgūšanas izdevumu pieļaujamo apmēru un izdevumiem, kuri nav atlīdzināmi“ (Läti ministrite kabineti määrus võla sissenõudmiskulude lubatud määra ja mittehüvitatavate kulude kohta). Jõust. 01.02.2013. – <https://likumi.lv/ta/id/254472-noteikumi-par-parada-atgusanas-izdevumu-pielaujamo-apmeru-un-izdevumiem-kuri-nav-atlidzinami> (11.04.2026).
56. Parādu ārpustiesas atgūšanas likums (Läti võla kohtuvälise sissenõudmise seadus). Jõust. 11.12.2012. – <https://likumi.lv/ta/id/252964> (11.04.2026).

IV. KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA

Riigikohtu praktika

57. RKTKm 03.10.2018, 2-16-13477/38.

58. RKTKo 14.01.2009, 3-2-1-120-08.

59. RKTKo 28.03.2017, 3-2-1-178-16.

Ringkonnakohtute praktika

60. TlnRnKm 25.04.2025, 2-24-119664/19.

61. TlnRnKo 10.06.2020, 2-19-7230/60.

62. TlnRnKo 19.04.2018, 2-15-18969/52.

63. TlnRnKo 28.03.2019, 2-17-106720/49.

64. TlnRnKo 30.09.2020, 2-19-139288/10.

65. TrtRnKo 15.06.2018, 2-17-7645/25.

Maakohtute praktika

66. HMKm 26.11.2025, 2-25-117746/6.

67. HMKo 06.01.2023, 2-21-143916/13.

68. HMKo 07.12.2017, 2-17-117428/27.

69. HMKo 08.06.2018, 2-18-103860/18.

70. HMKo 09.05.2023, 2-21-12379/49.

71. HMKo 11.08.2025, 2-25-6307/9.

72. HMKo 12.11.2019, 2-19-12913/4.

73. HMKo 15.01.2021, 2-20-120504/29.

74. HMKo 17.12.2019, 2-19-4773/7.

75. HMKo 19.11.2025, 2-25-110538/8.

76. HMKo 24.05.2018, 2-17-127156/18.

77. HMKo 25.11.2025, 2-25-3661/6.

78. HMKo 27.03.2020, 2-19-20149/3.

79. HMKo 28.01.2025, 2-23-133856/8.

80. HMKo 28.11.2022, 2-22-125143/12.

81. PMKo 14.05.2019, 2-18-19499/8.

82. PMKo 15.12.2023, 2-22-126151/10.

83. PMKo 21.01.2022, 2-21-122072/6.

84. PMKo 22.07.2025, 2-24-132985/9.

85. PMKo 26.03.2020, 2-19-132197/18.

86. PMKo 29.05.2019, 2-18-133752/5.

87. TMKo 09.11.2017, 2-17-107557/12.

88. TMKo 15.01.2024, 2-23-122771/9.

89. TMKo 16.12.2021, 2-21-12720/7.
90. TMKo 18.05.2018, 2-18-2288/3.
91. TMKo 18.05.2020, 2-19-20304/4.
92. TMKo 18.05.2023, 2-23-1487/8.
93. TMKo 20.11.2025, 2-25-14803/3.
94. TMKo 27.11.2017, 2-17-100485/12.
95. VMKo 07.10.2022, 2-22-104939/7.
96. VMKo 15.09.2025, 2-24-124131/7.
97. VMKo 18.11.2025, 2-25-100738/12.
98. VMKo 19.09.2022, 2-21-131914/9.
99. VMKo 26.11.2018, 2-18-7326/4.
100. VMKo 27.10.2025, 2-24-138180/12.
101. VMKo 31.03.2025, 2-24-131594/6.

Euroopa Liidu Kohtu praktika

102. EKo C-26/13, *Kásler és Káslerné Rábai v OTP Jelzálogbank Zrt*,
ECLI:EU:C:2014:282. – <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-26/13> (11.04.2026).
103. EKo C-357/16, *UAB „Gelvora“ v Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba*,
ECLI:EU:C:2017:573. – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62016CJ0357> (11.04.2026).
104. EKo C-618/10, *Banco Español de Crédito SA v Joaquín Calderón Camino*,
ECLI:EU:C:2012:349. – <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-618/10> (11.04.2026).
105. EKo liidetud kohtuasjad C-70/17 ja C-179/17, *Abanca Corporación Bancaria SA v Alberto García Salamanca Santos ja Bankia SA v Alfonso Antonio Lau Mendoza, Verónica Yuliana Rodríguez Ramírez*, ECLI:EU:C:2019:250. –
<https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-70/17> (11.04.2026).

Läti kohtute praktika

106. Kuramaa rajoonikohus 01.08.2019, otsus nr C69196619 (C-1966-19/22),
ECLI:LV:KURT:2019:0801.C69196619.3.S.
107. Kuramaa rajoonikohus 10.12.2025, otsus nr C69519324 (C-1256-25/9),
ECLI:LV:KURT:2025:1210.C69519324.6.S.

108. Kuramaa rajoonikohus 6.12.2024, otsus nr C-4509-24/5 (C69450924),
ECLI:LV:KURT:2024:1106.C69450924.4.S.
109. Riia linnakohus 30.01.2025, otsus nr C-01122-25 (C771350623),
ECLI:LV:RPT:2025:0130.C771350623.4.S.
110. Riia rajoonikohus 19.01.2022, otsus nr C-0864-22 (C33373021),
ECLI:LV:RIRT:2022:0119.C33373021.3.S.
111. Riia rajoonikohus 7.11.2024, otsus nr C33428824 (C-4288-24),
ECLI:LV:RIRT:2024:1107.C33428824.3.S.
112. Rīgas rajona tiesa 20.09.2022, otsus tsiviilasjas nr C33301222,
ECLI:LV:RIRT:2022:0920.C33301222.3.S.
113. 121. Vidzeme rajoonikohus 02.12.2019, lahend C-3389-19 (C71338919),
ECLI:LV:VRT:2019:1202.C71338919.3.S.
114. 122. Vidzeme rajoonikohus 09.09.2021, otsus nr C71245121 (C-2451-21/1),
ECLI:LV:VRT:2021:0909.C71245121.2.S.
115. Vidzeme rajoonikohus 18.05.2022, lahend C-1819-22,
ECLI:LV:VRT:2022:0518.C71181922.3.S.
116. Vidzeme rajoonikohus 22.12.2020, otsus nr C71346020 (C-3460-20),
ECLI:LV:VRT:2020:1222.C71346020.4.S.
117. Vidzeme Rajoonikohus 16.12.2025, otsus nr C71264925 (C-2649-25),
ECLI:LV:VRT:2025:1216.C71264925.3.S
118. Zāmgales Rajoonikohus 13.11.2024, otsus nr C73555924 (C-5559-24),
ECLI:LV:ZRT:2024:1113.C73555924.4.S
119. Zemgale rajoonikohus 07.10.2025, otsus nr C-2303-25 (C73740124),
ECLI:LV:ZRT:2025:1007.C73740124.4.S.
120. Zemgale rajoonikohus 14.01.2025, otsus nr C73444724 (C-0637-25/32),
ECLI:LV:ZRT:2025:0114.C73444724.4.S.
121. Zemgale rajoonikohus 25.11.2020, otsus nr C-4164-20 (C73416420),
ECLI:LV:ZRT:2020:1125.C73416420.4.S.

V. MUU

122. Latgales tiesu reorganizācija (Latgale kohtute reorganisērimine). –
<https://www.tm.gov.lv/lv/latgales-tiesu-reorganizacija> (14.04.2026).
123. Legal.ee õigusteabe moodul. – <https://legal.ee> (28.04.2026).

124. Rīgas tiesu reorganizācija (Rīa kohtute reorganiseerimine). –
<https://www.tm.gov.lv/lv/rigas-tiesu-reorganizacija> (14.04.2026).
125. Tiesu saraksts pēc apgabala (Lāti kohtute loetelu rajooni järgi). –
<https://www.tiesas.lv/lv/tiesu-saraksts-pec-apgabala> (14.04.2026).
126. xLaw LV õigusteabe otsinguportaals. – <https://meklet.xlaw.lv/> (28.04.2026).
127. xLaw LV õigusteabe rakendus. – <https://xlaw.lv/> (28.04.2026).
128. xLaw õigusteabe rakendus. – <https://xlaw.eu> (28.04.2026).

LISAD

Lisa 1. EESTI JA LÄTI KOHTUPRAKTIKA ANALÜÜSIMISE MEETOD

Magistritöös analüüsitakse Eesti ja Läti kohtupraktikat tarbijalt nõutavate sissenõudmiskulude kohta aastatel 2017- 2025.

Autor on kogunud kõik Eesti ja Läti avalikustatud kohtulahendid. Vastavalt AvTS § 3¹ lõikele 1 võib avaliku teavet, mille üldist kasutamist ei ole seadusega piiratud, kasutada nii ärilisel kui mitteärilisel eesmärgil. Vastavalt AvTS § 28 lg 1 p 29 avalikustatakse jõustunud kohtulahendeid ning vastavalt AutÕS § 5 punktile 4, ei laiene kohtulahenditele ka autoriõigus. Analoogsed reeglid kehtivad ka Läti kohtulahendite kohta – kohtulahendid on üldkättesaadav teave¹⁸⁸ ja nendele ei laiene autoriõigus¹⁸⁹.

Valimi leidmiseks kasutab autor märksõnaotsingut xLaw¹⁹⁰ õigusteabe moodulist xLaw Legal¹⁹¹ ja xLaw LV¹⁹² õigusteabe moodulist xLaw Meklēšana¹⁹³, et leida kohtulahendid perioodist 2017 – 2025.

Eesti kohtulahendite valim piiritletakse lahenditega, kus on mainitud VÕS § 113². Riigikohtu lahendeid VÕS § 113² kohta on kaks. Ringkonnakohus on VÕS § 113² käsitlenud 166 korral. Esimese kohtuastme otsingutulemuseks on 4450 kohtulahendit.

Lätis on reguleeritud ainult tarbijale mõeldud sissenõudmiskulud määrusega “Noteikumi par parāda atgūšanas izdevumu pieļaujamo apmēru un izdevumiem, kuri nav atlīdzināmi”¹⁹⁴ ehk “Võlgade sissenõudmise kulude ja sissenõudmisele mittekuuluvate kulude lubatud suuruse

¹⁸⁸ Likums „Par tiesu varu” [Kohtuvõimu seadus], 28.² pants. – Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 14.01.1993, Nr. 1/2. <https://likumi.lv/ta/id/62847-par-tiesu-varu> (28.04.2026).

¹⁸⁹ Autortiesību likums [Autoriõiguse seadus], 6. pants. – Latvijas Vēstnesis, 27.04.2000, Nr. 148/150. <https://likumi.lv/ta/id/5138-autortiesibu-likums> (05.04.2026).

¹⁹⁰ xLaw õigusteabe rakendus - <https://xlaw.eu>

¹⁹¹ xLaw Legal õigusteabe otsinguportaal - <https://legal.ee>

¹⁹² xLaw LV õigusteabe rakendus - <https://xlaw.lv/>

¹⁹³ xLaw Meklēšana õigusteabe otsinguportaal - <https://meklet.xlaw.lv/>

¹⁹⁴ Ministru kabineta noteikumi Nr. 61 „Noteikumi par parāda atgūšanas izdevumu pieļaujamo apmēru un izdevumiem, kuri nav atlīdzināmi” (Lāti ministrite kabineti mēārus vōla sissenōudmiskulude lubatud mēāra ja mittehūvitatavate kulude kohta). Jōust. 01.02.2013. Kāttēsaadav: <https://likumi.lv/ta/id/254472-noteikumi-par-parada-atgusanas-izdevumu-pielaujamo-apmeru-un-izdevumiem-kuri-nav-atlidzinami> (11.04.2026).

määrus” ning otsingutulemuseks on 9735 esimese astme, 52 ringkonnakohtu ja 0 riigikohtu lahendit.

Arvestades asjaolu, et 2017 – 2025 a periood nõuab enam kui 13 000 lahendi analüüsimist, siis ei ole nende käsitsi analüüsimine ühe inimese poolt võimalik. Autor kasutab andmete analüüsiks uudset meetodit. Autor kasutab iga kohtulahendist infomatsiooni eraldamiseks keelemodelite abi. Keelemudel ¹⁹⁵on tehisintellekti mudel, mis õpib suurtest tekstikogudest keele mustreid ja seoseid, et ennustada järgmist sõna, lauset või märgijada. Praktikas tähendab see, et mudel suudab teksti genereerida, kokku võtta, tõlkida, ümber sõnastada ja küsimustele vastata, sest ta on õppinud, kuidas keel andmetes tavaliselt toimib. ¹⁹⁶

Autor on ehitanud spetsiaalselt magistritöö tarbeks tööriista, mis saadab iga kohtulahendi ükshaaval keelemudelisse koos küsimustega, millele vastust otsitakse. Seejärel on tulemuseks tabel, kus on iga lahendi kohta kirjas, palju sissenõudmiskulusid küsiti, välja mõisteti ja kas ja kuidas kohus nende väljamõistmist selgitas. See võimaldab teha arvulist analüüsi lahendite pinnalt – kas sissenõudmiskulusid on vähendatud, palju välja mõisteti jmt.

Keelemudelid¹⁹⁷ ei ole deterministlikud süsteemid, vaid statistilised ennustusmudelid, mis genereerivad vastuseid tõenäosuslike arvutuste alusel. See tähendab, et sama sisendi puhul ei pruugi mudel alati anda identset väljundit. Seetõttu on oluline hinnata, kas keelemodelite abil eraldatud andmed on piisavalt usaldusväärsed, et nende põhjal teaduslikke järeldusi teha.

Keelemodelite võimet pikast tekstist konkreetset informatsiooni leida on laialdaselt testitud nn „needle-in-a-haystack“ testidega, kus mudelile antakse mahukas tekst, mille sisse on peidetud konkreetne fakt, mida mudel peab üles leidma. Juhtivad keelemudelid on sellistes testides saavutanud 99.7 % täpsuse¹⁹⁸. Käesolevas töös on keelemodelile antav ülesanne sisult sarnane – igast kohtulahendist tuleb leida konkreetset arvulised väärtused ja kohtu põhjendused. Taolistes testides on sisuks antud enam kui 1500 lehekülge sisu, millest faktid üles leida. Autori

¹⁹⁵ Zhao, W. X. et al. (2023). "A Survey of Large Language Models." arXiv:2303.18223. <https://arxiv.org/abs/2303.18223> (10.04.2026)

¹⁹⁶ IBM Developer, *Large language models (LLMs)*. Kättesaadav: <https://developer.ibm.com/technologies/large-language-models> (13.04.2026), OpenAI Docs, *Models* Link: <https://platform.openai.com/docs/models> (13.04.2026), BM, *What are large language models (LLMs)?* <https://www.ibm.com/think/topics/large-language-models> (13.04.2026)

¹⁹⁷ Schuett, J. A Legal Definition of AI. - SSRN Electronic Journal, 2019. lk 8 - <https://arxiv.org/pdf/1909.01095v1> (13.04.2026).

¹⁹⁸ Gemini 1.5: Unlocking multimodal understanding across millions of tokens of context . Kättesaadav: <https://arxiv.org/pdf/2403.05530> (13.04.2026)

loodud lahendus annab iga lahendi keelemudelile ükshaaval, mistõttu on eeldust arvata, et täpsus võiks olla samas suurusjärgus.

Käesolevas töös kasutatakse keelemudelit seega eeskätt infoeraldus tööriistana, et automatiseerida suure mahuga lahendikorpuse standardsete tunnuste väljalugemine ja koondamine tabelisse, et teha seejärel kvantitatiivset analüüsi. Tänu tehisintellektile on võimalik läbi töötada suuri andmehulkasid ning jõuda tulemusteni, mida juristil oleks iseseisvalt raske saavutada¹⁹⁹.

Selleks, et valideerida taolise meetodi kasutamist on autor kontrollinud 50 Eesti lahendi põhjal käsitsi andmete õigsust. Viiekümne juhusliku unikaalse täisarvu genereerimiseks vahemikust 1 kuni 4450 kasutati Microsoft Excelis järgmist valemit:

=SORT(TAKE(SORTBY(SEQUENCE(4450);RANDARRAY(4450));50))

Funktsioon SEQUENCE(4450) moodustab arvujada 1 kuni 4450, RANDARRAY(4450) omistab igale arvule juhusliku väärtuse, SORTBY järjestab arvud juhuslikus järjekorras ning TAKE(...;50) valib saadud loendist esimesed 50 väärtust ja SORT sorteerib need arvud kasvavalt. Need 50 arvu tagavad juhusliku kontrollvalimi lahendite loetelust, kus iga number näitab mitmes lahend tuleb võtta kontrollimiseks.

Kontrollvalimisse kuuluvate lahendite puhul võrreldi käsitsi keelemudeli abil ekstraheeritud andmeid lahendite algtekstidega. Iga lahendi kohta kontrolliti 30 andmepunkti, sealhulgas menetlusosaliste andmeid, rahalisi summasid ning muid sisulisi tunnuseid. Seega hõlmas manuaalne kontroll kokku 1500 andmepunkti. Kontrolli tulemusel ilmnis üks ekslik andmepunkt 1500 kontrollitud andmepunktist. Sellest tulenevalt oli kontrollvalimi põhjal meetodi täpsus andmepunkti tasemel 99,93% ning veamäär 0,07%. Lahendi tasemel olid 49 lahendit 50-st ehk 98% kõigi andmepunktide osas täielikult korrektsed. Eksimus seisnes selles, et keelemudel tuvastas ühes lahendis põhinõude osaliselt rahuldatuks, kuigi tegelikult rahuldati see täies ulatuses. Saadud tulemus viitab sellele, et keelemudelipõhine andmete ekstraheerimine oli käesolevas uurimuses väga suure täpsusega. Samas tuleb arvestada, et nimetatud näitaja põhineb kontrollvalimil ega tähenda, et kogu andmestik oleks käsitsi täielikult verifitseeritud. Kontrolli eesmärk oli automatiseeritud meetodi usaldusväärsuse hindamine mõistliku töömahuga valideerimisprotsessi kaudu, võimaldades samal ajal suure

¹⁹⁹ Susskind, R. Tomorrow's Lawyers: An Introduction to Your Future. 3. tr. New York: Oxford University Press 2023. Lk 255- 260

hulga kohtulahendite süstemaatilist analüüsi. Eeltoodust tulenevalt võib järeldada, et kasutatud meetod on uurimuse eesmärke arvestades piisavalt usaldusväärne.

Keelemudelina kasutab autor Google poolt loodud Gemini 3 Flash keelemudelit²⁰⁰. Konkreetse mudeliga on autoril tööalane kokkupuude ja tasuline lepinguline suhe Googlega võimaldab kasutada antud mudelit nii, et Google ei kasuta mudelile edastatud infot mudeli edasiseks treenimiseks.

Analüüsiks andmete korrastamisel eemaldati Eesti esimese astme 4450 kohtulahendist 60 lahendit alljärgevatel põhjustel:

Mõnedes lahendites ei ole sissenõudmiskulu küsitud ja välja mõistetud, vaid on muul põhjusel mainitud VÕS § 113², näiteks TMKo 05.09.2022, [2-22-9894/3](#) kasutati õigusabikulu põhjendatud piirmääraks analoogia korras VÕS § 113² lg 2 p-s 3 mainitud 50 eurot.

Leidus ka lahendeid, kus resolutsioon ja lahendi põhjendav osa on omavahel vastuolus. Näiteks HMKo 30.08.2024, [2-24-102487/12](#) kohtulahendi tekstis on kirjas, et tuleb hageja kasuks välja mõista lepetrahvi 70 eurot ja sissenõudmiskulusid 15 eurot, kuid sama lahendi resolutsioonis on kirjas, et mõista välja leppetrahvi 70 eurot, aga sissenõudmiskulusid 30 eurot.

Sarnane viga on ka lahendis VMKo 21.02.2024, [2-23-131102/8](#), kus kohus põhjendavas osas mainib, et mõistab välja 10 eurot meeldetuletuskirjade eest, kuid resolutsioonis on kirjas, et mõistab välja 20 eurot.

Lisaks ei ole osade lahendite puhul aru saada, et palju on sissenõudmiskulu nõutud. Näiteks lahendis HMKo 04.06.2020, [2-19-12813/11](#) on räägitud, et kohtu hinnangul ei ole sissenõudmiskulu põhjendatud 30 eurot ületavas osas, kuid pole välja toodud, kui palju sissenõudmiskulusid hageja soovis.

Lisaks eemaldas autor valimist veel 38 lahendit põhjusel, et kostjaks ei olnud tarbija, vaid juriidiline isik. Põhjused selleks on erinevad, näiteks HMKo 17.05.2024, [2-23-145324/18](#), p 11 on tehtud ilmselge näpuviga, sest mujal tekstis on mainitud VÕS § 113¹ ja osapooleks on osahing. Leidub ka lahendeid, näiteks TMKo 20.01.2021, [2-20-105535/14](#), kus kohus on käsitlenud ekslikult vale normi. Lisaks on ka lahendeid, näiteks TMKo 29.03.2019, [2-19-](#)

²⁰⁰ Gemini 3 Flash model card. <https://storage.googleapis.com/deepmind-media/Model-Cards/Gemini-3-Flash-Model-Card.pdf>

[2770/3](#), mis sattusid valimisse, sest hageja on tuginenud VÕS § 113² ja kohus on juhtinud tähelepanu, et see paragrahv ei ole mitte-tarbijate puhul asjakohane.

Järgnevalt tuvastas autor, et 163 lahendi puhul ei rahuldatud põhinõuet üldse. Taoliste lahendite pinnalt ei ole võimalik midagi öelda sissenõudmiskulude kohta, seetõttu eemaldas autor need valimist.

Edasiseks analüüsimiseks võeti 4189 esimese astme lahendit.

Vahemikus 01.01.2017 – 31.12.2025 on 166 ringkonnakohtulahendit, kus on mainitud VÕS § 113². Autor eemaldas valimist üheksa lahendit põhjusel, et osapooliks ei olnud tarbija. Peamiseks põhjuseks, miks mainiti lahendis VÕS § § 113² oli see, et hageja oli valesti antud paragrahvile tuginenud ja tarbija asemel oli teiseks osapooliks juriidiline isik²⁰¹. Lahendite hulgas oli ka lahend korteriühistu ja korteriomaniiku vahelise nõude kohta, kus kohus juhtis tähelepanu, et nimetatud omavahelises õigussuhtes ei ole korteriomaniik tarbija²⁰². Lisaks eemaldas autor valimist 32 lahendit põhjusel, et ringkonnakohus ei võtnud apellatsioonkaebust menetlusse. Neist 22 lahendi puhul oli põhjuseks, miks kaebuseid ei menetletud seotud sellega, et TsMS § 637 lg 2¹ kohaselt võetakse lihtmenetluse korral menetlusse üksnes juhul, kui maakohtu otsuses on antud luba edasikaebamiseks või kui maakohtu otsuse tegemisel on selgelt ebaõigesti kohaldatud materiaalõiguse normi või on selgelt rikutud menetlusõiguse normi või on selgelt ebaõigesti hinnatud tõendeid ja see võis oluliselt mõjutada lahendit. Ühel juhul oli põhjuseks TsMS § 637 lg 1 p 3, ehk tasumata riigilõiv²⁰³. Ülejäänud üheksas lahendis oli põhjusena toodud TsMS § 637 lg 1 p 6, mis annab alusel keelduda menetlemast, kui ka kaebuses toodud väidete õigsust eeldades ei saaks kaebust ilmselt rahuldada.

Lisaks eemaldas autor neli lahendit (TlnRnKo 07.09.2023, 2-21-12379/62, TlnRnKo 16.03.2023, 2-18-15885/57, TrtRnKo 20.10.2022, 2-20-3364/75, TrtRnKo 22.06.2017, 2-15-16927/45), millest ei ole aru saada, kas ja millises ulatuses sissenõudmiskulusid käsitleti.

VÕS § 113² otsingus tulevad välja ka lahendid, kus viidet on mainitud hageja või kostja algses seisukoha tekstiosas või maakohtu põhjenduste tekstiosas, aga ringkonnakohtu seisukoha osas ei ole mainitud ei paragrahvi viidet, ega käsitletud sissenõudmiskulusid. Vastavalt TsMS § 651 lg 1 kontrollib ringkonnakohus apellatsiooni korras esimese astme kohtu otsuse seaduslikkust

²⁰¹ TrtRnKo 15.06.2018, 2-17-7645/25

²⁰² TlnRnKo 10.06.2020, 2-19-7230/60, p 42.

²⁰³ TlnRnKm 25.04.2025, 2-24-119664/19, p 12

ja põhjendatust üksnes osas, mille peale on edasi kaevatud. Seetõttu on asjakohane eemaldada ka need lahendid valimist. Selliseid lahendeid on kokku 45.

Peale ülalnimetatud põhjustel lahendite eemaldamist valimist, jäi analüüsimiseks 76 ringkonnakohtu lahendit.

Riigikohtu lahendeid, kus on mainitud VÕS § 113² on vaadeldud perioodil tehtud kaks. Mõlemad eemaldati valimist, sest esimesel juhul oli sissenõudmiskulu summat mainitud asjaoludes, aga kohtu seisukohas seda ei käsitletud²⁰⁴, teine lahend eemaldati põhjusel, et töötaja ei ole tarbija töölepingulises suhtes ja seetõttu VÕS § 113² ei kohaldunud²⁰⁵.

Läti esimese astme 9735 lahendist eemaldas autor kolmel põhjusel osa lahendeid. Esiteks 13 lahendit, kus kostjaks ei olnud tarbija. 29 lahendi puhul ei rahuldatud põhinõuet üldse ja seetõttu ei saa teha järeldusi sissenõudmiskulude kohta. Lisaks eemaldas autor 8 lahendit, millest ei olnud üheselt mõistetavalt aru saada, kui suur on sissenõudmiskulu.

Läti 52 ringkonnakohtu lahendist eemaldas autor 17 lahendit põhjusel, et sissenõudmiskulude osa ei analüüsinud ringkonnakohus põhjusel, et selles osas ei kaevatud esimese astme kohtuotsust edasi. 4 juhul ei rahuldanud kohus nõuet üldse, sest nõue oli aegunud. Edasiseks analüüsiks jäi järelejäänud 33 lahendit.

Seega on magistritöö lõplikuks valimiks Eesti puhul 4265 lahendit, sh 4189 esimese astme lahendit, 76 Ringkonnakohtu lahendit ja Läti puhul 9685 esimese astme lahendit ja 33 ringkonnakohtu lahendit.

²⁰⁴ RKTKm 03.10.2018, 2-16-13477/38, p 1.

²⁰⁵ RKTKo 28.03.2017, 3-2-1-178-16, p 13.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Evert Nõlv _____,
(*autori nimi*)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

TARBIJATELT NÕUTAVATE SISSENÕUDMISKULUDE HÜVITAMINE JA SEADUSEST TULENEVAD
PIIRANGUD _____,
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja(d) on Karin Sein _____,
(*juhendaja nimi*)

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada Tartu Ülikooli digitaalarhiivi kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;

2. annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Evert Nõlv

29.04.2026